ಚಿತ್ರಾಂಗದಾ

ಚಿತ್ರಾಂಗದೆಯ ಕಥೆ ವ್ಯಾಸಭಾರತದ ಮಹಾಸಾಗರದಲ್ಲಿ ಬಿಂದು ಮಾತ್ರವಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ. 'ಕನ್ನಡ ಜೈಮಿನಿಭಾರತ'ದಲ್ಲಿ ಅರ್ಜುನ ಬಭ್ರುವಾಹನರ ಕಾಳಗವನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವಾಗ ಲಕ್ಷ್ಮೀಶನು ಪ್ರಾಸಂಗಿಕವಾಗಿ ಆಕೆಯ ಪಾತ್ರವನ್ನು ನಮ್ಮ ಮುಂದೆ ತರುತ್ತಾನೆ. ಅಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಮುಂದೆ ಬರುವವಳು ಬಭ್ರುವಾಹನನ ತಾಯಿ. ಅಲ್ಲಿಯ ಆಕೆಯ ಚಿತ್ರವನ್ನು 'ಉತ್ತರ ಚಿತ್ರಾಂಗದಾ' ಎಂದು ಕರೆಯಬಹುದು. ವಂಗ ಕವಿ ರವೀಂದ್ರನಾಥ ಠಾಕೂರರ ಇಂಗ್ಲಿಷಿಗೆ ಭಾಷಾಂತರವಾಗಿರುವ 'ಚಿತ್ರಾ' ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಾಂಗದೆಯ ಪೂರ್ವಜೀವನವನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅಲ್ಲಿ ಆಕೆಯನ್ನು ಶೃಂಗಾರದ ಪರಿಪೂರ್ಣತೆಯಲ್ಲಿ ಚಿರಸ್ಥಾಯಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಅವರ ಚಿತ್ರವನ್ನು 'ಪೂರ್ವ ಚಿತ್ರಾಂಗದಾ' ಎಂದು ಕರೆಯಬಹುದು. ಈ ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಸೃಷ್ಟಿಯಾಗಿರುವ ಚಿತ್ರಾಂಗದೆಯ ಮೈಯಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮೀಶ ಮತ್ತ ಠಾಕೂರರ ಚಿತ್ರಾಂಗದೆಯರ ನೆತ್ತರು ಕೊಂಚಮಟ್ಟಿಗೆ ಹರಿಯುತ್ತಿರುವುದಾದರೂ ವಂಶಪಾರಂಪರ್ಯವೊಂದು ವಿನಾ ಮತ್ತೆ ಬಹು ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಈಕೆ ಬೇರೆಯಾಗಿದ್ದಾಳೆ. ಇಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮೀಶನ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿರುವಂತೆ ಅತಿಮಾನುಷ ಪೌರಾಣಿಕತೆಯಿಂದ ಪಾರಾಗುವ ಅನುಕೂಲವಿಲ್ಲ; ಠಾಕೂರರ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿರುವಂತೆ ತಾರುಣ್ಯದ ಸಂಯಮರಹಿತ ವ್ರತಭ್ರಷ್ಟತೆಗೆ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತ ವಿಹೀನವಾದ ಭೋಗಕಿರೀಟವನ್ನಿಟ್ಟು ಪ್ರೇಮದ ಮಂಗಳಾರತಿಯೆತ್ತುವುದಕ್ಕೂ ಸಾಧ್ಯವಾಗಿಲ್ಲ.

'ಪೂರ್ವ ಚಿತ್ರಾಂಗದೆ'ಯನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುವ ಕೆಲವು ಸನ್ನಿವೇಶಗಳಿಗೆ ಈ ಕಾವ್ಯ ಠಾಕೂರರಿಗೆ ಋಣಿಯಾಗಿದೆ. ಮದನನು ವರವನ್ನೀಯುವುದರಲ್ಲಿಯೂ, ಆತನಿಗೂ ಚಿತ್ರಾಂಗದೆಗೂ ನಡೆಯುವ ಸಂಭಾಷಣೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಓದುಗರು ಅದನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಗುರುತಿಸಬಹುದು. 'ಉತ್ತರ ಚಿತ್ರಾಂಗದೆ'ಯ ಚಿತ್ರದಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮೀಶನ ಋಣ ಅಷ್ಟು ಮೇಲೆದ್ದು ಕಾಣದಿದ್ದರೂ ಮೇಧಾವಿಯಾದ ಓದುಗನಿಂದ ಅದು ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾರದೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಆದರೂ ಈ ಚಿತ್ರಾಂಗದೆ ಆ ಚಿತ್ರಗಳೆರಡನ್ನೂ ಕೂಡಿಸಿ ತಯಾರಾದವಳಲ್ಲ, ಅವುಗಳಿಂದ ಮೂಡಿ ಸೃಷ್ಟಿಯಾಗಿದ್ದಾಳೆ. ಗಣಿತ ಕರ್ಮವಾಗಿಲ್ಲ; ಕಲಾಕೃತಿಯಾಗಿದ್ದಾಳೆ.

ಈ ದೀರ್ಘಕಾವ್ಯವನ್ನು ಸರಳರಗಳೆಯಲ್ಲಿ

[1] ಬರೆದಿದ್ದೇನೆ. ಕೈಲಾದಮಟ್ಟಿಗೆ ರಗಳೆಯಾಗದಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದ್ದೇನೆ ಎಂಬುದರ ಸಂಪೂರ್ಣಾರ್ಥ ತಿಳಿದವರಿಗೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.
ರಾಗರಹಿತವಾದ ಧೀರಶೈಲಿಯಿಂದ ಓದುವುದಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗುವಂತೆಯೆ ರಾಗ ಸಹಿತವಾಗಿ ಭಾರತವೋದಿದಂತೆ ಓದಲೂ ಸಾಧ್ಯ ಎಂಬುದನ್ನು ಗಮಕಿವರ್ಯರಲ್ಲೊಬ್ಬರಾಗಿರುವ ಶ್ರೀಮಾನ್ ಕೆ. ಕೃಷ್ಣರಾಯರು ಮನೋಹರವಾಗಿ ನಿದರ್ಶಿಸಿದ್ದಾರೆ ಎಂದು ಹೇಳಲು ಹೆಮ್ಮೆಯಾಗುತ್ತದೆ.

ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಬರುವ ಮಿಶ್ರೋಪಮೆ ಮಹೋಪಮೆಗಳು ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯಗಳ ಪುರಾಣಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ಓದಿರುವವರಿಗೆ ಹೊಸದಲ್ಲವಾದರೂ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಇದೇ ಮೊತ್ತಮೊದಲನೆಯ ಸಾಹಸವೆಂದು ನಂಬುತ್ತೇನೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಜನಮನದ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ಯಾವ ಸ್ಥಾನಮಾನಗಳು ಲಭಿಸುತ್ತವೆ ಎಂಬ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯಕರ್ತೃವಿನ ಮನಸ್ಸು ತೂಗುಯ್ಯಾಲೆಯಾಗಿದೆ. ಮಹತ್ತಾಗಿ ಸೋಲುವುದೂ ಗೆಲುವಿನ ಮಹತ್ತಿಗಿಂತ ಕೀಳಲ್ಲವಷ್ಟೆ!

ಕುವೆಂಪು

ಮೈಸೂರು,

೬-೧೦-೧೯೩೬

---

[1] "ಶ್ರೀ ರಾಮಾಯಣ ದರ್ಶನಂ" ಎಂಬ ಮಹಾಕಾವ್ಯದ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧವಾದ ಮಹಾಛಂದಸ್ಸಿಗೆ ಹೊಂದಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಈ ಮುದ್ರಣದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಹಲವು ಬದಲಾವಣೆಗಳಾಗಿವೆ.

ಮೊದಲನೆಯ ಪರ್ವಂ (೧೦-೨೬೦)

ಬ್ರಹ್ಮಮಾನಸ ಮಹದ್‌ಗರ್ಭಂಸಂಭವೆ, ವಿರಾಟ್
ಪ್ರಭವೆ, ಭವ್ಯಾನಂದ ವಿಭವೆ, ಶಾರದೆ, ವರದೆ,
ಭಾವಚಿಂತಾಖನಿಯೆ, ಶಿಖಿವಾಹನೆಯೆ, ವಾಣಿ,
ಭುವನ ಮೋಹನ ಮಧುರ ದಿವ್ಯ ವೀಣಾಪಾಣಿ,
ವಾಗ್ದೇವಿ, ಸರಸ ಕವಿತಾ ಕಲಾ ಕಲ್ಯಾಣಿ,
ತುಂಬುವೆನು ನಿನ್ನಮಲ ಪಾದಪಂಕೇಜದಲಿ
ಮುಂಗುರುಳ್ದುಂಬಿಗಳನೆಲೆ ತಾಯೆ, ಕೃಪೆಗೈದು
ಕಂದನಂ ಕಾರುಣ್ಯದಿಂ ಕಂಡು, ಜಡಮತಿಗೆ
ದಿವ್ಯ ವೈದ್ಯುತ ಚೇತನವನಿತ್ತು ನಲಿದೊಲಿದು
ನರ್ತನಂಗೈಯೆನ್ನ ಜಿಹ್ವೆಯಲಿ. ನಿನ್ನಿಂದೆ,
ಹೇ ಕಾವ್ಯಕಾಮಿನಿಯೆ, ಭುವನ ಸ್ವರ ಮೇಲನದಿ
ನಿಯಮ ಸಂಯಮ ಪೂರ್ಣ ಮಾಧುರ್ಯವುಕ್ಕುತಿದೆ
ಸ್ವಚ್ಛಂದಮಾನಂದ ಶೀಲಂ! ಆ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯಂ
ದಯಪಾಲಿಸೆನಗೆ ನಾನುಲಿಯಲಿಹ ಗಾನದಲಿ

ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಮಾಧುರ್ಯ ಸಂಯಮಂಗಳ್ ಪೊಣ್ಮಿ,
ನನ್ನ ಕನ್ನಡನಾಡಿನೆರ್ದೆವೂವರಳ್ವವೋಲ್.

ಓ ಕಲ್ಪನಾ ಸುಂದರಿಯೆ, ನಿನ್ನ ಮಹಿಮೆಯೊಳೆ
ವ್ಯಾಧನಾದಂ ಪ್ರಥಮಕವಿ! ಪಸುಳೆ ನಾಂ, ತಾಯೆ,
ನೀನೊರ್ಮೆ ಚುಂಬಿಸಲ್ಕೆನ್ನೀ ತೊದಲ್ವ ತುಟಿ
ಗಾನಗೈಯದೆ ಪೇಳ್ ಬೃಹತ್ ಕಾವ್ಯ ಸಂಗೀತೆಯಂ?
ಮಲಿನಮುಕುರಂ ಮಹಾಸೂರ್ಯನಂ ಕನ್ನಡಿಸಿ
ತಿರೆಗೆ ಕಾಂತಿಯಲೆಳಸಿ ಹಿಗ್ಗುವ ತೆರದಿ.
ಪಸುಳೆ ತಾನಾ ದೂರದರಿಲಂ ಪಿಡಿದು ತನ್ನ
ಕೈದೀವಿಗೆಯ ರಚಿಸಲಾಟಿಪೋಲ್, ಉನ್ನತ್ತ
ಸಾಹಸಿ ದಿಗಂತಮಂ ಬೆಂಬತ್ತಿ ತುಡುಕುವೋಲ್,
ವಾಲ್ಮೀಕಿ ವ್ಯಾಸಾದಿ ಪಂಪ ರನ್ನರ ದಿವ್ಯ
ಕೀರ್ತಿಕಾಮಿನಿಯಡಿಗಳಮಲತರ ಧೂಳಿಯಂ
ಶಿರದೊಳಾನುವ ಪುಣ್ಯಮಂ ಬಯಸಿ, ಹೇ ದೇವಿ,
ನಿನ್ನನೆದೆತುಂಬಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವೆ: ಕೃಪೆದೋರ್ದೆನಗೆ
ನಿನ್ನ ವೀಣಾವಾಣಿಯಂ ನೀಡು, ಓತಾಯೆ!

ಏಳು, ವೀಣೆಯೆ, ಏಳು! ಹೇಳು ಮುಂದಿನ ಕಥೆಯ,
ಹೇ ಅಮೃತ ಭಾಷಿಣಿಯೆ! ಸಂಧ್ಯಾವಿಯತ್ತಳದೊಳ್
ಆರಕ್ತ ಜೀಮೂತ ಪರಿವಾರವೇಷ್ಟಿತಂ
ದಿವಸಮಣಿ ಪಶ್ಚಿಮಾಂಬುಧಿಗಿಳಿಯೆ, ಕತ್ತಲೆಯ
ಪಾಳೆಯಂ ಬೀಡುಬಿಡೆ ಧಾತ್ರಿಯಲಿ, ಮೈದೋರೆ
ತಾರೆಗಳ್ ನಿಶೆಯ ವಸನದ ಕಾಂತಿಕುಸುಮಗಳ್,
ಮೃಗಯಾವಿನೋದದಿಂ ಬಲು ಬಳಲಿದಾ ತರುಣಿ,
ಚಿತ್ರಾಂಗಿ, ಬನದ ದೇಗುಲಕೊಯ್ಯನೈತಂದು,
ಬಳಿಯ ಕೊಳದಲಿ ಮಿಂದು, ಹಣ್ಣು ಹಂಪಲು ತಿಂದು,
ಮಲಗಿದಳ್ ಕಠಿನ ಶಯ್ಯೆಯ ಮೇಲೆ ಕೋಮಲೆ
ಶಿವಾಲಯದುಪಲತಲದಿ. ಹೇ ಅಮೃತಭಾಷಿಣೆಯೆ,
ಹೇಳು ಮುಂದಿನ ಕಥೆಯ! ಏಳು, ವೀಣೆಯೆ, ಏಳು!

ನಿದ್ರಾಂಗನೆಯ ಪರಮಸಖಿ, ಸ್ವಪ್ನಸುಂದರಿ,
ವಿಭಾವರಿಯ ನಕ್ಷತ್ರ ಖಚಿತಾಂಬರವನುಟ್ಟು
ಕಾಮಧನು ಸೂತ್ರದಾ ಕಟಿಬಂಧನವ ತೊಟ್ಟು
ಭೂಯಾತ್ರೆ ಗೈಯುತಿರೆ — (ಮೋಹನ ವಸಂತದೊಳ್
ಪೂವಿಂದೆ ಪೂವಿಂಗೆ ಪರಿಮಳವನರಸುತ್ತೆ
ಮಧುಸಮಿರಣನಲೆಯುವಂತೆ) — ಕಂಡಳು ಬನದ
ಗುಡಿಯ ಕಲ್ಲಿನ ನೆಲದೊಳೀಶ್ವರಾರ್ಪಿತ ಕುಸುಮ
ಸನ್ನಿಭಳ್ ಚಿತ್ರಾಂಗಿಯಂ. ಮೆಚ್ಚಿ ನಿಂದಳು ದೇವಿ,
ಸ್ವಪ್ನ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದಾ ಚಕ್ರವರ್ತಿನಿಯಾಕೆ,
ಸ್ವಪ್ನ ಮಧು ಮಾಯೆಯಂ ಬೀಸಿ ರಮಣಿಯ ಮನಕೆ,
ಯಾಮಿನೀಪ್ರಿಯಸಖಿಯೆ, ಹೇ ಸ್ವಪ್ನಕಾಮಿನಿಯೆ,
ಲಲನೆಯಾತ್ಮದೊಳಾವ ಕಮನೀಯ ನಾಕಮಂ
ಕಟ್ಟುತಿಹೆ ತೋರ್:

ನಿಬಿಡ ನೀರವ ಕಾನನಾಂತರಂ
ನಡುವಗಲ ಮಾರ್ತಾಂಡನುರವಣೆಯನಡಗಿಸುತೆ
ತಂಪು ಬನಗತ್ತಲೆಯ ಭೀಷ್ಮ ಸಮ್ಮೋಹನದಿ
ಮೆರೆದತ್ತು ಚಿತ್ರಗತವಾದಂತೆವೋಲ್ ನಿಶ್ಚಲಂ.
ಬಲೋನ್ಮತ್ತ ದೈತ್ಯ ಬಾಹುಗಳಂತೆ, ಸುತ್ತಲುಂ
ಭೀಮ ಭೀಷಣ ಕುಟಿಲ ಜಟಿಲ ವಿನ್ಯಾಸದಿಂ
ಶಾಖಾ ಮಹಾ ಶಾಖೆಗಳ ಬೀಸಿ, ಸ್ವಚ್ಛಂದದಿಂ
ಬೆಳೆದಿರ್ದುವಲ್ಲಿ ಭೂಜೇಶ ಕುಲ ಕೀರ್ತಿಗಳ್
ಲಕ್ಷೋಪಲಕ್ಷವಾಗಿ. ಬಳ್ಳಿದಿಂಡುಗಳಲ್ಲಿ
ನಿಮಿರಿದುವು ಜೋಲುತಿಹ ಹೆಬ್ಬಾವುಗಳ ಹೋಲಿ
ದೀರ್ಘ ವಕ್ರಾಕಾರದಲಿ. ಹುದುಗಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ
ಛಾಯಾ ವಿರೂಪಗಳ್ ಹುದುಗಿದುವು, ದಿನಮಣಿಯ
ಬೆದರಿಕೆಗೆ ಕಾನನವ ಮರೆಗೊಂಡ ಕತ್ತೆಲೆಯ
ಕುಲದಂತೆವೋಲ್, ಕರದಿ ಬಿಲ್ಲಂ ಪಿಡಿದು, ಮೇಣುಟ್ಟು
ಮಲ್ಲಗಚ್ಚೆಯ ಪೀತವಸನಮಂ, ತಿರುಗುತಿರೆ
ಚಿತ್ರಾಂಗಿ, ಕಾನನದ ರಾಣಿ ತಾನೆಂಬವೊಲ್,

ಬನಗತ್ತಲೆಯ ಕರ್ಮುಗಿಲ್ಗೆ ಕಣ್ಮಿಂಚೆಸೆದು
ಚಿಮ್ಮಿದುದು ಜಿಂಕೆಮರಿಯೊಂದು ಹೊದರೊಡಲಿಂದೆ,
ಕರಿಮುಗಿಲ್ಲಬ್ಬದಿಂದೊಗೆವ ಮರಿಮಿಂಚೆನಲ್
ತಿರಿಕವಣೆಯಿಂ ಪಳಂಚುವ ರತ್ನಶಿಲೆಯಂತೆ.

ತೆಕ್ಕನೆಯೆ ಬೆಂಬತ್ತಿದಳ್ ಕನ್ಯೆ : ದಿಟ್ಟಯನೆ
ಮಿಕ್ಕು ಮಿರುವ ಜವದಿ ಮುಟ್ಟಿ ಮುಟ್ಟದೆ ನೆಲಂ
ಮೆಟ್ಟಿ ಮುಂಚುವ ಹರಿಣಶಿಶುವ ಸೌಂದರ್ಯಕ್ಕೆ
ಬಗೆಸೋತು, ಎದೆಯೋತು, ಮುದ್ದಿನಾ ಮುದ್ದೆಯಂ
ಇಂದಿನಿತು ನೋಯಿಸದೆ ಹಿಡಿವೆನೆಂಬಾತುರದಿ
ಕಲ್ಮುಳ್ಳು ಹಳ್ಳಕೊಳ್ಳವ ಹಳುವನೊಂದುಮಂ
ಲೆಕ್ಕಿಸದೆ, ತೆಕ್ಕನೆಯೆ ಬೆಂಬತ್ತಿದಳ್ ಕನ್ನೆ :
ಚೈತ್ರಪ್ರಭಾತದಲಿ ಪೂರ್ವದಿಕ್ತಟದಲ್ಲಿ
ಉದಯನದಿ ಬೆಳ್ಪೊನಲ್ ಪ್ರವಹಿಸೆ ಜಗಂಗಳಿಗೆ
ಕದಿರ ಚೀರ್ಕೊಳವಿಯಲಿ ಹೊನ್ನೀರನೆರಚುತ್ತೆ,
ಮಲೆಯ ಹೂದೋಂಟದಲಿ ತಂಬೆಲರ ತೀಟಕ್ಕೆ
ತಲೆದೂಗಿ ನಲಿದು ತೆರೆತೆರೆಯಾಗಿ ನಗೆಬೀರಿ
ನೆರೆದಿರಲ್ ಬಣ್ಣ ಬಣ್ಣದ ಕುಸುಮ ಪರಿಷತ್ತು,
ರೆಕ್ಕೆ ಬಂದಿಹ ಹೂವಿನಂತೆ ಬಣ್ಣದ ಚಿಟ್ಟೆ
ಪುಷ್ಪದಿಂ ಪುಷ್ಪಕ್ಕೆ ಹಾರಿ ಬಂಡನು ಹೀರಿ
ಕಂಗೊಳಿಸುತಿರೆ, ಕಂಡು ಬಾಲೆಯೊರ್ವಳ್ ಸೋತು
ತುಡುಕಲದನೆಳಸುವಳ್ : ಸುಂದರ ಪತಂಗವದು
ರಾಮನಂ ಮೋಹಿಸಿದ ಮಾರೀಚನಂದದಲಿ
ಸಿಲುಕಿದಂತೊಮ್ಮೆ ಸಿಲುಕಿದ ತೆರದಿ ಚಿಮ್ಮುತ್ತೆ
ಪೀಡಿಸುತೆ ತುದಿಗೆ ಮಂಗಳಮಾಯವಾದಪುದು.
ಬಯಕೆ ಕೈಗೂಡದಾ ಬಾಲೆ ಹನಿಗಣ್ಣಾಗಿ
ನಿಡುಸುಯ್ದು ನಿಲ್ಲುವಳ್, ಕಂಬನಿಯೊಳಿನ್ನೊಂದು
ಹೊಂಗನಸು ಕಾಂಬಳೆಂಬಂತೆ.

ಬೆಂಬತ್ತಿದಳ್
ಚಿತ್ರಾಂಗಿ ತಾನಂತೆವೋಲ್ ಹೊಮ್ಮಿಗವರಿಯ ಹಿಂದೆ.

ಕಂದರಂಗಳನಿಳಿಯುತದ್ರಿಶಿಖರವನೇರಿ,
ನೆಗೆದು ಹಳ್ಳವ ದಾಂಟಿ, ಕೊಳ್ಳಕೊಳ್ಳವ ಧುಮುಕಿ,
ಮುಳ್ಳುಹೊದರೊಳು ನುಗ್ಗಿ, ಮೈ ಬಟ್ಟೆ ಗೀರುತ್ತೆ,
ದಟ್ಟ ಹಳುವಂ ನುಸಿದು, ಬೆದ್ದ ಮೆಳೆಯೊಳು ಜುಣುಗಿ,
ಬಯಲ ಬೆಳೆದಿರುವೊಣಗು ಹುಲ್ಲಿನಲಿ ಕಿಬ್ಬಿಯಲಿ
ಕೆಸರಿನಲಿ ಹಾದು ಹಾದೇದುತ್ತೆ, ಚಲದಿಂದೆ
ಧಾವಿಸಿದಳಂಗನೆ, ಮಿಗದ ಹೊಲಬನೆ ಹಿಡಿದು.
ತೊಳಲಿ ಬಳಲಿ. ಬೆಮರಿದಳ್ ಬೇಂಟೆಯಾಯಾಸದಿಂ
ಚಿತ್ತದುದ್ವೇಗದಿಂದಾ ಪೃಥಿವೀಶನಂದನೆ
ಕನಸಿನೊಳೆ ಕುದಿದು ಕಾಯ್ದು. ಎನಿತು ಬೆನ್ನಟ್ಟಲೇಂ?
ಎನಿತು ಧಾವಿಸಲೇನು? ವ್ಯರ್ಥಮಾದುದು ತುದಿಗೆ,
ಯುಕ್ತಿಯಿಂ ಬ್ರಹ್ಮಮಂ ಸಾಧಿಸೆ ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವ
ತರ್ಕದ ಬಯಕೆಯಂತೆ! ರಮಣಿ ನಿಂತಳ್ ಸೋಲ್ತು :
ಸುಯ್ಲಿನಿಂದಾಕೆಯಾ ತುಂಬೆದೆಗಳೇತಿರೆ
ಬೀಳುತಿರೆ, ನೋಡಿದಳ್, ದೂರ ದಿಟ್ಟಿಯನಟ್ಟಿ :
ಮಿಂಚುತಿರ್ದುದು ಜಿಂಕೆಮರಿ ಗಿರಿಯ ಕಂದರದ
ಸುಂದರಾಬೋಗದಲಿ, ಹಸುರು ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ
ಹೊನ್ನ ಹನಿಯಂತೆ, ಪಾರ್ಥಿವಕುಲಾಂಗನೆಯಲ್ತೆ?
ರೋಷದಿ ಹತಾಶೆಯಿಂ ಮೂಡಿದಾಟೋಪದಿಂ,
ಕೋಪದಿಂ, ಬತ್ತಳಿಕೆಯಿಂ ಸೆಳೆದು ಬಾಣಮಂ
ಪೂಡಿದಳ್ ತಿರುವಿಂಗೆ, ಕೊಲ್ಲೆನಾಂ ಕೊಳ್ವೆನೆಂದು.
ಗುರಿನೋಡಿದುದೆ ತಡಂ ಬೆಚ್ಚಿಬಿದ್ದಳು ಕನ್ಯೆ
ಅದ್ಭುತ ಪವಾಡಮಂ ಸಂದರ್ಶಿಸಿದ ವೀರ
ವಿಜ್ಞಾನಿಯೊಲ್ ಬೆಪ್ಪುಬೆರಗಾಗಿ!

ಮತ್ತಾವ
ಮಾಯೆಯಂ ಮಥಿಸಿದೌ ನಿದ್ರಾಸಮುದ್ರದಲಿ,
ಓ ಸ್ವಪ್ನ ಸುಂದರಿಯೆ? ಸೃಷ್ಟಿಸಲ್ ತೊಡಗಿದರೆ
ನಿನ್ನ ಮಾಯಾಕುಂಚದಿರೆಲ್ಲಿ? ಎಣೆಯೆಲ್ಲಿ?
ದೇಗುಲದ ಕಲ್ನೆಲದಿ ಮಲಗಿಹ ತಳೋದರಿ

ಅದೇಕಿಂತು ಕಂಪಿಪಳ್? ಕಾಣುತಿಹಳೇನಾಕೆ? ತೋರ್.
ಹೊಮ್ಮಿಗದ ಮರಿಯೆಲ್ಲಿ? ಗಿರಿಗಹ್ವರಗಳೆಲ್ಲಿ?
ಹಳುವೆತ್ತ? ಹೊದರೆತ್ತ? ಕಂಗೊಳಿಸುತಿದೆ ಮುಂದೆ
ನಾಕ ವೈಕುಂಠ ಕೈಲಾಸ ಲೋಕಂಗಳನೆ
ತಲೆಮೆಟ್ಟಿ ಗಹಗಹಿಸಿ ನಗುವೊಂದು ಚಾರು ದೃಶ್ಯಂ :
ಮೇಘಾದ್ರಿ ಮುದ್ರಿತ ಸುನೀಲ ಜಲ ಕಲ್ಲೋಲ
ಸಮ್ಮಥನ ಸಂಜಾತ ಮೌಕ್ತಿಕಾಫೇನಮಯ
ತಾಂಡವ ತರಂಗಾಟ್ಟಹಾಸ ಸಂಭ್ರಮ ಮತ್ತ
ಕಾಸಾರಮೆಸೆದತ್ತನಂತ ವಿಸ್ತಾರ ಭವ್ಯಂ!
ವ್ಯೋಮ ದರ್ಪಣವೊಡೆದು ಮುರಿವೊಂದು ತಿರೆಗಿಳಿಯುತೇಂ
ದ್ರವಮಾಯ್ತೆ? ನೆಲವೆಣ್ಣಿನೊಳ್ನಗೆಯೆ ನೀರಾಯ್ತೊ?
ಸಾಗರವೆ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ವೇಷದಲಿ ಮೆರೆದತ್ತೊ?
ಎನೆ ರಾಜಿಪಾ ಸ್ಫಟಿಕ ಸಲಿಲ ವಿಸ್ತೀರ್ಣದೊಳ್,
ಜಲದೇವಿ ವಕ್ಷದೊಳೆಸೆವ ಪಸುರ್ಮಣಿಯಂತೆ,
ನೀಲ ಮಧ್ಯದಿ ಕೆತ್ತಿದೊಂದು ಪಚ್ಚೆಯ ತೆರದಿ
ನಗೆ ಮುಗುಳ್ಗಳಾಲಿಂಗಿಸಿಹ ಹೃದಯವನು ಹೋಲಿ
ದ್ವೀಪವೊಂದವಲೋಕಕಭೀರಾಮತರಮಾಗಿ
ತೇಲಿರ್ದುದುದ್ಯಾನ ನೌಕೆಯೋಲ್, ಸುತ್ತಲುಂ
ಆ ದ್ವೀಪ ನಾವೆಯಂ ಬಳಸಿ ಮೆರೆದುವು ಕಣ್ಗೆ
ಪೇರೊಡಲ ಪೇರೆಸಳ ಹೊಂದಾವರೆಗಳೋಳಿ
ಸೇವಿಸುವ ಪರಿವಾರದಂತೆ. ಕಲಹಂಸಾಳಿ,
ಕೀಲಾಲ ಕ್ರೀಡೆಯಾಸಕ್ತಿಯಿಂ, ಶರದಭ್ರ
ರಂಗದಿಂದಿಳಿತಂದು ಭುವನ ಜೀವನ ಸುಖಕೆ
ಮನಸೋತ ಶ್ವೇತ ಜೀಮೂತ ಶಕಲಗಳೊ ಎನೆ
ಹೋಲಿ, ರಂಜಿಸಿದುವಲ್ಲಲ್ಲಿ ತೇಲಿ, ದ್ವೀಪವೋ
ತೇಲುತಿಹ ನಂದನೋದ್ಯಾನವೋ ಎನಲಲ್ಲಿ
ಕೋಟಿ ವರ್ಣಂಗಳಿಂ ಬಹು ಪರಿಮಳಂಗಳಿಂ
ಇಂದ್ರಚಾಪಂಗಳನೆ ಬಿತ್ತಿ ಬೆಳೆದಗೆಯಂತೆ
ರಮಣೀಯಮಾದತ್ತು ಪುಷ್ಪಗಳ ಪರಿಷತ್ತು
ತಂಗಾಳಿಗುಲ್ಲೋಲಕಲ್ಲೋಲವಾಗಿ ಬಾಗಿ

ತಲೆದೂಗಿ. ಆ ಎಲ್ಲ ಸೊಬಗಿಂಗೆ ಮುಡಿಯಾಗಿ
ದೂರದ ದಿಗಂತದಲಿ ಗಿರಿಯುತ್ತಮಾಂಗದಲಿ
ಮೈದೋರಿದನು ಆಹ ಹೊಂಬಿಸಿಲಿನೆಳನೇಸರು!
ಸ್ವರ್ಗ ತಾಂ ಸ್ವರ್ಗೀಯತರಮಾಯ್ತು! ಮರಿ ಮಿಗವೆ
ಬಿರಿದು ಹೊಂಬೊಳಲಾಯ್ತೆ, ಮದ್ದಿಡದ ಮಣ್ಕುಡಿಕೆ
ಕಿಡಿಗೊಂಡು ಸಿಡಿಯೆ ರಾತ್ರಿಯ ನಭೋಭೋಗದಲಿ
ಕರೆವಂತೆವೋಲ್ ವರ್ಣಮಯ ನಕ್ಷತ್ರವೃಷ್ಟಿ?
ಬೆಕ್ಕಸದಿ ನೋಡುತಿರ್ದುಳ್ ತರಳೆ, ಕಣ್ಗಳೆವೆ
ಇಕ್ಕದೆಯೆ. ಕಂಡಳಿನ್ನೊಂದದ್ಭುತವನಲ್ಲಿ :
ತೇಲುವಾ ದ್ವೀಪ ಮಧ್ಯದ ಪುಷ್ಪರಂಗದೊಳ್
ಅದಾರವಂ ದೇವವಂದಿತ ಮೋಹನಾಕೃತಿಯ
ರುಕ್ಮರಾಗಾತಪ ಸ್ನಾತ ಮಾನವಮೂರ್ತಿ?
ಕಂಡು ನಿಷ್ಪಂದಳಾದಳು ಕನ್ಯೆ, ಕರುವಿಟ್ಟು
ಕಂಡರಿಸಿದಂತೆ, ಮೇಣ್ ಕುಂಚಿಗೆಯ ವರ್ಣಕರ್ಮಂ
ಚಿತ್ರಸ್ಥವಾದಂತೆವೋಲ್. ಕಣೆವೆರಸಿ ಕೈಬಿಲ್
ಜಗುಳ್ದುರುಳಿದುದು ನೆಲಕೆ. ಸ್ಫುರಿಸಿತಾ ಗಂಡೆದೆಯ
ಹೃದಯದಲಿ ತಾನು ಹೆಣ್ಣೆಂಬ ಲಜ್ಜೆಯ ಲಹರಿ
ಮೊತ್ತಮೊದಲ್ : ಕೋಮಲತೆ ಕುಡಿವರಿದುದೊಡನೊಡನೆ
ಸೌಂದರ್ಯ ತೃಷೆಯಿಂದೆ. ಪ್ರೇಮಲತೆ ಬಾಯಾರಿ
ಕಾತರಿಸಿತಾವುದನೊ ತಾನರಿಯದುದ ಬಯಸಿ.
ನಾಚಿದಳು ತನ್ನವಸ್ಥೆಗೆ ತಾನೆ ಕನಸಿನಲಿ
ಲಲನೆ ಕನಲ್ದಿನ್ನೊಮ್ಮೆ ಪೌರುಷವನುರೆ ಪಾರ್ದು
ಬರಿದೆ! ಹೋರಾಡುತಿರಲಿಂತು ಬೇರೊಂದಾಯ್ತು:
ಮೂಡುವೆಟ್ಟಿನ ಮುಡಿಯ ತಪನೀಯಮಣಿಯಂತೆ
ತಳತಳಿಸುತಿರ್ದುದಯ ತಪನ ಬಿಂಬದಿ ಮೂಡಿ,
ಘನಿತ ಬಾಲಾತಪದ ರೂವಿಂದೆ ಪೊರಮಟ್ಟು,
ಗಾಳಿವಟ್ಟೆಯೊಳೊಯ್ಯನೊಯ್ಯನೆ ವಿಲಾಸದಲಿ
ತೇಲಿ ಬಂದರು ಮಧುಮದನರಮರ ತೇಜದಲಿ!
ಆ ಪವಾಡದ ಮೇಲಣ ಪವಾಡಕೆದೆ ಬೆಚ್ಚಿ,
ನಿದ್ದೆಯಿಂದೆಚ್ಚತ್ತು ಕಣ್ದೆರೆದಳಂಗನೆ, ಬಿಗಿದ

ಹೊಂಗನಸಿನಾಲಿಂಗನದ ಬಂಧನಂ ಬಿರಿಯೆ,
ವಿಸ್ಮಯದ ಮಂದಸ್ಮಿತದಲಿ. ಮೃಡಮೂರ್ತಿಯಂ
ನೆನೆದು, ದೃಢಭಕ್ತಿಯಲಿ ಕೈಮುಗಿದು ಶಿರಬಾಗಿ
ಗುಡಿಯ ವಿಗ್ರಹಕೆ, ಹೊರಹೊಂಟಳಾಲಯದಿದಿರೆ
ಉಷೆಯ ನಗೆನಸುಕಿನಲಿ ಮಿಸುಗುವ ಸರಸ್ತೀರಕೆ.
ಅನ್ನೆಗಂ, ಇಂದ್ರದಿಙ್ಮಂಡಲದಿ, ಪೂರ್ವವಧು
ಇನಿತು ಕಣ್ದೆರೆದಂತೆ, ದಿನಮುಖದ ಕೆಂಗಾಂತಿ
ಕುಡಿವರಿದುದು. ತಾರೆಯೊಂದಾಕೆಯ ಲಲಾಟದಲಿ
ರಾಜಿಸಿತು ಬಜ್ಜರದ ಕಿಡಿಯಂತೆವೋಲ್. ನಡುಗಿದಳ್
ರಾತ್ರಿರತಿ ನೆನೆದು ತನ್ನಾಯುವವಸಾನಮಂ.
ಇರುಳ್ನಿದ್ದೆಯಿಂ ಜಗತ್ತೇಳ್ವರುವ ಸಮಯಮದು
ಶಾಂತಿಯಿಂ, ಶೈತ್ಯದಿಂ, ನಾದಗರ್ಭಿತಮಾದ
ತುಂಬು ಮೌನದಿ ತುಂಬಿ ಶೋಭಿಸಿತು, ಧ್ಯಾನಮಯ
ಗಾಂಭೀರ್ಯದಿಂ. ಹೊಗರೇರುವಾಗಸದೊಳುಕ್ಕಿಬರೆ
ತಿಳಿಕೆಂಪು ನಸುಗೆಂಪು ಹೂಗಂಪು ಕಡುಗೆಂಪು,
ಹಳದಿ ಕುಂಕುಮ ಪೀತ ಕನಕ ಚಂದನ ನೀಲ
ನರ್ಣೋಪವರ್ಣಮಯ ಫೇನ ಬುದ್ಬುದ್ವ ಸದೃಶ
ಜ್ವಾಲೋಪಮಾರಕ್ತ ಕಾದಂಬಿನಿಗಳೆಸೆಯೆ
ಪಂಕ್ತಿ ಪಂಕ್ತಿಗಳಂತೆ ವಿವಿಧ ವಿನ್ಯಾಸದಲಿ,
ರುಂದ್ರ ರಾತ್ರಿಯ ಪಾತ್ರೆಯಂಚಿನಲಿ ತಕಪಕನೆ
ಕುದಿದೆದ್ದುದೋ ಪಗಲೆನಲ್. ರಂಜಿಸಿತು ಕಣ್ಗೆ
ಬಂಧುರ ದಿನೋದಯದ ದಿವ್ಯಪ್ರಭಾತಕಾವ್ಯಂ!
ಪಸುರ್ಗಡಲ ಪೆರ್ದೆರೆಗಳೋಲ್ ಸ್ವರ್ಧೆಯೊಳೆದ್ದು
ವೀಚಿವೀಚಿಗಳಾಗಿ ಪ್ರಾಚೀ ದಿಗಂತಮಂ
ತಬ್ಬಿ, ನಾನಾದೆಸೆಗೆ ಹಬ್ಬಿದ ವನಶ್ರೇಣಿ ತಾಂ
ಚಿತ್ರಾಂಗದೆಯ ಮನಕೆ ಚೆಲ್ವಾಯ್ತು, ತನ್ನದೆಯ
ಸದ್ಯಃ ಪ್ರಫುಲ್ಲ ನವಯೌವನ ಪ್ರಸಾದದೋಲ್
ವಿಸ್ತಾರ ಚಾರುಧೀರಂ. ರಮ್ಯಾರುಣಜ್ಯೋತಿ
ಕೊಳದ ಜಳದೊಳು ಮಾರ್ಪೊಳೆಯೆ ನೀರುರಿವ ತೆರದಿ,
ಕುಮುದಿನಿಗೆ ಮೊಗಬಾಡಿ, ಕಮಲಿನಿಗೆ ನಗೆಮೂಡಿ,

ತಂಗಾಳಿ ತೀಡಿತು ವಿಹಂಗಗಳನೆಚ್ಚರಿಸುವೋಲ್.
ಮಡಿವಾಳನಿಂಚೆಳ್ಚ, ಕಾಜಾಣನಿಂಚರಂ,
ಕೋಗಿಲೆಯ ನಿಡುಸರಂ, ಗಿಳಿವಿಂಡುಗಳ ಗಳಹು,
ತರತರದ ಪಕ್ಷಿಗಳ ತರತರದ ಕೂಜಿತಂ
ತುಮಲ ಸುಮಧುರಮಾಗಿ ಚೈತ್ರಪ್ರಭಾತಮಂ
ಧ್ವನಿಸಾಂದ್ರಗೈದಿರ್ದುದಂದು ಉದುರಿದುವು ಹನಿ
ಬನಬನದಿ ತರುಗುಲ್ಮತೆಗಳಿಂ, ವನ ವನಿತೆ
ತನ್ನ ನೇಹದ ವಸಂತೋದಯಾನಂದದಿಂ
ಹರ್ಷಾಶ್ರುಬಿಂದುವರ್ಷವ ಸೂಸಿಪೋಲ್. ಕೆದರಿ
ದಳಗಳಂ ಕುಸುಮತತಿ ನಲಿಯೆ ನರುಗಂಪಿನಿಂ,
ಮತ್ತ ಮಧುಪಂಗಳುಂ ಮತ್ತೆ ಭ್ರಮರಂಗಳುಂ
ಹಿಂಡುಹಿಂಡಾಗಿ ಹೂವೊಡಲ ಹೊಂದೂಳಿಯೊಳ್
ಹೊರಳಿ, ಹೊಂಬೊಗರೇರಿ, ಮಲರು ಮಲರಿಗೆ ಹಾರಿ
ಮಕರಂದ ಭಿಕ್ಷೆಯಂ ಬೇಡಿ, ಕುಟಜಂಗಳಲಿ
ಝೇಂಕರಿಸಿದುವು ನಿತ್ಯಯಾತ್ರೆಯೋಂಕಾರಮಂ!

ನಾರಿಯಾಕೃತಿಯಾಂತೆಸೆವ ಉಷಾ ಶ್ರೀಕಾಂತೆ
ವೈವಿಧ್ಯಮಯ ಮನುಜ ಜೀವನ ರಸಕ್ಕಳುಪಿ
ಭೂಮಿಯ ವಿಹಾರಕ್ಕೆತಂದಳೊ ಎನಿಪ್ಪಂತೆ
ಮಣಿಪುರ ಧರಣಿಪಾಲ ಚಿತ್ರವಾಹನ ತನುಜೆ
ಚಿತ್ರಾಂಗಿ ತಾಂ ಚಲಿಸಿದಳ್, ಕೆರೆಯ ನಳನಳಿಸಿ
ಬೆಳೆದ ಎಳಹಸುರು ಹುಲ್ಲಂಚ ಮೇಲಡಿಯಿಟ್ಟು,
ಮುತ್ತು ಚೆಲ್ಲಿದ ತೆರದಿ ಮೂಡಿದೆಳಬಿಸಿಲಿನಲಿ
ಮಿರುಗುವಿಬ್ಬನಿಗಳಂ ಸವರಿ, ಪೂವಡಿಗಳಿಂ
ತಿರೆಯ ಹೃದಯಂ ನಲಿದು ಹಿಗ್ಗುವಂದದಿ ಮತ್ತೆ
ಮುತ್ತಿಟ್ಟು! ಸಾಗುತಿರೆ ಷೋಡಶಕಳಾಪೂರ್ಣ
ಷೋಡಶಿ ವಿಪಿನಪಥದಿ ವೀರವೈಯಾರದಲಿ,
ಸೂಸಿದುವು ದಾರಿಯ ಗಿಡಮರಂಗಳಲರ್ವಳೆಗಳಂ;
ದಾಂಗುಡಿಗಳಂ ನಿಮಿರ್ಚುತೆ ಮುದದಿ ಹೂಬಳ್ಳಿಗಳ್
ಕೈಯಾಡಿದುವು ಕೋಮಲೆಯ ನುಣ್ಗದಪಿನೊಳ್;

ವಿಹಂಗಮಗಳೇಕಕಂಠದಿ ಜಯಧ್ವನಿಗೈದು
ಹಾರಾಡಿದುವು ರೆಂಕೆಗರಿಗೆದರುತುತ್ಸಾಹದಿ!

ಉದಯ ಸಮಯದ ಐಸಿರಿಯ ಸವಿಯುತಿರಲಿಂತು,
ಭೋಂಕನೆಯೆ ನಿಂದಳಂಗನೆಯೊಂದೆಡೆಯೊಳಲ್ಲಿ
ವಿಸ್ಮಯಾವಿಷ್ಟ ದೃಷ್ಟಿಯನಟ್ಟಿ ದೂರಕ್ಕೆ :
ಇದಿರು ದಡದೊಂದರೆಯ ಪಡಿನೆಳಲಿನಗ್ರದಲಿ
ಕಾಣಿಸಿತು, ಪ್ರತಿಬಿಂಬದಂಬರಕ್ಕೆದುರಾಗಿ,
ಪದ್ಮಾಸನ ಸ್ತಿಮಿತ ಧ್ಯಾನಸ್ಥ ಮಾನವ–
ಪ್ರತಿಚ್ಛಾಯೆ, ಕರುವಿಟ್ಟು ಕಂಡರಿಸಿ ಹೂಡಿದಂತೆ!
ನೋಡುತಿರ್ದಳು ಮರಳಿ ಮರಳಿ; ಚಿತ್ತವನೇಕೊ
ಕಾಡುತಿರ್ದಳು ಕೆರಳಿ ಕೆರಳಿ; ಹೃದಯವನೇನೊ
ಬೇಡುತಿರೆಯಿರೆ ತರಳೆಯರಳಿ, ಹೊಳೆದುದು ನೆನಹು:
ಕನಸುದೀವಿಯ ಪುರುಷ ಹರುಷ ಮೂರುತಿಯಿವನೆ?
ಕಾಷಾಯ ಭೂಷಿತಂ, ಪಾವನ ಜಟಾಧಾರಿ,
ಮನ್ಮಥಂಗೆಣೆಯಪ್ಪ ಫಾಲಾಕ್ಷ ಸನ್ನಿಭಂ
ದೇವವಂದಿತ ಮೋಹನಾಕೃತಿಯ ನರನಿವನೆ?
ರುಕ್ಮರಾಗಾತಪಸ್ನಾತನಾತನೆಯಿವಂ?
ತಪಮಿರ್ದುದೆಂಬಿನಂ ತಾಪಸನ ತೇಜಸ್ಸು
ಮೋಹಿಸಿತ್ತಳುಕಿಸಿತ್ತಾ ಮೋಹನಾಂಗಿಯಂ,
ಮೊದಲ ಬೇಟಂ ಮೊಳೆಯುವೆಳ ಎದೆಯಳಂ, ಕನ್ಯೆ
ಚಿತ್ರಾಂಗಿಯಂ!

ಪಡಿನೆಳಲಿನಿಂದೆ ನಿರುತಕ್ಕೆ
ದಿಟ್ಟಿಯಟ್ಟಲ್, ಅಲ್ಲಿ , ಬನವೆ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಾಗೆ,
ಅರೆ ಮುಳುಗಿ ಮಗ್ಗುಲಿಕ್ಕಿದ ಕರಿಯ ತೆರದಿಂದೆ
ಕೆರೆಯ ಕರೆಯಲಿ ನೀರಿನಿಂದೆದ್ದ ಕರಿಯರೆಯ

ಮೊದಲನೆಯ ಪರ್ವಂ (೨೭೦-೪೧೦)

ಶಿರದಿ ಮೆರೆದತ್ತಾ ತಪೋವ್ಯಕ್ತಿಯಮಲಾಕೃತಿ!

ಪಲ್ಲವಿತ ಶೃಂಗಾರವಲಿ ಕುಡಿವರಿವಂತೆ
ಯೌವನ ನವೀನ ಚೂತದ ಪೂತ ಸನ್ನಿದಿಗೆ
ನಡೆದಳೊಯ್ಯನೆ ನೀರೆ, ಕೌತೂಹಲಾವಿಷ್ಟೆ,
ವೈರಾಗಿಯಿರ್ದ ತಡಿಗಾಗಿ. ವ್ಯಾಮೋಹದಿಂ
ಬರಬರುತೆ ಬಳಿಸಾರೆ, ಚಂಚಲಿಸಿದುದು ಚಲನೆ;
ತಡವರಿಸಿದುದು ನಡಿಗೆ; ಎವೆಯಿಕ್ಕದಾಯ್ತಕ್ಷಿ;
ಗದಗದಿಸಿತೆದೆ, ಮೈನವಿರ್ ನಿಮಿರಿ.
ಮಣಿಪುರದ
ನೃಪತನಯೆ, ವೇಷವಾವೇಶದೊಳ್ ಬಿಜ್ಜೆಯೊಳ್
ಬಿಲ್ಲ ಬಿನ್ನಾಣದೊಳ್ ಬೀರದೊಳ್ ಕೆಚ್ಚೆದೆಯ
ಕಜ್ಜದೊಳ್ ಲಜ್ಜೆಯರಿಯದ ಧೀರ ಚರ್ಯೆಯೊಳ್
ನೃಪಕುಮಾರನೆ ತಾನು ಎಂಬಂತಿರಿರ್ದಾಕೆ
ನಿಂದಳದೊ ಮೊತ್ತಮೊದಲಬಲತಾ ಭಾವದಿಂ
ಹಾ ಪೆಣ್ತನದ ನಾಣನನುಭವಿಸಿ!

ಓ ಮಾಯೆ,
ಓ ರತಿಯೆ, ಓ ಕಲಾಸುಂದರಿಯೆ, ನಿರ್ಲಿಪ್ತ
ನಿಶ್ಚಿಂತ ನಿರ್ಗುಣ ಬ್ರಹ್ಮದಲಿ ಶಕ್ತಿಯಂ
ಸೃಷ್ಟಿಯಾಸಕ್ತಿಯಂ ಕೆರಳಿಸಿದ ಮೋಹಿನಿಯೆ,
ಪ್ರೇಮ ಸೌಂದರ್ಯ ರೂಪದಿ ಸುಳಿದು ವಿಶ್ವಮಂ
ಶುಷ್ಕತಾ ಶೂನ್ಯಕ್ಕೆ ಬಿಡದೆ ಹೊರೆಯುವ ರಸವೆ,
ನಿನ್ನ ಬಂಧುರ ಬಂಧನಾಲಿಂಗನಕೆ ಸಿಲ್ಕಿ
ಶಶಿ ಸೂರ್ಯ ಗ್ರಹಗೋಷ್ಠಿ ತಾರೆಗಳೆ ನಡೆಯುತಿರೆ
ಪೆಣ್ಣೊರ್ವಳಂತಪ್ಪುದೊಂದು ಸೋಜಿಗವೆ ಪೇಳ್?
ಚೈತ್ರೋದಯದ ವಿಪಿನ ಹೃದಯದೊಳ್ ಚೈತನ್ಯ-
ಧುನಿಯಾಗಿ ಬೇರು ಬೇರುಗಳಲ್ಲಿ ಕೊಂಬೆಯಲಿ,

ಪರ್ಣ ಪರ್ಣಾಂತರಂಗದಿ, ಮುದ್ದು ಮೊಗ್ಗಿನಲಿ,
ಸೌಂದರ್ಯಮೆ ಶರೀರಮಂ ತಾಳ್ದಿಳೆಗೆ ವಂದು
ಹೂವಿನಲಿ , ಬಳ್ಳಿಯಲಿ, ತರು ಶರೀರದ ನಾಡಿ
ನಾಡಿಯಲಿ, ಖಗ ಮೃಗಂಗಳ ಪ್ರಾಣಪಾತ್ರದಲಿ.
ತೃಣ ತೃಣಂಗಳ ಜೀವನಾಲವಾಲದಿ ತುಂಬಿ
ಪ್ರವಹಿಪಾ ಸ್ಫೂರ್ತಿ, ಮಾಧುರ್ಯನಿರ್ಝರಿಣಿಯೋಲ್,
ಚಿತ್ರಾಂಗದೆಯ ಜೀವ ಶೈಲಾಗ್ರದಿಂ ಧುಮುಕಿ
ಹೃದಯ ಗಹ್ವರಕಲ್ಲಿ, ಪ್ರಣಯ ಪ್ರಪಂಚಮಂ
ಮಥಿಸಿದತ್ತು! ಸೋತು ನಿಂತಳು ಲಲನೆ, ಬರೆದೆವೋಲ್!
ಗಾನಗೈದುವು ಹಕ್ಕಿ: ಝೇಂಕರಿಸಿದುವು ತುಂಬಿ;
ಬೀಸಿತ್ತು ತಂಗಾಳಿ; ಕಂಪನೆರಚಿತ್ತಲರ್;
ಕಳಕಳ್ಯ ನಗುತಲಿರ್ದುದು ಕಾಡು; ಕನ್ನಡಿಯ
ತೆರದಿಂದೆ ಹಬ್ಬಿತ್ತು ವಿಸ್ತೃತ ಸರೋವರಂ;
ತಿಳಿಯಾಳದಾಗಸದಿ ಮೆಲ್ಲನೊಯ್ಯನೆ ಮುಗಿಲ್
ಚಲಿಸಿತು ಸರೋವಕ್ಷದಲಿ ಛಾಯೆಯನು ಚೆಲ್ಲಿ;
ಹೊಂಬಿಸಿಲ್ ಹಸರಿ ಎಸೆದಿತ್ತಿಳೆಯೆದೆಯ ಮೇಲೆ!
ಕ್ಷಣಗಳೊಂದೊಂದು ಯುಗವಾಗಿ ಕಳೆಯುತ್ತಿರಲ್,
ಹೊತ್ತೇರೆ ಬೆಳೆವುತ್ತಿರಲ್ ಬಿಸಿಲ್, ಇರಲಿರಲ್
ಕಣ್ದೆರೆದನೊಯ್ಯನೆಯೆ ಧ್ಯಾನದಿಂದಿಳಿತಂದು
ದಿವ್ಯ ತೇಜಸ್ವಿ. ಕಂಡನು ಮುಂದೆ ನಿಂದಿರ್ದ
ತರುಣ ವೇಷದ ತರುಣಿಯರು ಇನಿತು ಬೆರಗಿಂದೆ.
ಎರಡು ಕಣ್ಗಳುಮೆರಡು ಕಾಸಾರಗಳ ಹೋಲಿ
ಶೋಭಿಸುತ್ತಿರೆ, ಹೆಣ್ಣು ತೇಂಕಾಡಿದಳು ಅಲ್ಲಿ
ತೇಲಿ ಮುಳುಮುಳುಗೇದುತುಸಿರ್ಕಟ್ಟಿದಂತೆವೋಲ್!
ಮೊಗದಲ್ಲಿ ನಗೆಮುಗುಳ್ ಮೂಡಿ ಮೆಲ್ಲನೆ ಮಲರೆ
ಮಧುರ ಗಂಭೀರ ವಚನದಿ ನುಡಿದನು ತಪಸ್ವಿ:
“ಆರು ನೀನೆಲೆ ತರುಣ ವೀರ? ವಿಪಿನಾಂತರದಿ
ಇನಿತು ಮುಂಬೊಳ್ತಿನೊಳಗೇಂ ಗೆಯ್ದು ತಿರಗುತಿಹೆ?
ಚೈತ್ರಪ್ರಭಾತದೀ ರಮ್ಯತಾಸ್ವಾದನೆಯೋ,
ಮೃಗಯಾ ವಿನೋದಮೋ, ನಿನಗಾವುದಳ್ತಿ ಪೇಳ್?

ನುಡಿ, ಅಂಜದಿರು; ನಾವು ಮುನಿವ ಮುನಿವರರಲ್ಲ!"
'ಅಂಜದಿರು' ಎಂಬ ನುಡಿ ಕಿಡಿಸೂಸೆ, ಬಿಂಕದುರಿ
ಮಸಗಿದುದು ಭುಗಿಲೆಂದು ವೀರ ನಾರಿಯ ಮನದಿ.
ಎದೆಯ ಹುತ್ತಿನೊಳದುವರೆಗೆ ಮೋಹಮಂತ್ರದಿಂ
ಮುಗ್ಧವಾಗಿರ್ದ ಪುರುಷತೆ ಒಡನೆ ಹೆಡೆಯೆತ್ತಿ
ಪಡಿಹಿಂಸೆಗಣಿಯಾಗಿ ಮಲೆತು ನಿಂದುದು ಕನಲಿ.
ಮರೆತಳು ನಮಸ್ಕಾರಮಂ, ಪೂಜ್ಯಬುದ್ಧಿಯಂ,
ತಾನೊರೆಯವೇಳ್ಕುಮೆಂದಿರ್ದ ಸವಿನುಡಿಗಳಂ.
ನಯಮಂ ವಿನಯಮಂ ವಿಧೇಯತಾಭಾವಮಂ.
ಪ್ರತಿಸ್ಪರ್ಧಿ ವೀರ ಆಲಾಪಮಂ ಗೈವಂತೆ
ಬೆಸಗೊಂಡಳೊರಟಾಗಿ ಆಟವಿಕ ಸ್ತ್ರೀಯವೋಲ್:
"ಅಂಜುವವರಾವಲ್ಲ! ಅಂಜಿಕೆಯ ಕಂಡಿಲ್ಲ,
ಕೇಳಿಲ್ಲ! ಅಂಜುಕುಳಿಗಳ ರಕ್ಷಣೆಯೆ ನಮ್ಮ
ಕುಲಕರ್ಮ; ನಂಜಿನಂತಹ ಲೋಕ ಕಂಟಕರ
ಭಂಜನೆಯೆ ನಾವೊಲಿದ ಕರ್ತವ್ಯ! ಅಂಜದಿರು!
ಅಂಜದಿರು, ನುಡಿ ಎನಲ್, ನೀನಾರೆಲೆ ತಪಸ್ವಿ?"
ದಂತಪಂಕ್ತಿಯ ಕಾಂತಿಯೊಡನೆ ಕಿರುನಗೆ ಮಿರುಗೆ,
ಅನಿಮೇಷ ದೃಷ್ಟಿಯಂ ಬೀರಿ , ಕಿತ್ತಡಿಯಿಂತು
ಕೊಂಕುನುಡಿಸರಳನೆಚ್ಚನ್ ಬಿಂಕದಂಗನೆಗೆ:
"ವೀರಕ್ಕೆ ವಿನಯಮೆಂಬುದು ಮುಡಿಯ ಮಾಣಿಕಂ;
ವಿನಯಮಿರದಿರಲದೆ ಕುಸಂಸ್ಕೃತಿ! ಕಿರಾತರೋಲ್
ಮಾತು ಮಾತಿಗೆ ಮಲೆತು ಕೆರಳಿದರಹಮ್ಮಿನಿಂ
ಕ್ಷಾತ್ರಮಲ್ತದು ಧೂರ್ತಲಕ್ಷಣಂ! ತರುಣ ವೀರ,
'ನೀನಾರೆಲೆ ತಪಸ್ವಿ!' ಎಂದೆನ್ನ ಮೊದಲಿಸಿ
ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದೆಯಲ್ತೆ? ಪೇಳ್ವಪೆನಾಲಿಸದನಿನ್ನು:
ತಿರಿವ ಬಡಜೋಗಿಗಳ್ ನಾವು ಲೋಗರೆ ದಿಟಂ!
ನೆಲೆಯಿಲ್ಲದಲೆದಲೆದು ಬೇರು ಬಿಳ್ಕೆಯನುಂಡು
ತರುತಲ ನಿವಾಸದಲಿ ಬರುನೆಲದ ಹಾಸಿನಲಿ
ಬಿದ್ದೆದ್ದು ಬಳಲುವರ್ ನಾವು ಲೋಗರೆ ದಿಟಂ!
ನಿಮ್ಮ ಯೋಗ್ಯತೆಯಿಲ್ಲ; ನಯವಿಲ್ಲ; ನುಣ್ಪಿಲ್ಲ;

ಸಿರಿಯಿಲ್ಲ, ಪೆಂಪಿಲ್ಲ, ನಾವು ಲೋಗರೆ ದಿಟಂ!
ನೀವು ಯೋಗ್ಯರೆ ಅಹುದು! — ಮುನಿಯದಿರ್, ಸಾತ್ವಿಕನೆ,
ತಾಳ್ಮೆಯೊಳೆ ಬಾಳ್ಮೆಯಿದೆ. (ನಿನ್ನಾನನದಿ ಕೆಂಪು
ಸುಳಿಯಲದೆ ಚೆಲ್ವಾಗಿ ಪೊಣ್ಮುತಿದೆ! —) ನಾನಾರೆ?
ಕುರುವಂಶನಾಮದೊಂದರಸುಮನೆತನಮಿಹುದು.
ಬಲ್ಲೆಯೇಂ? — ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧನು ನೀನು. ನಿನಗೆ ಆ
ಅಪ್ರಸಿದ್ಧ ಅರಿವದೆಂತಹುದು? ಆ ಬಳಿಯ
ಪಾಂಡುರಾಜಗೆ ಪಂಚಪಾಂಡವರ್ ಜನಿಸಿದರ್. —
ನೀರಸ ಕಥಾಲಾಪಮಿದು ನಿನಗೆ ಬೇಸರಂ! —
ಕೇಳಿಬಲ್ಲೆಯ ಯುಧಿಷ್ಠಿರ ಭೀಮರೆಂಬರಂ?
ನಕುಲ ಸಹದೇವರಂ? ಪಾರ್ಥನೆಂಬಾತನಂ?
ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನೆಂಬೊರ್ವ ಗೊಲ್ಲನಂ? — ನೀನರಿಯೆ:
ಅಖ್ಯಾತರಲ್ಪರಜ್ಞಾತರವರನಿಬರುಂ!
ನೀಂ ಜಗದ್ವಿಖ್ಯಾತ ವನಚರಂ! ನಿನಗೆಂತು
ವೇದ್ಯಮಹುದಜ್ಞಾತರಿತಿಹಾಸಮದು? ಇರಲಿ;
ನಾಂ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನಲ್ತು, ಮೇಣ್ ಭೀಮನುಮಲ್ತು;
ನಕುಲ ಸಹದೇವರೊಳಗೊಬ್ಬಾತನಲ್ತು; ಮೇಣ್
ಕೃಷ್ಣನೆಂಬಾ ಗೋವಳಿಗನಲ್ತು. ಆದೊಡಾಂ
ಧರ್ಮಜ ಕೃಪಾಪೋಷಿತಂ; ಬೀಮನಕ್ಕರೆಗೆ
ಪಾತ್ರನಾಗಿಹ ಕೃಷ್ಣ ಪದಕಮಲ ಕಿಂಕರಂ;
ಪಾಂಡವರ ಮಧ್ಯಮಂ; ಮೇಣ್ ಧನಂಜಯನೆಂಬ
ದುರ್ಯಶಕ್ಕೀಡಾಗಿ ತೊಳಲ್ವ ನಾನರ್ಜುನಂ!"
ಇಂತು ನುಡಿಗಣೆಯ ಬಿರುವಳೆಯ ಸುರಿದು ತಪಸ್ವಿ
ಸಿಂಹಗಾಂಭೀರ್ಯದಿಂದೆಳ್ದು ನಡೆದೆಡವಿಯೊಳ್
ಮರೆಯಾದನೊರ್ಮೆಯುಂ ಸಿಂಹಾವಲೋಕನಂ
ಗೈಯದೆಯೆ. ನಾರಿ ನಿಂತಳು ಕಂಬದಂತಲ್ಲಿ,
ಮಾತನುಳಿದುಬ್ಬೆಗದ ಮೋನದಲಿ ನಿಡುಸುಯ್ದು,
ತನ್ನ ಕಣ್ಣಂ ತಾನೆ ನಂಬಲಾರದೆ, ಬೆಪ್ಪು
ಬೆರಗಾಗಿ, ಲಜ್ಜೆ ಭಯ ವಿಸ್ಮಯದ ಭಾರದಿಂ
ಕುಸಿದು ಕುಗ್ಗಿ! — ಕೆಚ್ಚೆದೆಯ ಬೇಂಟೆಯ ಕಿರಾತಕಲಿ

ಪಶ್ಚಿಮಾದ್ರಿಯ ರುದ್ರಸಾಂದ್ರ ಭೀಷಣರುಂದ್ರ
ಘೋರ ವಿಪಿನಾಂತರದ ನಿಮ್ನೋನ್ನತಂಗಳಲಿ
ಬೆಳಗಿನಂ ಬೈಗನ್ನೆವರಮಲೆದು, ಕಾಣದಿರೆ
ಬೇಂಟೆ, ಬೇಸರದಿಂದೆ, ತನುವಿನಾಸರದಿಂದೆ,
ಕನಲುವನ್; ಕುದಿಯುವನ್; ಬಿದಿಯ ಬಯ್ವನ್ ಬಾಯ್ಗೆ
ಬಂದಂತೆ. ಪೊಳ್ತಿಳಿಯುತಿರೆ, ಪಸಿವುಮೇರಿ ಬರೆ,
ಬಾಣಮಂ ಬತ್ತಳಿಕೆಗಿಡಿಯುತೆ, ಹತಾಶೆಯಿಂ
ಬಿಲ್ಲನೊರ್ದೆಸೆಗೆಸೆದು ಪವಡಿಪನ್ ಹಚ್ಚನೆಯ
ಹಸುರ ಮೇಲಲ್ಲಿ ಹಳುವಿನ ತಣ್ಣೆಲರಿನಲ್ಲಿ.
ಮಗ್ನನಾಗಿರಲವಂ ನಿದ್ರಾ ಸಮುದ್ರದಲಿ,
ತೃಪ್ತ ಜಠರದ ಭೀಮ ಭೀಷ್ಮಭಲ್ಲುಕಮೊಂದು
ಚರಿಸುತೈತಂದು ಕಾಣುತೆ ನರನ ಗಾತ್ರಮಂ
ಫೂತ್ಕರಿಸುತಾಘ್ರಾಣಿಪುದು ಬರಿಯ ಕೌತುಕಕೆ!
ಕೋಳ್ಮಿಗದ ಸಿನುಗು ಕೌರಹ ಬಿಸಿಯುಸಿರ್ ಮೊಗಕೆ
ತೀಡುತಿರೆ, ಕರ್ವೆಡನೆಳ್ಚತ್ತು ಕಣ್ದೆರೆಯೆ: ಹಾ,
ಮೊಗದ ಮೇಲಿದೆ ಹಿರಿಯ ಕರ್ರನೆ ಕರಡಿ ಮೋರೆ!
ತೆಕ್ಕನೆಯೆ ಕಣ್ದೆರೆಯೆ ನರನಾ ಕಾಳ್ಮಿಗಂ ಬೆಚ್ಚಿ
ಹೂಂಕರಿಸುತೋಡಿಯಡವಿಗೆ ಜುಣುಗುವುದು ಜವದಿ.
ಬೇಡನಾದರೊ ತೆರೆದ ಕಣ್ಗಳ ಮುಚ್ಚಲಾರದೆ,
ಕೂಗಲಾರದ ಚಲಿಸಲಾರದತಿ ವಿಸ್ಮಯದಿ,
ಕಂಗೆಟ್ಟು, ಮರವಟ್ಟು. ಬಿಡಿದುದನೆ ಬಲ್ ಗರಂ
ಮಿಳ್ಮಿಳನೆ ನೋಡುವನ್ ಕರಡಿ ಹೋದತ್ತಕಡೆ
ಮಂಕು ಮರುಳಾಗಿ! — ಹಾ ! ನಿಂತಳಂತಯೆ ತರುಣಿ,
ತನ್ನ ಬಾಳಿನ ಬಯಕೆಯಾರಾಧನೆಯ ಮೂರ್ತಿ,
ತನ್ನಿಷ್ಟದೇವತೆಯೆ, ತನ್ನೊಲುಮೆಯರ್ಜುನನೆ,
ತನ್ನೆದುರಿನೊಳ್ ಮೂಡಿ, ತಿಳಿಯದೊಂದಾಡಿತದ
ತನ್ನ ತಿಳಿಗೇಡಿತನಕಲಸಿ ಮರೆಯಾಗುತಿರೆ
ವನಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ! ಅಂತಿರಲಿರಲ್, ವಿಸ್ಮಯಂ
ಶೋಕಕೆಡೆಗೊಟ್ಟು ಚೆಲ್ಲಿತು ಹೆಣ್ಣ ಕಣ್ಣಿನಲಿ
ಬಿಸುಗಂಬನಿಯ ಹೊನಲ್! ಸುತ್ತಲುಂ ಮೆರೆದತ್ತು

ಚೈತ್ರೋದಯದ ವಿಪುಲ ಸಂಪತ್ತು. ಆದೊಡೇನಾ
ಕನ್ಯೆಯಾತ್ಮವದಿತ್ತನಂತ ದಾರಿದ್ರ್ಯದೋಲ್!

ಎರಡನೆಯ ಪರ್ವಂ (೪೧೦-೮೧೦)

ಹೇ ಮಧುರ ರಸಮಯ ರಸಾಲ ಧನುವಿಂದೆಸೆವ
ಅತನುದೇವ, ರತೀಶ, ಮಾವು ತಾವರೆಯಸುಗೆ
ನೀಲ ನೈದಿಲೆ ಮಲ್ಲಿಗೆಯ ನಿನ್ನ ಪೂಗಣೆಗೆ,
ಪೆಣ್ದುಂಬಿಗಳ ಕೋದು ಕಯ್ಗುಯ್ದು ನಿನ್ನಿಂಪು
ಸಿಂಜಿನಿಯ ಸವಿದನಿಗೆ ಎದೆಸೋಲದಿಹರೊಳರೆ
ಈ ಬೃಹದ್ಬ್ರಹ್ಮ ಸೃಷ್ಟಿಯಲಿ? ತಾಪಸರೆರೆಯ
ಪಿಂಗಲ ಜಟಾಜೂಟ ನಿಟಿಲಾಕ್ಷನಾದಿಯಲಿ
ಬೀಷಣ ತಪಸ್ಸಾಧನಾರಕ್ತಿಯಿಂ ಮಹಾ
ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪ ಸಮಾಧಿಯೊಳ್ ಮಗ್ನನಾಗಿರಲ್,
ಸ್ವಾಮಿಯ ವಿರಾಗದಿಂ ಸೃಷ್ಟಿ ರಸವಾರುತಿರೆ,
ಬತ್ತುತಿರೆ ಜೀವರಾಶಿಗಳೆದೆಯ ಜೀವನಂ,
ಉರಿಹೊತ್ತಿ ಬರೆ ದೇವದೇವತೆಗಳೆಲ್ಲರ್ಗೆ,
ಕ್ಷೇಮ ಕ್ಷಯಿಸುತ್ತಿರಲ್ ರಾಕ್ಷಸರ ದೆಸೆಯಿಂದೆ,
ಪ್ರಳಯ ಸನ್ನಿಹಿತವಾದಂತಿರಲಕಾಲದೊಳೆ,
ತಲ್ಲಣಿಸಿ ಕುದಿಗೊಳೆ ಜಗತ್ತು, ಓ ರತಿಪತಿಯೆ,
ಶಿವನೆದೆಗೆ ಕಚ್ಚೆದೆಯಿನೆಚ್ಚು ಕುಸುಮೇಷುವಂ
ಮುಕ್ಕಣ್ಣನುರಿಗಣ್ಣಿನಗ್ಗಿಗೊಳಗಾದೆ ನೀಂ!
ನಿನ್ನಿಂದೆ ಬುದುಕಿ ಬಾಳ್ದುದು ಜಗಜ್ಜೀವನಂ;
ನಿನ್ನಿಂ ಕಪರ್ದಿ ಶಂಕರನಾಗಿ, ಸುಕುಮಾರಿ
ಗಿರಿಜಾತೆಗರ್ಧದೇಹವನಿತ್ತು, ಸೃಷ್ಟಿಯಂ
ಪೊರೆಯುತಿವನನವರತಂ! ಹೇ ಅನಂಗನೆ, ನಿನಗೆ
ತನುವಿಲ್ಲದುದರಿಂದೆ ಸರ್ವತನು ನಾನಾಗಿ
ಜಗವನಾಳುತಿಹೆ. ನಿನ್ನಧಿಕಾರಕೆಡರಿಲ್ಲ.
ಸಾಗರ ತರಂಗಿಣಿಗಳಿಂದಭಿಷವಂಗೈದು,

ಕಾನನೋದ್ಯಾನ ನವ ಕುಸುಮಂಗಳಂ ಚೆಲ್ಲಿ,
ಶುಕ ಪಿಕ ವಿಂಗ ಗೀತಾಂಜಲಿಯನರ್ಪಿಸುತೆ,
ಹೊಂದಳೆಗೆಯಲಿ ಸಂಧ್ಯೆಯೋಕುಳಿಯನೆರಚುತ್ತೆ,
ಸ್ವರ್ಣೋಜ್ಜ್ವಲೋದಯದ ಮಂಗಳಾರತಿಯೆತ್ತಿ
ಪ್ರಕೃತಿದೇವಿಯೆ ತಾನು ರತಿಯ ರೂಪದಿ ನಿನ್ನ
ಪೂಜಿಸುವಳನುದಿನಂ! ಇಂತಿರಲ್ ತವ ಮಹಿಮೆ,
ಪೇಳ್ ಅಬಲೆ ಚಿತ್ರಾಂಗಿ ತಾಂ ತಾಳಲಾಪಳೆ ನಿನ್ನ
ಭುವನ ಸಮ್ಮೋಹನ ಮಧುರ ಮೋಹನಾಸ್ತ್ರಮಂ?

ಲಜ್ಜಾ ವಿಷಾದದಿಂ ಕುಂದಿ, ಬೇಟದಿ ಕಂದಿ,
ಹಜ್ಜೆಯಿಡುತೊಯ್ಯನೆ ಶಿವಾಲಯಕ್ಕೈತಂದು,
ಪ್ರಾಂಗಳದೊಳೊಡತಿಯಂ ಕಂಡುಲ್ಲಸದಿ ಕೆನೆದು
ಸಂಚಳಿಸುತಿರ್ದ ತನ್ನಾ ತೇಜಿಯನ್ನೇರಿ
ನಡೆದಳಂಗನೆ ದೂರ ಶಿಬಿರವಿದ್ದೆಡೆಗಾಗಿ.
ಹಸುರು ಬನದಲಿ ಸಾಗುತಿರೆ ಧವಳ ರಣತೇಜಿ
ಬಿಂಕಕ್ಕೆ ಕೊರಲ ಕೊಂಕಿಸಿ, ತನ್ನ ಬೆನ್ನಿನಲಿ
ತನ್ನಕ್ಕರೆಯ ಹೊರೆಯ ಹೊತ್ತ ಹೆಮ್ಮೆಗೆ ಹಿಗ್ಗಿ
ಖುರಪುಟಧ್ವನಿಗೈದು, ಕಾಡೆ ಕೆನೆವಂದದಲಿ
ಹೇಷಾರವಂಗೈದು, ತನ್ನ ಗಂಡಸುತನಕೆ
ಪೇಸಿದಳ್ ತಾನೆ ಚಿತ್ರಾಂಗದೆ. ಪರಾಕ್ರಮಂ
ಮುದ್ರಿಸಿದ ತನ್ನಂಗವಟ್ಟವ ಜುಗುಪ್ಸೆಯಿಂ-
ದೀಕ್ಷಿಸಿ, ನಿರಾಯುಧ ಲತಾಂಗಿಯರ ಲಾವಣ್ಯ
ಮಿಕ್ರಮವನಬಲಾ ಮಹಾಬಲವನುರೆ ಹಾರಿ,
ಚೈತ್ರವಾಹಿನಿ ಬರುತಲಿರೆ ಕಾಣಿಸಿತು ಮುಂದೆ
ಕಣಿವೆಯಗಲಕೆ ಹಬ್ಬಿ ಪಾಳೆಯವ : ತರತರದ
ವರ್ಣಂಗಳಿಂದೆಸೆವ ಪಟಗೃಹದ ಪಂಕ್ತಿಯಿಂ,
ಶುಷ್ಕ ತೃಣ ಪರ್ಣ ವಿರಚಿತ ಕುಟೀರಾಳಿಯಿಂ,
ವಿಜಯ ಚಿಹ್ನೆಯ ಪತಾಕಾಧ್ವಜ ಪ್ರಸರದಿಂ,
ತಳಿರಿಡಿದ ಮಂಗಳದ ಗುಡಿ ತೋರಣಂಗಳಿಂ,
ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಪಾಕಾಗ್ನಿಯಿಂ ಪೊಣ್ಮಿ ನಭಕೇಳ್ವ

ಧೂಮ ವಿನ್ಯಾಸಂಗಳಿಂ, ಸಮರ ವಿಶ್ರಾಂತ
ಸೈನಿಕರ ಹರ್ಷಪ್ರದರ್ಶನದ ಘೋಷದಿಂ,
ಜಯಗಾನದಿಂ, ಹಾಸ್ಯ ಪರಿಹಾಸ್ಯ ಶಬ್ದದಿಂ,
ಹಟ್ಟಿಯಿಂದುಣ್ಮಿಬಹ ರಣವಾಜಿದಂತಿಗಳ
ಹೇಷಾರವಂಗಳಿಂ ಬೃಂಹಿತಧ್ವನಿಗಳಿಂ,
ಜಯಮತ್ತ ಡಿಂಡಿಮಧ್ವಾನಂಗಳಿಂ, ಮುಂದೆ
ರಣಶಿಬಿರಮೆಸೆದತ್ತು ಬಲು ಕಳಕಳತೆವೆತ್ತು
ಚಲನಮಯ ನಾದಮಯ ಜೀವಮಯವಾಗಿರ್ಪ
ಚಿತ್ರಗತ ಪತ್ತನದ ವಿಸ್ತೃತ ವಿಲಾಸದಿಂದೆ!

ಪಾಳೆಯದ ಹೆಬ್ಬಾಗಿಲಲಿ ತನ್ನನಿದಿರ್ಗೊಂಡು
ಸಂತೋಷದಿಂ ಸ್ವಾಗತವನಿತ್ತು ವಂದಿಸಿದ
ಸಾಮಂತ ಸೇನಾನಿ ಮನ್ನೆಯರ ಮನ್ನಿಸುತೆ
ಉಚಿತ ವಚನದಲಿ, ಹೋದಿರುಳು ತಾಂ ಬರದಿರೆ
ಉಬ್ಬೆಗಂಬಡುತಿರ್ದರಿಗೆ ನೆವವನೊರೆಯುತ್ತೆ
ಮಿತಭಾಷೆಯಲಿ, ಉದಾಸೀನದಿಂ ಬೇಳ್ಕೊಂಡು,
ತನ್ನ ಬಿಡಾರದೆಡೆ ಆ ಮಹಾಪ್ರಾಣಿಯಿಂ
ಭುತಲಕ್ಕವತರಿಸಿ, ಕಿಂಕರನ ಕೈಗಿತ್ತು
ಕಾಂಚನ ಕಟ್ಟ ಖಲೀನಾಗ್ರಮಂ, ಕೈಕೊಳುತೆ
ಕನ್ಯೆಯರ ಕೈಕಂರ್ಯಮಂ ಪೊಕ್ಕಳಾ ರಾಜ್ಞಿ
ಭರ್ಮ ಕರ್ಮಂಗೈದ ರಮ್ಯ ಪಟ ಹರ್ಮ್ಯಮಂ.

ವರಣ ದಿಙ್ನಗರಿಯಿಂ ನಡೆದು ಪೊಳ್ತರೆಯಿಂದೆ
ನೆಳಲೆಂಬ ದಿವಸ ಯಾತ್ರಿಕನು ಮಧ್ಯಾಹ್ನದಲಿ
ಬಿಸಿಲ ಬೇಗೆಗೆ ಬಿಗುರ್ತು, ತರುತಲವನ್ನಾಶ್ರಯಿಸಿ
ವಿಶ್ರಮಿಸಿಕೊಂಡೆಳ್ದು ಮುಂದೆಸೆಗೆ ಚಲಿಸುತಿರೆ
ಶಕ್ರದಿಕ್ಚಕ್ರಾಭಿಮುಖವಾಗಿ, ಮಣಲೂರ
ರಾಜನಂದಿನಿ ತನ್ನ ನಚ್ಚಿನ ಪಸಾಯಿತೆಗೆ
ಬೆಸಸಲೆಕ್ಕಟಿ ಕರೆದು 'ಪೆಣ್ತನಕೆ ತಗುವಂತೆ ಮೇಣ್
ಚೆಲ್ವರಳುವಂತೆನ್ನ ಪಸದನಂಗೈ' ಎಂದು,
ಶೃಂಗಾರಗೈದಳಾ ಆಳಿ ಅಚ್ಚರಿವಡುತೆ

ತನ್ನೊಡತಿಯತಿವಿಶೇಷಾಕಾಂಕ್ಷೆಗೆ : ಕುಮಾರಿ
ವೀರತನವನು ಕುರಿತ ಗಂಡುಡುಗೆಯನು ಕಳೆದು,
ಶೈವಾಲವಾವರಿಸಿದೆಳೆಯ ತಾವರೆಯಂತೆ
ಚಾರು ಭೀರುತೆ ಮೆರೆಯೆ ನಾರಿಯ ದುಕೂಲಮಂ
ತಳೆದು, ಹೊಂಬಳೆಗಳನು ಕೈಗೆ, ಕಿಂಕಿಣಿಗನ
ಗೈವ ಮಣಿನೂಪುರಗಳನು ಕಾಲ್ಗೆ : ನಡುವಿಂಗೆ,
ತೋಯದಾಂಬರ ಶೋಭಿತಾಂತರಿಕ್ಷದ ಲಕ್ಷ್ಮಿ
ಕಟಿವಲಯದಿಂದ್ರಧನು ರಶನದಿಂದೆಸೆವಂತೆ,
ರಮಣೀಯ ರತ್ನಮಯಕಾಚನದ ಕಾಂಚಿಯಂ
ತೊಟ್ಟು; ಮುಕ್ತಾವಳಿಯನಳವಡಿಸಿ ಗ್ರೀವಕ್ಕೆ;
ಶರದುದಯ ರವಿ ಕುಕ್ಮ ರುಚಿಯಿಂದೆ ಶತಪತ್ರ
ಪತ್ರಾಗ್ರದುಂಬು ಬಿಂದು ವಿರಾಜಿಪಂತೆ, ಕಿವಿ
ತನಿಮುತ್ತುಗಳಿನೊಪ್ಪೆ; ಕಗ್ಗತ್ತಲೆಯ ರಾತ್ರಿ
ನಕ್ಷತ್ರಮಾಲೆಯಿಂ ಮೆರೆವಂತೆ, ಮೇಣುಷೆಯ
ಭಾಳದಲಿ 'ಬೆಳ್ಳಿ'ಯೊಂದೆಯೆ ಮಿರುಗುವಂದದಲಿ,
ಕುಂತಲವನಲರಿಂದಲಂಕರಿಸಿ, ಹಣೆಯಲ್ಲಿ
ಚಂದ್ರಕುಂಕುಮ ಬಿಂದುವನ್ನಿಟ್ಟು — ಮೆರೆದಳಾ
ಪಾರ್ಥಿವ ಕುಮಾರಿ, ಶಿಶಿರವನುಳಿದ ಬನದಸಿರಿ
ಸುಂದರ ವಸಂತಮಂ ತಳೆದು ರಾರಾಜಿಪೋಲ್!

ರನ್ನಗನ್ನಡಿಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಪಡಿನೆಳಲೊಗೆಯೆ
ಕನ್ನೆ ಮೊಗದಲಿ ನಗೆಯ ಮುಗುಳರಳಿ ಮಲರಾಯ್ತು;
ತನ್ನ ಚೆಲುವಿಗೆ ತಾನೆ ಚೆನ್ನೆ ಸೋಜಿಗವಟ್ಟು
ಆಲಿಸಿದಳಚ್ಚರಿಯ ಕಣ್ಣಾಲಿಗಳ್ ನಟ್ಟು!
ಮರೆತಳು ಪಸಾಯಿತೆಯ ಬಳಿಯಿರ್ಪುದಂ. ಮತ್ತೆ
ಹೆರರೆದುರ್ ಸ್ವಪ್ರಶಂಸೆಯ ಹೀನತೆಯನಿನಿತು
ಲೆಕ್ಕಿಸದೆ ನೋಡುತಿರ್ದಳು ಕನ್ನೆ ತನ್ನ ತಾಂ
ತನಗೆ ತಾನನ್ಯೆವೋಲ್! ಮೊಗಂ ಕೆನ್ನೆ ಕಿವಿ ಕಣ್ಣು
ಹುಬ್ಬು ಚೆಂದುಟಿ ಬಾಯ್ ಎಸಳ್‌ಮೂಗು ಹಣೆ ಕುರುಳ್
ಹೆದೆಯೇರಿದಂಗಜನ ಬಿಲ್ಗೊಂಕಿನುಪವೆಯೆದೆ

ಒಂದೊಂದುಮಂ ನೋಡಿ ನೋಡಿ ಹಿಗ್ಗಿದಳಾಕೆ
ಕನ್ನಡಿಯನಾಲಂಗಿಸುವ ಚುಂಬಿಸುವ ಬಗೆಯ
ಬಿಗಿಹಿಡಿದು ತಡೆದು! ಸಿರಿವೆಣ್ಣಿಗಿನಿಯನ ಜಯಿಸೆ
ಚೆಲುವಿನಲಗೊಂದಿರಲ್ ಬೇರೆ ಕೂರಂಬೇಕೆ?
ಚೆಲುವಿಗೆಲ್ಲೆಡೆ ಗೆಲ್ಲ! ಸೋಲುಂಟೆ ಪೇಳ್? ಯತಿವೇಷಿ
ಪಾರ್ಥದೇವನನಿಂದು ಕಯ್ದುವಿಲ್ಲದ ಕದನ
ಕಲೆಯಿಂದೆ ಗೆಲ್ದಪೆನ್ ತಾನೆಂಬ ಪೆರ್ಮೆಯಿಂ
ಚೈತ್ರವಾಹಿನಿ ತನ್ನನಾರುಮನುಸರಿಸದೊಳ್
ಕಟ್ಟಾಣತಿಯನಿತ್ತು ಪಾಳೆಯವ ಪೊರೆಮಡುತೆ
ಕಾಡಿನಾ ಗುಡಿಯೆಡೆಗೆ ನಡೆತಂದಳೇಕಾಂಗಿನಿ.

ಹೊಂಗದಿರ ಜೀರ್ಕೊಳವಿಯಿಂ ಸಂಜೆ ಜಿರ್ರೆಎಂದು
ರಂಗೆರಚೆ, ವಿಪಿನ ಛಾಯಾಂಧತೆಯೊಳಲ್ಲಲ್ಲಿ
ಕೆಂಬಿಸಿಲ್ ಕೋಲು ಕೋಲಾಗಿ ತರು ತರು ಮಧ್ಯೆ
ತೂರಿ ಬಂದೆಸೆದತ್ತು, ಕನ್ನೆಳಲ ಪಸಲೆಯಲಿ
ಹೊನ್ನೀರ ಮಳೆಹೊಯ್ಯಲಲ್ಲಲ್ಲಿ ನೀರುಗಳ್
ಸಣ್ಣ ಸಣ್ಣಗೆ ತಂಗಿ ಮಿರುಗುವಂತೆ. ಮೃದುಗಾಳಿ
ತೀಡಿತ್ತು ಮರಗಳಲಿ ಮರ್ಮರ ಧ್ವನಿಮಾಡಿ;
ಗೂಡಿಂಗೆ ಗೊತ್ತುಕೂರಲು ಹೋಹ ಪಿಕಳಾರಿ
ಕಾಮಳ್ಳಿ ಗಿಳಿಗಳುಲಿ ಕೇಳಿಸಿತ್ತಿಂಪಾಗಿ
ಕಾನನದ ವಿಜನ ನೀರವದಿ. ರಾಜಕುಮಾರಿ
ಬನದೊಳಲ್ಲಲ್ಲಲೆದು, ನಿಂತಾಲಿಸುತೆ, ಮರಳಿ
ಮುಂಬರಿದು ಹಾರಯಿಸಿ ನಿಡುನೋಟವಟ್ಟುತ್ತೆ,
ಮೇಣೋರ್ಮೆ ಬಳ್ಳಿಹೋದರನೆ ಕುಟೀರಂಗೆತ್ತು
ತಳ್ಳಣಿಸಿ ಮುಂ ನಡೆದು, ತಪ್ಪನರಿಯತೆ ನಾಚಿ,
ಸವ್ಯಸಾಚಿಯನರಸುತಿರೆ ಕಳ್ತಲೆಯ ಪೊನಲ್
ರಯ್ಯನೊಯ್ಯನೆ ಪರಿದು ಬಂದಾವರಿಸಿತ್ತಿಳೆಯ.
ಒಡನೊಡನೆ ಪೂರ್ವದ ಸುದೂರದ ದಿಗಂತದೆಡೆ
ಕತ್ತಲೆಯ ಕಾಡಿನಂಚಿಗೆ ಬೆಂಕಿ ಹೊತ್ತಿತೆನೆ,
ಹೊನ್ನಿನುರಿ ಹೊಮ್ಮಿ, ತಣ್ಣಗೆ ಹಬ್ಬಿ, ಹುಣ್ಣಿಮೆಯ

ಉಣ್ಣೆಮುಗಿಲಿನ ಹಾಸುಹೊಕ್ಕಿನೊಳ್ ಜೊನ್ನಸರಿ
ಪ್ರವಹಿಸಿತು. ನೋಡುತಿರೆಯಿರೆ ಕಣ್ಣನೋಟದೊಳೆ
ಗೋಚರಿಸಿತಮೃತಕಿರಣನ ಕನಕಮಂಡಳಂ,
ಮಿಸುನಿಯೊಳ್ ತೇದ ಹಾಲಿನ ಮಳೆಯ ದೆಸೆದೆಸೆಗೆ
ಚೆಲ್ಲಿ. ಹಿಮರೋಚಿಯಂಬುಧಿ ವೀಚಿಗಳ ಮೇಲೆ
ತೇಲಿತು ಜಗತ್ತು ರಜನಿಯ ಸುಧಾ ಸ್ವಪ್ನದಲಿ.
ಬೆಳ್ದಿಂಗಳಿಂಗಡಲ ಹೊನ್‌ಜೊನ್ನದಲೆಗಳೆಡೆ
ಒಮ್ಮೆಯಾಸೆಯ ಪಿಂಚೆಯೌನ್ನತ್ಯದಲಿ, ಒಮ್ಮೆ
ನೈರಾಶ್ಯಕಂದರದ ನಿಮ್ನತೆಯೊಳೇರಿಳಿದು
ತೇಂಕಾಡಿದತ್ತಹಾ ಪ್ರೇಮ ಕಾತರ ಪೂರ್ಣ
ರಾಕೆಯ ಹೃದಯನೌಕೆ! ಕಾಮಿನಿ ಕಿರೀಟಿಯಂ
ಇಂತರಸಿ ಅಲೆಯುತಿರೆ, ದೂರ ಮರಗತ್ತಲೆಯ
ರಕ್ಕಸಿಯ ಉರಿವ ಕಣ್ಣೆಂಬಂತೆ ರಂಜಿಸಿದೆ, ಕಾಣ್,
ಉರಿನಾಲಗೆಯ ನಾಟ್ಯದಿಂ ನಲಿವ ಕೆಂಬೆಂಕೆ :
ಶರಧಿ ಪರಿವೃತ ಧರಾಮಂಡಲವ ಸುತ್ತಿ ತಾಂ
ಪೊಸದೇಶಗಳ ಕಂಡುಹಿಡಿವೆನೆಂಬುಲ್ಲಸದಿ
ಸಾಹಸದ ನಾವಿಕಂ ತನ್ನ ಹಡಗಿನ ಪಡೆಯ
ಕೂಡಿ ತೊಡಗುವನು ಪಾರಾವಾರ ಯಾತ್ರೆಯಂ,
ಬೀಸಿಬಹ ಪವಮಾನಹತಿಗುರ್ಬಿ ಪಟಗೆದರಿ
ಆ ಭೈತ್ರವಂಬುಧಿಯ ಗಂಭೀರ ವಿಸ್ತರದ
ವೇಲಾ ವಿಹೀನತೆಯ ನೀಲ ಕೀಲಾಲದಲಿ
ತೇಲಿ ಪಯಣಂಗೈದು ಮುಂಬರಿದು ದಿನ ದಿನಕೆ
ದೂರ ದೂರವನೈದುವುದು. ಕರ್ಣಧಾರನದೊ
ದಿನ ದಿನಂ ಕೂಪಕದ ತುದಿಗೇರಿ, ಪೊಸನಾಡು
ಕಣ್ಗೆ ಬಿಳ್ದುಪುದೆಂಬ ಹಾರೈಕೆಯಿಂ ನೋಡಿ
ನೋಡಿ ಬಳಲ್ವನ್ನೆಗಂ ದಿಟ್ಟಿ, ಕೆಳಗಿಳಿದು ಬರೆ,
ಕೇಳ್ದಪರ್ ಪಡೆಯ ಜನರವನ ಸುತ್ತುಂ ಮುತ್ತಿ.
ನುಡಿವನೆಂದಿನವೋಲೆ — ಮೇಲೆ ನೀಲಾಕಾಶ,
ಕೆಳಗೆ ನೀಲಾಂಬುನಿಧಿ, ನೆಲನ ಕುರುಹಿಲ್ಲೆಂದು!
ಇಂತು ದಿನಗಳ್ ಕಳೆದು, ಪಕ್ಷಪಕ್ಷಗಳುರುಳಿ,

ಮಾಸ ಮಾಸಗಳಾಗಿ ಹೋಗುತಿರಲಾಹಾರ
ಸಾಮಗ್ರಿ ಕೊನೆಮುಟ್ಟಿ ಬರೆ, ತಲ್ಲಣದಿ ಮಂದಿ
ಬೇಸರಿಂದಾಸರಿಂದಳಿವೆವೆಂಬಳ್ಕನಿಂ
ಹಡಗಿನೊಡೆನಯನ ಮೇಲೆ ಕನಲ್ದಪರ್, ಮೇಣವಂ
ಪಿಂತಿರುಗಲೊಪ್ಪದಿರಲಣಿಮಾಡುವರ್ ಕ್ರಾಂತಿಗೆ!
ಭೀತ ನೌಕಾಸ್ವಾಮಿ ಭಗವಂತನಂ ಬೇಡಿ,
ನೋಡೆ ದಿಙ್ಮೇಖಲಾವಲಯಮಂ, ಭೋಂಕನೆಯೆ
ಕಂಸೆವುದೊಂದು ಭೂಭಾಗವತಿದೂರದಲಿ,
ಮಂಜು ಮಸುಕಾಗಿ, ಗಗನಾಂಬುಧಿಯ ತೀರದಲಿ,
ಸ್ವರ್ಗದಧರಂ ಮರ್ತ್ಯದಧರಮಂ ಚುಂಬಿಸುವ
ತಾಣದಲಿ! ಮೈಮರೆವನಾನಂದದಿಂ; ಕೂಗಿ
ಕರೆವನಾ ತನ್ನ ಹಡಗಿನ ಪಡೆಯ ಮಂದಿಯಂ;
ಹರ್ಷದ ಕೃತಜ್ಞತೆಯಿನಿಳಿಯುತಿರೆ ಕಣ್ಣೀರು,
ತೋರ್ದಪಂ, ಮಾತನುಳಿದೆಲ್ಲರ್ಗೆ ತಾಂ ಕಂಡ
ಕಾಣ್ಕೆಯಂ, ಪಡಗು ಪಡೆ ಸಂತಸದಿಂದೆ ಹುಚ್ಚೆದ್ದು
ಕಡಲ ಮೊರೆವೆರಸಿ ಗೆಲುವಿನ ದನಿಗಳೇಳುತಿರೆ,
ಬೇಗ ಬೇಗನೆ-ಬೀಗಿ ನೂಂಕುವನು ನಾವೆಯಂ
ತಾಂ ದಿಗಂತದೆಡೆ ಸಂದರ್ಶಿಸಿದ ವೇಲಾವನಿಯ
ಕಡೆಗೆ!

ಅಂತಾಶೆಯಿಂದುಬ್ಬುತಾಶಂಕೆಯಿಂ
ಕಳವಳಿಸಿ, ಕತ್ತಲೆಯ ರಕ್ತನಾಲಗೆಯಂತೆ
ನರ್ತಿಸುವುರಿಯ ಕುರಿತು, ನಡೆದಳಾ ಚಿತ್ರಾಂಗದೆ.
ಸಾರೆ ಬರೆ ಬರಲನಲ ಪರಿವೇಷ ವಳಯದೊಳ್
ಕಂಡುದರ್ಜುನನ ಯತಿಮೂರ್ತಿ, ಮಾಗಿಯ ಮಂಜು
ಕವಿದ ಪ್ರಾತಃಕಾಲದಿನಬಿಂಬದೊಲ್, ಮಸುಳಿ
ರಜನಿಯ ತಮಿಸ್ರದಿಂದೆ. ಆ ಪೊಳ್ತಿನಂಬರಂ
ಪೌರುಷದ ರೂಕ್ಷಣ ಧನುರ್ವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲದೆಯೆ
ಲಲನಾ ಸಹಜ ರತಿಕಲಾಭ್ಯಾಸವಿನಿತಿರದ
ಆ ಚೈತ್ರವಾಹಿನಿ ಕಿರೀಟಿಯೆಡೆಗೈದಿದಳ್,

ವರನೆಡೆಗೆ ವೈಯಾರದಿಂದೈದುವಂಗನೆಯ
ಪಾಂಗಿನಿಂದಲ್ತು, ವಿದ್ವೇಷಿಯಂ ಸಂಹರಿಸೆ
ವಿಜಯ ದೃಢನಿಶ್ಚಯದಿ ಬಿಂಕದಿಂ ಮುಂಬರಿವ
ಕಲಿಯ ವಿಕ್ರಮ ಗಮನ ವಿನ್ಯಾಸಮಂ ಮೆರೆದು.
ಪುರುಷೊನೊಲ್ಮೆಯನಾಕೆ ವೈರಿಯನೆ ಗೆಲುವಂತೆ
ಬಲದಿನಾಕ್ರಮಿಸಿ ಗೆಲೆ ಭಾವಿಸಿದಳಜ್ಞಾನದಿ.
ನಾರಿ ಬಳಿಸಾರೆ ಬರೆ, ಯತಿವೀರನಾಲಿಸುತೆ
ಶುಷ್ಕ ಪತ್ರದ ಮರ್ಮರ ಧ್ವನಿಯನೊಂದಿನಿತು
ಕೌತುಕದಿ ಕೊರಲೆತ್ತಿ ನೋಡುತಿರೆ, ಕಾಣಿಸಿತು
ಹತ್ತಿರೆ ನಮಸ್ಕಾರಮಂ ನುಡಿದು ಬರುತಿರ್ದ
ಸ್ತ್ರೀಯಾಕೃತಿ. ಸೆಟೆಯೆ ಕಪಟವೊ ದಿಟವೋ ಮಾನವಿಯೊ
ಮೋಹಿನಿಯೊ ರಕ್ಕಸಿಯೊ ಎಂಬ ಶಂಕೆಯಿನೊಡನೆ
ಬೆಚ್ಚರಿಂದೆಚರಿಕೆಯಿಂ ಕೇಳ್ದನಿಂತೆಂದು:
“ಆರು ನೀನೆಲೆ ತರುಣಿ? ಈ ರಾತ್ರಿ, ಈ ಘೋರ
ವಿಪಿನದೊಳ್ ನಕ್ತಂಚರಿಯವೋಲ್ ಅದೇಕಿಂತು
ಸುತ್ತುತಿಹೆ? ಕೋಳ್ಮಿಗಗಳಲೆವ ಪೊಳ್ತಿದು; ಪೆಣ್
ನೀನಾಗಿಯುಂ ಇನಿತಳುಕದೆಯೆ ಇರುಳನಲೆಯುತಿಹೆ?
ಮಾನವ ಸ್ತ್ರೀಯರ್ಗೆ ಈ ಬಾಳ್ಕೆ ಸೋಜಿಗಂ!
ಮೇಣ್ ಸದ್ವಂಶಜಾತರಿಗೆ ತಾಂ ತಗುವುದಲ್ತು!”
ಮಾರ್ನುಡಿದಳಿಂತವಳ್ : “ನಿನ್ನನ್ನರಿರೆ, ಯತಿವೀರ,
ಕಾಡೆ ತಾನಾದಪುದು ನಾಡಿಗಿಂತಲು ಮಿಗಿಲ್
ಸುಕ್ಷೇಮತರಮಾಗಿ : ದಿವಮಾದಪುದು ರಾತ್ರಿ ತಾಂ :
ಭಯಮೆ ತಾನಹುದಲ್ಲಸಂ; ನಕ್ತಂಚರತೆ ತಾನೆ
ನಿರ್ಮಲ ಪ್ರೇಮಯಾತ್ರೆಗೆ ಸಮಂ! ಪ್ರಣಯಾಗ್ನಿ
ಎದೆಯನಾವರಿಸೆ ಕತ್ತಲೆಯಿಹುದೆ ಕಂಗಳಿಗೆ!
ಒಲುಮೆಗಿಚ್ಚಿನ ಕೆಚ್ಚೆನಿದಿರೊಳೇವುದು ಭೀತಿ? ಮೇಣ್
ನಿನ್ನೆಡೆಯೊಳಾನಿರೆ ಕುಲೀನತೆಗೆ ಕುಂದಿಹುದೆ?
ಪಿರಿಯದೊಂದಾಸೆಯುರಿ ಬಗೆಗೆ ತಗುಲಿರೆ ಬಂದೆ;
ನೀನದಕೆ ಗುರಿ! ಕೌತುಕಕೆ ಬೆಚ್ಚದಿರ್ ಬರಿದೆ,
ವೀರ ಯತಿ. ಇಂದು ಬೆಳಗುಂಬೊಳ್ತು ಬಳಿಯಿರ್ಪ

ದೀರ್ಘ ವಿಸ್ತೃತ ದೀರ್ಘಿಕೆಯ ದಡದೆ ತಿರುಗಾಡೆ
ಬಂದಿರ್ದ ನನ್ನಗ್ರಜಂ ನಿನ್ನನರುಹಿದನ್
ನನಗೆ. ಯತಿವೇಷದಿಂದೆನ್ನಾಸೆಯರ್ಜುನನೆ,
ಪ್ರೇಮದ ತಪಸ್ಸೆ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕರಣವೆತ್ತಂತೆ,
ಇಲ್ಲಿಗೈತಂದುದನ್ ಕೇಳ್ದೊಡೆನ್ನಿಚ್ಛೆಲತೆ
ದಾಂಗುಡಿವರಿದು ಬಂದಿಹುದು ನಿನ್ನಡಿಗಳೆಡೆಗೆ.
ವೀರ ಅರ್ಜುನದೇವ, ಅಪರಿಚಿತೆಯಾದೊಡಂ
ನಿನ್ನ ಪ್ರೇಯಸಿ ನಾನು. ಪ್ರಣಯ ಭಿಕ್ಷೆಯೆ ಬೇಡಿ
ಬಂದೆ ನಾಂ; ಸುಂದರನೆ, ದಯಗೈ, ಕರಣಿಸೆನಗೆ."

ಧೀರಾಂಗನೆಯ ಧೈರ್ಯದಾಲಾಪಮಂ ಕೇಳ್ದು
ಹೊಮ್ಮಿದುದು ಕಿರುನಗೆ ಕಿರೀಟಿಯ ಮುಖಾಂಬುಜದಿ.
ಸಂಕೋಚವೇನೆಂಬುದನೆ ತಿಳಿಯದವಳಂತೆ
ನಿಂತಿರ್ದವಳ ಪುರಷಭಂಗಿಯಂ ನಿಡಿದಾಗಿ
ದೃಷ್ಟಿಸುತೆ "ಸಾಹಸಿ, ಕಿರಾತ ಕನ್ಯೆ!", ಎನ್ನುತಿರೆ,
"ಅಲ್ತಲ್ತು!" ಎಲೆ ಲಲನೆ, "ಅಲ್ಲದಿರೆ ವರ್ತಿಪರೆ
ನಾಗರಿಕರೀ ರೀತಿ ಪ್ರಣಯ ಪ್ರಸಂಗದಲಿ?
ಮೇಣದಂತಿರ್ಕೆ, ನೀಂ ಬಂದ ಬಟ್ಟೆಯೊಳೆ ತೆರಳ್
ಕ್ಷೇಮದಿಂ. ಮುನಿಯದಿರ್; ನಿಷ್ಕರುಣಿ ಎನ್ನದಿರ್,
ಬಸವೆಣ್ಣೆ. ನಾನರ್ಜುನನೆ ದಿಟಂ. ಕ್ಷೇತ್ರದಿಂ
ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಕಾರಣಾಂತರದಿಂದೆ ಭೂಯಾತ್ರೆ
ಗೈಯುತಿಹೆ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯವ್ರತವ ಕೈಕೊಂಡು,
ಯತಿವೇಷವನೆ ಧರಿಸಿ, ನೋಂಪಿಯಳಿದಲ್ಲದೆಯೆ
ಸಲ್ಲದೌ ನಿನ್ನ ಬಯಕೆಯ ಸಿದ್ಧಿ. — ನೋಂಪಿಯಾ
ಮಾತಿರಲಿ; ಬನವೆಣ್ಣೆ, ನಿನ್ನೊಳೇನಿದೆ ಎನಗೆ
ಎಣೆಯಾಗಿ? ಮೇಣೆನ್ನೆರ್ದೆಗೆ ಹೂಗಣೆಯಾಗಿ?
ನೀನಾವ ಪಾರ್ಥಿವ ಕುಲಾಂಬುಧಿಯ ಕಡೆಹದಲಿ
ಮೂಡಿರುವ ಕೌಸ್ತುಭಂ? ಮೇಣ್ ನಿನಗದೇನಿಹುದೊ
ಸೌಂದರ್ಯ ಸಂಪದಂ? ಬಿತ್ತರದ ಲೋಕದೊಳ್
ಕೇವಲ ಕನಿಷ್ಠರೆನೆ ನಿನಗಿಂತಲುತ್ತಮರ್!"

ಎನುತಿರೆ ಧನಂಜಯಂ, ಚಿತ್ರಾಂಗದೆಯ ಮಾನ
ಹೊತ್ತಿದುದು ಕಿಡಿದೋರಿ. ಕೋಪ ಪ್ರದರ್ಶನಂ
ಪೌರುಷಕೆ ಕುರಹೆಂದು ಬೆದರಿ, ಕಂಬನಿಗರೆದು,
ಸೋಲ್ತೊಮ್ಮೆ ಗೆಲ್ದಳಾಕೆ! ಸ್ತ್ರೀಯ ಸಹಜೈಶ್ವರ್ಯ
ದೇಸಿ ತಾನಿಲ್ಲದಿರೆ ತನ್ನ ವಂಶವನರುಹಿ
ಕುಲಕೆ ಮೇಣವಹೇಳನಂಗೈದು ಫಲವೇನು?
ಎನುತಾಕೆ ಪ್ರಣಯಭಂಗಕೆ ಕಟುತಿರಸ್ಕೃತಿಗೆ
ಮನನೊಂದು, ಶೋಕಭಾರಕೆ ಕುಸಿದು, ಪೊಸೆದೆಸೆದ
ಸುಗ್ಗಿ ಮೊಗ್ಗೆಯ ತೆರದಿ ಮೊಗಂ ಕಂದಿ, ಮೌನದಲಿ
ಹಿಂದುರಗಿದಳು ಬನದ ನಡುವಣ ಶಿವನ ಗುಡಿಗೆ.

ಶೂನ್ಯತೆ ಹಠಾತ್ತಾಗಿ ತುಂಬಿದುದು ಹೃದಯಮಂ;
ಶುಷ್ಕ ನಿಷ್ಫಲಮಾಗಿ ತೋರ್ದುದು ಜಗತ್ತು; ನಿಶೆ,
ಪೂರ್ಣಿಮಾ ಜ್ಯೋತ್ಸ್ನಾ ಸುಧೌತಾಂಬರವನುಟ್ಟ
ಮಧುರ ನಿಶೆ, ವಿಧುರಮಾಗೆಸೆದತ್ತು; ಹೊಸದಾಗಿ
ತಾನುಟ್ಟುಡುಗೆ ತೊಡುಗೆಗಳ್ ಸೆರೆಯ ಹೊರೆಯಾಗಿ
ಸುತ್ತಿಬಿಗಿದುವು ಶೃಂಖಲೆಯ ಭಾರದಂತೆವೋಲ್
ಚಿತ್ರಾಂಗದೆಯ ಗಾತ್ರಮಂ. ಹೇಸಿದಳು ರಮಣಿ
ತನ್ನವಸ್ಥೆಗೆ ತಾನೆ. ನೆಲದ ಸಿರಿ, ಬಿಲ್ಬಿಜ್ಜೆ,
ಮೈಬಲ್ಮೆ, ರಣಕೀರ್ತಿ, ಮೇಣ್ ಅರಸುಕುವರಿಯತನಂ
ತೃಣವಾಗಿ ಋಣವಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿದುವಬಲೆಯರ
ಗುಣವಾದ ಫಲ್ಗುಣನ ಮೋಹಿಸುವ ವಲ್ಗುತೆಯ
ಮುಂದೆ. ಮೆಯ್ಗುಡರಿಕೊಂಡತಿರ್ದ ನಗಗಳಂ
ತೆಗೆದೊಗೆದು, ದೇಗುಲದ ಜಗಲಿಯೊಳ್ ದಿಂಡುರುಳಿ,
ಮದನಹರನಿದಿರನಲಿ ಕೈಮುಗಿದು ಮೈಚಾಚಿ
ಬೇಡಿದೊಳ್ ಮದನ ಕೃಪೆಯಂ ನಾರಿ, ತುಂಬೆದೆಯ
ಭಕ್ತಿಯಿಂದುತ್ಕಂಠಿತಾತ್ಮದಾಕಾಂಕ್ಷೆಯಿಂದೆ.

ಮಾತುಗಳನೊರೆಯಲಿಲ್ಲಾಕೆ: ಎದೆ ತುಂಬಿರಲ್
ತಾವೆಲ್ಲಿ ನುಡಿಗಳಿಗೆ? ವಾಕ್ ಸೀಮೆಯಂ ದಾಂಟುತಾ
ಮಹಾಕಾಂಕ್ಷೆಯ ಮಹತ್ತರ ಪ್ರಾರ್ಥನಾಪ್ರದಂ

ದೀರ್ಘ ಭಾವ ಪ್ರವಾಹದ ಮೌನಮಾತ್ರದಲಿ
ಪರಿಣಮಿಸಿದತ್ತು! ಇಂತಿರೆ ತಪೋನಿದ್ರೆಯೊಳ್,
ಸ್ವಪ್ನವೊ ದರ್ಶನವೊ ಮೇಣ್ ಸ್ವಪ್ನದರ್ಶನವೊ
ಹೇಳಬಲ್ಲವರಾರು? ನಾರಿ ಕಂಡಳು ಕಣ್ಣ
ಕತ್ತಲೆಯ ಕೊಲೆಗೈವ ಕಾಂತಿ ಪ್ರವಾಹಮಂ.
ತನ್ಮಧ್ಯೆ, ಮುಗಿಲಿನೆಡೆ ಮಳೆಬಿಲ್ಲೆಸೆಯುವಂತೆ,
ರಾಜಿಸಿತು ಮಧುರ ಮದನನ ಮೂರ್ತಿ, ಚೆಲ್ವಾಂತ
ವದನ ಹಾಸದಿ ಮಧುವಿಲಾಸಮಂ ಬಿಂಬಿಸುತೆ
ಪುಣ್ಯ ಪ್ರಸನ್ನತೆಯಲಿ. ಯೌವನದ ಕಂಗಳಿಗೆ
ಮನ್ಮಥನಪರಿಚಿತನೆ? ಬಂಡುಣಿಗೆ ತಾವರೆಯ
ಹೃದಯಕಳಶದ ಜೇನಿನೌತಣಕೆ ಕರೆ ಬೇಕೆ?
ರಸದ ಬಿಣ್ಪಿಂ ಬೀಗಿ, ಬಸಿರ ಭಾರಕೆ ಬಾಗಿ,
ಪಶ್ಚಿಮ ದಿಗಂತದಿಂ ಗಂಭೀರ ಗತಿಯಿಂದೆ
ಮಿಂಚೆಸೆದು ಮೊಳಗುತ್ತೆ ಮಲೆಯ ಬನಗಳ ಮೇಲೆ
ನೀರೊಡಲ ಕಾರ್ಮುಗಿಲು ಕರ್ರಗುಬ್ಬುತ ಹಬ್ಬಿ
ತೇಲಿ ಬರೆ ಕಂಡದಂ ಸೋಗೆ ನವಿಲುನ್ಮದದಿ
ಗರಿಗಣ್ಗಳಂ ಕೆದರುತಟ್ಟಹಾಸದಿ ಕೇಗಿ,
ವರ್ಷಾಗಮನಕುರ್ಬಿ ನರ್ತನಂಗೈವಂತೆ
ಚಿತ್ರಾಂಗದೆಯ ಹೃದಯ ನಲಿದುಲಿದು ನರ್ತಿಸಿತು
ಭಾವಜನ ಸಂದರ್ಶಿಸಿ. ಸಂಭಾಷಿಸಿದಳಿಂತು:
"ದೇವಮೂರ್ತಿಯೆ ನಮೋ! ಪಂಚಬಾಣನೆ ನೀನು?
ರತಿರಮಣನಲ್ಲದಿರೆ ನನ್ನೆದೆ ಅದೇಕಿಂತು
ಚಿರಬಂಧು ಸಂದರ್ಶನದಿ ನಲಿಯುವಂದದಲಿ,
ಹೂವಿನೆಸಳಿನ ಮೇಲೆ ಕುಳ್ಳಿತು ವಿಕಂಪಿಸುವ
ಬಣ್ಣ ಚಿಟ್ಟೆಯ ರೆಂಕೆಗಳ ತೆರದಿ ನಡುಗುತಿದೆ?"
"ಸೃಷ್ಟಿಮೂಲ ಪ್ರಥಮಾಂ, ಸ್ಫೂರ್ತಿಯಾಂ, ಪೃಥುಲನವ್:
ಸುಖದುಃಖ ಪಾಶದಿಂ ಜೀವರನು ಬಂಧಿಸುವೆನಾಂ
ಭಾವಜಂ! ಭುವನ ಹೃದಯದಿ ಪ್ರೇಮಸೌಂದರ್ಯದಾ
ವಿದ್ಯುತ್ಪ್ರವಹಾಹಮಂ ಚೋದಿಸುತೆ, ಮೃತ್ಯು ಜರೆ
ಬೇಸರಗಳಾನಂದಮಂ ತವಿಸದೊಲ್, ಚಿರಮದಂ

ಪೊರೆಯುತಿಹ ಚಿರಯೌವನೋಲ್ಲಾಸನಿಧಿ ನಾನ್.
ಲಲನೆ, ನೀನಾವ ಬಯಕೆಯೊಳಿಂತು ಪೊಚ್ಚಪೊಸ
ಜೌವನದ ಕಿರುಹರೆಯದೊಳಿ ಪೇಳ್ ತಪವನಾಚರಿಸಿ
ಕೋಮಲ ಶರೀರಮಂ ಕ್ಷಯಿಸುತಿಹೆ? ಯಜ್ಞಮಿದು
ಕ್ರೂರತೆರಮೆನಗೆ ದಲ್ ಪ್ರಿಯಮಲ್ತು! ಓ ಸುಂದರಿಯೆ,
ಏತಕಿದು? ನೀನಾರು ನಿನ್ನ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯೇನು?"
"ಪ್ರೇಮನಿಧಿ, ಓ ರತಿಪತಿಯೆ, ಮದನದೇವನೆ, ನಮೋ!
ದಿನವೊಂದರೊಳೆ ಯುಗದ ತಪವನಾಚರಿಸಿ ನಾಂ
ಬೆಂದೆ ನೊಂದೆ! ಆವುದಿದೆ, ದೇವ, ನಿನಗರಿಯದುದು?
ಮಣಿಪುರದ ರಾಜನಂದಿನಿ; ಚಿತ್ರವಾಹಂಗೆ
ತನುಜೆಯಾಂ. ಪೆಸರೆನಗೆ ಚಿತ್ರಾಂಗದೆ. ಪುಷ್ಪಾಸ್ತ್ರ,
ಚಂದ್ರಚೂಡಂ ಕೃಪೆಯೊಳೆನ್ನಯ ಪಿತಾಮಹಗೆ
'ಸಂತತಿಯೊಳೊಂದೊಂದೆ ಪುತ್ರಸಂತಾನಮಕ್ಕೆ'
ಎಂದು ವರವಿತ್ತೊಡಂ, ನಿರ್ಭಾಗ್ಯೆ ಕಠಿನೆಯೆಂ,
ನನ್ನ ತಂದೆಗೆ ಬಿಡದೆ ಪುತ್ರಿಯಾಗುದಿಸಿದೆನ್.
ಪೆಣ್ಣಾದೊಡಂ, ಭವದಲಿ ನಿಷ್ಠುರೆಯೆಯಾಗಿ
ಪುಟ್ಟಿದೆನ್! ಪಿತನೆನ್ನನೆಯೆ ಕುಮಾರಂಗೆತ್ತು
ರಣಕಲಾಪಂಡಿತೆಯನಾಗಿಸಿದನಾದಂ. ಓ
ಇಕ್ಷುಕೋದಂಡಪಾಣಿ, ಮೈಜೋಡನಾಂತಿರ್ಪ
ಪಗೆಗಳೆರ್ದೆಯಂ ಬಿರಿವ ಕೂರಂಬಿನೆಸುಗೆಯಾ
ಬಿಲ್ ಬಲ್ಮೆಯಂ ಬಲ್ಲೆನಾದೊಡಂ, ಚೆನ್ನರಂ
ಗೆಲ್ದವರ ಸೆರೆವಿಡಿವ ಕನ್ನೆಯರ ಕಡೆಗಣ್ಣ
ನೋಟಗಳ ಜಾಣ್ಮೆಗಳನಿನಿತುಮಂ ತಿಳಿಯದಿಹ
ಮುಗ್ಧೆಯಾಂ. ನನ್ನಾಸೆಗಳ ಮುಡಿಯ ಮಾಣಿಕಂ
ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣಮಿತ್ರನರ್ಜುನದೇವನೀ ಬಳಿಯ
ಕಾನನದೊಳಿಹನು ಯತಿವೇಷದಲಿ. ಬಳಿಗೈದಿ
ಬೇಡಿದೊಡೆ — ಕೃಪೆಯೊಳೆನ್ನಯ ಜೀವಪುಷ್ಪಮಂ
ಸಿರಿಯಡಿಯೊಳಾಂತು ಸಾರ್ಥಂಗೈಯಬೇಕೆಂದು,
ಜುಣುಗಿದಂ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯವ್ರತವ ತಂದೊಡ್ಡಿ.
ಮೇಣ್, ಓ ಕಂದರ್ಪ, ಎಂತದನ್ ಅನುಸುರಲಯ್?

ಕಾಡುವೆಣ್ಣೆಂದೆನ್ನ ರೋಡಾಡಿದನು, ದೇವ!”
ನುಡಿಯುತ್ತೆ ನುಡಿಯುತ್ತೆ ನುಡಿಯಲಾರದೆ ಲಲನೆ
ಕ್ರಂದಿಸಿದಳಭಿಮಾನಭಂಗದತಿ ಶೋಕದಿಂದೆ
ಕಂಪಿಸಿದುದವಯವಂ; ಮುಗಿದುವಂಬುಜದಕ್ಷಿ;
ಹರಿದುದು ಹೊನಲು ಕಂಬನಿಯ. ಕೊರಳ ಸೆರೆಯುಬ್ಬಿ
ಕಂಠದೊಳು ಗದ್ಗದಂ ಮೈದೋರಿದತ್ತದಂ
ಕಂಡು ಕನಿಕರದಿಂದೆ ದೇವ ರತಿಪತಿಯಿಂತು:

“ಅಳಲದಿರ್, ಕಾಮಿನಿಯೆ, ಬಣಗು ವೈರಾಗ್ಯಕ್ಕೆ
ನನ್ನ ಭಕ್ತರನೆಂದಿಗುಂ ಸೋಲಲೀಯೆನಾಂ
ವೈರಾಗಿಗಳ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಗಿರಿಜೇಶನಂ
ಗೆಲ್ದೆನಗೆ ಮತ್ತಾರು ಹೊಯಿಕೈ? ಅನುಗ್ರಹಂ
ಗೈದಪೆಂ ನಿನಗೆಲೆ ಲತಾಂಗಿ. ತ್ರೈಲೋಕ ಜಯಿ
ವಿಜಯನಂ ಕೆಡಹಿದಪೆನೆಳೆತಂದು ನಿನ್ನಡಿಯ
ತಾವರೆಯ ಮಧುಮಯ ತಟಾಕ ತಟಿಗೆ. ಇಂದುಮುಖಿ,
ಗಣನೆಯಿಲ್ಲದ ಕಿತ್ತಡಿಗಳೆನ್ನ ಬಲುಹಿಂಗೆ
ನೆರೆ ಸೋಲ್ದು, ಜೀವಮಾನದ ತಮ್ಮ ಸಾಧನೆಯ
ಫಲಮಂ ನಿವೇದಿಸಿಹರಮಗನೆಯರಂದಕ್ಕೆ.
ಕಮಲನಾಭನ ಸಖನ ತಪದ ಮಾತಂತಿರ್ಕೆ! ಕೇಳ್,
ನಾನದರ ಬಿತ್ತರವನಾಳದ ನೆಲೆಯ ಬಲ್ಲೆನ್:
ಬಂಡಿಡಿದ ಹೂವಿನೆದೆಯಂಚಿನೆಡೆಯೊಳ್ ಕುಳಿತು
ನೀರಡಿಸಿದಾರಡಿಯ ತತ್ತರಿಪ ಸಂಯಮವ
ಹೋಲಿರುವುದರ್ಜುನನ ನೋಂಪಿ! ನಾಳೆಯ ದಿನಮೆ
ಮುಕ್ತಾಯಮಹುದದು, ಪರಾಜಯವೆ ಜಯವಾಗಿ!”

ಮದನ ವಾಣಿಯನಾಲಿಸುತೆ ಉಬ್ಬಿದಳು ತರುಣಿ.
ಬತ್ತಿದ ಸರೋವರಕೆ ಹೊಸ ನೀರು ಬರುವಂತೆ,
ಕತ್ತಲೆಯ ಕಗ್ಗವಿಗೆ ನೇಸರದಯಿಸುವಂತೆ,
ಬಾಲೆಯ ನಿರಾಶೆ ತೊಲಗಿದುದಾಶೆಯೆದೆದುಂಬಿ.
ಕಂಬನಿ ಕೃತಜ್ಞತೆಯಿನಿಳಿಯುತಿರೆ ಇಂತೆಂದು:
“ಪ್ರೇಮಗುರು, ನನ್ನೊಡಲ ಸರಳ ಸಾಧಾರಣತೆ

ಮಾದುಹೋಗಲಿ; ಬರಲಿಯೊರ್ದಿನಕ್ಕಾದೊಡಂ
ರತಿಯ ರಮಣೀಯತೆ. ವಿರಾಗಿಯರ್ಜುನನೆದೆಯ
ಕೋಂಟೆಯಂ ಹುಡಿಗೈವ ಶೃಂಗಾರವೈತರಲಿ.
ಆರ್ತೆಯಾಂ; ಪ್ರಣಯಾರ್ಥಿಯಾಂ; ಕೈಮುಗಿದೆನಿದೊ,
ಶರಣಾದೆ ಶರಣಾದೆನಿದೊ, ಹೇ ಅತನುದೇವ!"
ಮಣಿದ ಚಿತ್ರಾಂಗದೆಯನೆತ್ತಿದಂ ಭಾವಜಂ;
ವರದ ಹಸ್ತದೊಳೆರೆದನಿನಿದನಿಯೊಳಿಂತು ಕೃಪೆಯಂ:
"ಏಳು ನೀರೇಜಮುಖಿ, ಏಳೆನ್ನ ರತಿಯ ಸಖಿ,
ಗೆಲ್ದಪುದು ನಿನ್ನಿಚ್ಛೆ. ನಿನ್ನಂಗರಮ್ಯತಾ
ದೀಪಶಿಖೆ ಪಾರ್ಥನ ವಿರಾಗದ ಪತಂಗಮಂ,
ಶೂನ್ಯತೆ ಸಮೀರನಂ ಸೆಳೆವಂತೆ, ಸೆಳೆದೆಳೆದು
ಸುಟ್ಟುರಿಸಿ ಜಾಜ್ವಲ್ಯಮಪ್ಪಂತೆವೋಲ್ ನೆಗಳ್ದಪೆಂ.
ಪ್ರಿಯಶಿಷ್ಯೆ, ದಿನಮೇತಕೊಂದು ಮಾಸಂಬರಂ

ಚೆಲುವಿನ ಬಸಂತ ಬನದಲರುಗಲ ಮೆಯ್ಯ ಸಿರಿ
ನಿನ್ನೊಡಲನಾವರಿಸಿ ತೀವಿ ನೆರೆ ತುಂಬಿರಲಿ:
ಪರಮೆಗಳ ಝೇಂಕೃತಿ, ವಿಹಂಗಮಗಳಿಂಚರಂ,
ತಂಗದಿರ ಬೆಂಗದಿರನುದಯಾಸ್ತಗಳ ಪೆಂಪು,
ತೆಂಕಣದೆಲರ ತಂಪು, ಪೊಸಮಾಂದಳಿರ ಸೊಂಪು,
ನೀರವ ವಿಭಾವರಿಯ ನೀಲಿಮ ನಭೋಂಗಣದ
ತಾರಕಿತ ಸೌಂದರ್ಯ ಸಂಪದಂ, ಇಂದ್ರಧನು,
ಕಲಕಂಠನುಲಿ, ಮಯೂರನ ನೃತ್ಯದೈಶ್ವರ್ಯಂ,
ಮೊದಲ ಹೊಸ ಮಳೆಯಲ್ಲಿ ಮಿಂದ ಮಲೆಗಳ ಹಸುರು,
ಮೊರೆದು ನೊರೆಗರೆದು ಮಿರುಮಿರುಗಿ ಶಿಲೆಯಿಂ ಶಿಲೆಗೆ
ಚಿಮ್ಮಿ ನೆಗೆಯುವ ತೊರೆಯ ಲೀಲೆಯ ಮನೋಹರತೆ,
ಸರ್ವಮುಂ ನಿನ್ನ ಅಂಗೋಪಾಂಗಮಂ ಸುತ್ತಿ
ಮುತ್ತಿ ನೆಯ್ಯಲಿ ಜಗನ್ಮೋಹನದ ಜಾಲಮಂ!
ನಿನ್ನೆದೆಯೊಳಾನಿರ್ದು ಸವ್ಯಸಾಚಿಯ ನೋಂಪಿ ತಾಂ
ನಿನ್ನ ಮೈಮುಡಿಗಳಿಂ ಸೂಸುವ ಸುವಾಸನೆಗೆ

ಮೈಮರೆಯುವಂತೆ ಮಾಳ್ಪೆನ್! ಏಳು, ನೀರೇಜಮುಖಿ,
ನೋಡು: ನೀನೀಗಳಂಗಜ ಮೋಹ ದೀಪಶಿಖಿ!"

ಮರೆಯಾಯ್ತು ದರ್ಶನಂ! ಕಣ್ದೆರೆದಳೊಯ್ಯನೆಯೆ,
ಚಿತ್ರಾಂಗದೆ; ಮರುವಟ್ಟುವಡೆದಂತೆವೋಲಾಕೆ
ಸ್ವಪ್ನ ಮಧುರಾನುಭವದಾನಂದದಿಂದುಬ್ಬಿ
ನೋಡಿದಳು ಹೊರಗೆ: ಹಬ್ಬಿತ್ತು ಸ್ವಾಪ್ನಿಕ ವಿಪಿನ
ಚಂದ್ರಿಕಾ ಸಾಂದ್ರಮಾಯೆ! ಹಾಡುತಿರ್ದುದು ತೇನೆ!

ಮೂರನೆಯ ಪರ್ವಂ (೮೩೦-೧೦೮೦)

ಏಳು, ವೀಣೆಯೆ! ಏಳು, ಶೃಂಗಾರ ಸುಂದರಿಯೆ!
ಏಳು, ಅಂತರ್ಯಾಮಿ ಚಿಂತಾ ಪ್ರಭಾಮಯೀ
ಪ್ರತಿಭಾ ಮನೋಹರಿಯೆ! ಹೇಳು ಮುಂದಣ ಕಥಾ
ಭೋಗಮಂ, ಮಧುಮಯ ಪ್ರಣಯ ಪ್ರಸಂಗಮಂ.
ಕವಿ ನಿರನುಭವಶಾಲಿ. ಅದರಿಂದೆ ಬೇಡಿದಪೆ
ನಿನ್ನನಾಂ. ಜಡಮತಿಗೆ ರಸಮಂತ್ರಮಂ ನೀಡಿ,
ಮಿಡಿದು ನುಡಿಸೆನ್ನೆದೆಯ ನಾದಮಯದಿಂದ್ರಧನು
ತಂತ್ರಿಯಿಂ ಮಾಡಿದ ಮಹಾಕಾಶವೀಣೆಯಂ!

ಪೂವಡಿಗಳುಷೆವೆಣ್ಣು ಪೂರ್ವ ರೋದೋಂತದೆಡೆ
ಕೆಂದುಟಿಯ ನಗೆಬೀರಿ ಹೊಂಗದಿರ್ಗಯ್ಗಳಿಂ
ಬಿತ್ತಿ ಸೂಸಿದಳು ಹನಿಮುತ್ತುಗಳ ಸೇಸೆಯಂ
ಬಿತ್ತರದ ವಸುಮತಿಯ ಸಿರಿ ಹಸುರಡೆಯ ಮೇಲೆ.
ಸರಸಿಯಂಚಲದ ಕೋಮಲ ನವ್ಯ ಶಾಡ್ವಲದ
ಮೃದು ಮೆತ್ತೆಯಲಿ, ಚೂತ ತರುತಲದ ಸೊಂಪಿನಲಿ
ಪದ್ಮಾಸನಂಬೆತ್ತು ಮಂಡಿಸಿರ್ದರ್ಜುನಂ
ಕಂಡು ನಿಬ್ಬೆರಗಾದನದೊ ನಟ್ಟು ಕಣ್ದೆಟ್ಟಿ
ಕಟ್ಟಿದಿರಿನಲ್ಲಿ! ಕಿವಿಗೊಟ್ಟು ಕೇಳುತಿಹನದೊ!

ಬಿಳ್ದಪುದೊ ಗಂಧರ್ವ ಮಧುರ ಗಾಯನ ವೃಷ್ಟಿ,
ಪವಹಿಪುದೊ ನಿರ್ಜರ ಸ್ತ್ರೀ ಗೇಯ ನಿರ್ಝರಿಣಿ
ಎಂಬಂತೆ ಸಂಗೀತದುಲ್ಲೋಲ ಕಲ್ಲೋಲ
ಲೋಲ ವೀಚಿಯ ವಾಹವೊಂದೊಯ್ಯನೈತಂದು
ವನಮಂ ತಟಾಕಮಂ ಧರೆಯನಾಕಾಶಮಂ
ಪರ್ವತಪ್ರಾಂತಮಂ ಚುಂಬಿಸಾಲಿಂಗಿಸುತೆ
ಮಲಗಿಸಿತು ಮಧುಜಗವನಾನಂದ ಮೂರ್ಛೆಯಿಂದೆ!
ಪೆಣ್ದುಂಬಿ ಗಾವರಂ ಕೋಗಿಲೆಯ ನಿಡುಸರಂ
ಬಹುಪಕ್ಷಿ ಕೂಜನದ ತುಮುಲ ಕಾಕಲಿ ಗೀತಿ
ಆ ಗಾನ ಗೌರವದೆದರು ಮೂಕವಾಗುತಿರೆ,
ಮಿಂದುದರ್ಜುನನಾತ್ಮವಾ ಸ್ವನಸ್ರೋತದಲಿ
ಮೈನವಿರ್ನಿಮಿರಿ : ಜನ್ಮಾಂತರದ ಭೋಗಮಂ
ಬಗೆಗೆ ತಂದುದು; ಮೇಣ್ ಭವಿಷ್ಯ ಸುಖದಾಶೆಯಂ
ಕಡೆದುದೆದೆಯಲಿ; ಕರಗಿದಂತಾಯ್ತು ಜಡಜಗಂ
ಕಾಲದೇಶ ಸಮೇತಮಿಂಪಿನ ಸಮಾಧಿಯೊಳ್
ಪ್ರಲಯಮಾಗಿ! ಎವೆಯಿಕ್ಕದೆಯೆ ನೋಡುತಾಲಿಸಿರೆ,
ತೆಕ್ಕನೆಯೆ, ಪುಷ್ಪಮಯವಾದ ಕಾನನದಿಂದೆ
ಪೊಣ್ಮುವ ಸುಗಂಧವೆನೆ, ಕೊಳದಾಚೆಯಂಚಿನಲಿ
ಹೊಮ್ಮಿದುದು ಗಾನಮೆ ಘನೀಭೂತಮಾದಂತೆ
ಸರ್ವ ಸೌಂದರ್ಯನಿಧಿ ಲಲನಾ ಕಲಾ ಸುಕೃತಿ!
ಸ್ಥೂಲತೆಯನುಳಿದ ಬಿಳಿದಂತದಿಂ ಕಯ್ಗಯ್ದು
ಸವಿಗನಸೆ ಸಂಚರಿಸಲೆಳಸಿದುದೊ ಎಂಬೊಲಾ
ಮೃದುಗಮನೆ, ಹರಿಣನೇತ್ರೆ, ಲತಾಂಗಿ, ನಳಿನಮುಖಿ,
ಹೂಗಳಿಗೆ ಹೂವೆಂಬ ಭ್ರಾಂತಿಯಂ ಪುಟ್ಟಿಸುತೆ,
ಲತೆಗಳಿಗೆ ಲತೆಯಂತೆ ಬಳಕುತ್ತೆ, ಕಂಪಿಂಗೆ
ಕಂಪಾಗಿ, ತಂಬೆಲರಿಗೆಲರಾಗಿ ಸುಳಿಯುತ್ತೆ,
ಮೃದುಗಾನದಾಲಾಪಮಂ ಗೆಯ್ಯುತೊಯ್ಯನೆಯೆ
ನಡೆತಂದು ಕೆರೆಯಂಚಿನಲಿ ನಿಂದು ಬೀಸಿದಳ್
ಮುಗುಳ್ನಗೆಯ ಮಾಯೆಯಂ! ಭೋಕನೆ ವಸಂತರ್ತು
ಬಿರಿದರಳಿ ಸ್ವರ್ಗದಿಂ ಮರ್ತ್ಯಕವತರಿಸಿತೆನೆ,

ಲಲಿತೆಯಂ ಕಾಣುಹ ತಡಂ ಕಿರೀಟಿಯ ತೃಷಿತ
ಸರ್ವೇಂದ್ರಿಯಂಗಳಿಗೆ ಮಧುಪಾನಮಾದತ್ತು:
ಕೆಂದಲಿರು, ತುರುಗಲರು, ಪರಭೃತಧ್ವನಿ, ಭೃಂಗ
ಮಧುಪ ನಿವಹದ ಗಾನ, ಗಿಣಿ ಗೊರವಂಕೆಗಳೆ
ಮೊದಲಹ ವಿಹಂಗಮಗಳಿಂಪುದನಿ, ಹರಿಣಾದಿ
ಬೆಳ್ಮಿಗಗಳಳುಕಿಲ್ಲದಿಹ ಸಂಚರದ ಲೀಲೆ,
ಹೂಗಂಪುವೊತ್ತು ಬನಬನವಲೆವ ಮೆಲುಗಾಳಿ,
ತಂಪು ಬಿಸಿಲಿಂಪಲಂಪುಗಳಿಂದೆ ಸೊಂಪಿಡಿದ
ಕಾನನಂ ಮಧುಮಹೋತ್ಸವಮಾದ ತೆರದಿಂದೆ
ರಾಜಿಸಿತು, ರಂಜಿಸಿತು, ಶೊಭಿಸಿತ್ತರ್ಜುನಂ
ಕಾಣಲೊಡಮಂಗಜನ ಶೃಂಗಾರ ಶಾಣೆಯಂ,
ಮದನ ವರದಿಂ ಸ್ವರ್ಗ ಸೌಂದರ್ಯದೈಸಿರಿಯ
ಸೂರೆಗೊಂಡೆಸೆದಿರ್ದ ರತಿರೂಪಿ ಚಿತ್ರಾಂಗಿಯಂ!
ಸರ್ವ ರಸ ರೂಪಾದಿ ಗಂಧ ವರ್ಣಂಗಳುಂ
ಸ್ಪರ್ಶಮುಂ ಸುರಗೇಯಮುಂ ನೆರೆದು ಹಿನ್ನೆಲೆಯ
ಚಿತ್ರಿಸಿರೆ, ಕೆರೆಯ ಪಸುರಿಡಿದ ಕರೆಯಂಚಿನಲಿ
ನಿಂತಾ ಧವಳಸ್ವಪ್ನೆ, ಚೈತ್ರಾಗಮದ ಪೂತ
ಲತೆಯಂತೆ ನಸುಬಾಗಿ, ಪ್ರಾತಃಸರೋವರದ
ಸಲಿಲ ದರ್ಪಣದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ತಾಂ ದರ್ಶಿಸುತೆ
ಬೆಚ್ಚಿದಳ್, ಪಡಿನೆಳಲ ಸೊಬಗಿಗಚ್ಚರಿವಟ್ಟು,
ಕಯ್ಗಣ್ಮಿದಾಹ್ಲಾದದಿಂ! ನಗೆಯ ಬೆಳ್ಮುಗುಳೊಂದು
ತೊಂಡೆವಣ್ದುಟಿಗಳಿನಿಯೆತ್ತಿನಿಂದರಳುತ್ತಿರೆ,
ಚೆನ್ನೆ ನಳಿತೋಳ್ಗಳಿಂ, ಕಿಸಲಯ ಸದೃಶ ಮದನ
ಕರದ ಕರವಾಳ್ಗಳಿಂ, ಮಸಿಗತ್ತಲೆಯ ಕೊಲದ
ಕಟ್ಟನೊಡೆಯುತ್ತೆ ಕರ್ಬೋನಲ ಪರಿಯಿಸುವಂತೆ
ತುರುಬು ಸಡಿಲಿಸಿ ಬೀಸಿದಳ್ ಕೇಶಪಾಶಮಂ,
ಧರ್ಮಾನುಜನ ವ್ರತದ ಕೊರಳಿಗುರುಳ್ಗಣಿಯಂ
ತೊಡರ್ಚಿ ಬಿಗಿವಂತೆ. ನೋಡುತ್ತಲಿರ್ದನು ನರಂ
ಮೈಯೆಲ್ಲ ಕಣ್ಣಾಗಿ, ಜೀವ ತಾಂ ದೃಷ್ಟಿಯಾಗಿ!
ನಿಶ್ಚಲಿತ ಯಮುನೆಯ ತರಂಗಿತ ತಮೋವೇಣಿ

ಪೆರೆನೊಸಲ ಬೆಳ್ದಿಂಗಳ್ವೆಟ್ಟನಿಂದಿಳಿದುದೆನೆ
ಕರಿ ಸುರುಳಿಗರುಳು ತೆರೆತೆರೆಯಾಗಿ ನೆರೆ ಜೋಲ್ದ
ಬಿಡುಮುಡಿಯ ನಿಡುವೊನಲ್ ರಾರಾಜಿಸಿತು ಕಣ್ಗೆ
ಕದ್ದಿಂಗಳಂ ಮೆತ್ತಿ. ಮೃದುಲ ವಕ್ಷಸ್ಥಲದ
ತೆರೆಮರೆಯ ಸೆರಗನೊಯ್ಯನೆ ಮೆಲ್ಲನೋಸರಿಸಿ,
ನಾಣ್ಮೆಸಲಳಿಯದಿಹ ಕುಂದಿಲ್ಲದವಯವದ
ಕೋಮಲ ಮೃಣಾಳತೆಯನೀಕ್ಷಿಸುತೆ, ಪೆರ್ಮೆಯಿಂ
ಬಿಂಕದೊಯ್ಯಾರದಿಂ ನರನಿರ್ದ ತಡಿದೆಸೆಗೆ
ನೋಡಿದಳ್, ಕಂಡರುಂ ಕಂಡಳಿಲ್ಲೆಂಬಂತೆ.
ಸಂಭ್ರಮಾನಂದಾತಿಶಯಕವಳುಡುಗೆ ಕರಗುತೇನ್
ಆಕಾಶಮಾಗಿಹುದೊ ಎನೆ ಸೂಕ್ಷ್ಮತರಮಾಗಿ
ಮುಚ್ಚದೆಯೆ ಸೊಬಗನಾವರಿಸಿರ್ದುದಂಗಮಂ!

ಪಡಿನೆಳಲ ಪೊತ್ತು ತಾಂ ಧನ್ಯನೆಂದಾ ಕೊಳಂ
ಜುಮ್ಮೆಂದು ಪುಳಕಿಸುವ ಮಾಳ್ಕೆ ಕಂಪಿಸಿದತ್ತು
ತಂಬೆಲರ ಚುಂಬನಕ್ರೀಡೆಯಿಂದೆ. ಕಣ್ಣಾಗಿ
ಬೆರಗು ಹೊಡೆದರ್ಜುನಂ ನೋಡುತಿರಲಾ ಭಾಮೆ
ಬಂದವೊಲೆ ಹಿಮದಿರುಗಿ ನಿಬಿಡ ಕಾಂತಾರದಲಿ
ತರುಗುಲ್ಮಪರ್ಣಗರ್ಭಂಬೊಕ್ಕು, ಸುರಸಂಧ್ಯೆ ತಾಂ
ಶರ್ವರಿಯ ತೋಳ್ದೆರೆಯೊಳಿಳಿದು ಬಯಲಪ್ಪವೋಲ್,
ಮರೆಯಾದಳಿರದೆ. ಸೃಷ್ಟಿಯ ಹೃದಯಸತ್ತ್ವ ತಾಂ
ಪರಮ ಸೌಂದರ್ಯದಾಕೃತಿವೆತ್ತಿನಿತು ಮಿಂಚಿ
ಸುಳಿದಡಗಿದಂತಾಯ್ತು. ಮೇಲೆಳ್ದನರ್ಜುನಂ.
ಕನಸಿನಿಂದೆಳ್ಚತ್ತುಮದನರಸುವವನಂತೆ
ನೋಂಪಿಯಂ ಪಳಿದು, ನುಡಿಯಾಣೆಯಂ ಕಡೆಗಣ್ಚಿ,
ಮಧುಪ ಭೃಂಗ ವಿಹಂಗ ಸಂಗೀತ ಸಂಗದಲಿ
ಮಧುರಂಗದಂತರಂಗದ ವಿಪಿನವೀಥಿಯೊಳು
ಒಲುಮೆ ಮರುಳಮರ್ದುದೆನೆ ತೊಳಲಿದಂ ನಿಡುವೊಳ್ತು
ಸೊಬಗಿನರಸಿಯನರಸಿ. ಕರ್ವುವಿಲ್ಲನ ಬರಂ

ನರನಂ ಮರುಳ್ಮಾಡಿ ಚಿತ್ರಾಂಗದೆಯ ನೆಲೆಗೆ
ಕೊಂಡೊಯ್ದುದಿಂತು!

ಕಾಣುತೆ ಸಿವನ ಕೋಯಿಲಂ
ನಡೆದು ಬಾಗಿಲ್ವಾಡಮಂ ಸೇರಿ ನೋಡುತಿರೆ,
ಯತಿಗೆ ಶಿವಗುಡಿಯೆ ಮದನನ ಸದನವಾಯಿತೆನೆ
ಗೋಚರಿಸಿತಾ ಕಂಡ ಕಾಮಿನಿಯ ವಿಗ್ರಹಂ,
ವೈರಾಗ್ಯದಾತ್ಮಹತ್ಯೆಗೆ ಮಾಯೆ ಸಾರ್ಚಿದಾ
ಪ್ರಗ್ರಹಂ! ಬಿರುಗಾಳಿಗುಬ್ಬೆದ್ದ ವಿಕ್ಷುಬ್ಧ
ವಿಸ್ತೃತ ಸಮುದ್ರದ ತರಂಗ ತಾಂಡವದಂತೆ
ಭಾವದುದ್ರೇಕಮವ್ವಳಿಸಿರ್ದುದರ್ಜುನನ
ಪ್ರಾಣಪಾರಾವಾರದಾ ಹೃದಯವೇಲೆಯಂ.
ನುಡಿಯಲೆಳಸಿದನೊರ್ಮೆ; ನುಡಿಯಲೆಳಸಿದನಿರ್ಮೆ;
ನುಡಿದೋರಲಾರದೆಯೆ ಪ್ರಸ್ತರ ಪ್ರತಿಮೆಯೋಲ್
ನೋಡುತಿರ್ದನು ಬರಿದೆ ಮಿಳ್ಮಿಳನೆ. ಶಾಂತಿಮಯ
ದೇವಕುಲದಂಗಣದೊಳಲರಿಡಿದ ಮಲ್ಲಿಗೆಯ
ಹೊದರಿನೆಡೆ ತುದಿವೆರಳ ಮೇಲ್ ನಿಕ್ಕುಳಿಸಿ ನಿಂದು
ತೋಳೆತ್ತಿ ಹೂಗೊಯ್ಯುತಿರ್ದಾ ಮೃಗಾಕ್ಷಿ ತಾಂ,
ಮಿರುಮಿರುಪ ಪೀತನೀಲಾಭಕಂಠದ ಕೇಕಿ
ನೆಗಳ್ವಂತೆ ಸಂಕುಗೊರಲಂ ಬಿಂಕದಿಂ ಕೊಂಗಿ,
ಪರಿಚಿತ ಧನಂಜಯನನಪರಿಚಿತೆಯಂದದಿಂ
ನೋಡಿ, ಕೆಸುವಿನೆಲೆ ಮೇಲೆಸೆವ ಶಿಶಿರದ ಬಿಂದು
ಗಾಳಿಗೆ ಜುಗುಳ್ವಂತೆ ಪಾರ್ಥನ ಹೊರೆಗೆ ಬಂದು
ಕೈಜೋಡಿಸುತೆ, ನಾಣ್ಚಿ ಕೆಂಪೇರುತಿರೆ ಮೊಗಂ,
ಸವಿಗೊರಲ್ವೀಣೆಯಂ ಮಿಡಿದಳ್ ವಿನಯದಿಂದೆ:
“ಯತಿಪತಿಯೆ, ಬಿಜಯಗೈ; ಸನ್ಮಾನ್ಯನೆನಗೆ ನೀಂ;
ಮೇಣತಿಥಿ. ದೇಗುಲವಿದೆನ್ನ ಮನೆ, ಆಶ್ರಮಂ.
ನಾಂ ತಪಸ್ವಿನಿಯಿಲ್ಲಿ. ನಿನಗೆ ಸುಸ್ವಾಗತಂ!”
ಪಳಪಳನೆ ಸುರಿಯುತಿರೆ ಮಾತುಗಳ ಮುತ್ತುಮಳೆ
ಕಡುಬಡವನಂತಾದನರ್ಜುನಂ. ನಾಚಿದನ್;

ತನ್ನ ವೇಷಕೆ ತಾನೆ ಹೇಸಿದನ್. ‘ಯತಿಪತಿ’
ಯತಿತ್ವಮಂ ಪಳಿಯುತ್ತೆ, ಪಾರುತೆ ಪತಿತ್ವಮಂ,
ತನ್ನ ನಿಜಮಂ ನುಡಿದನತಿ ಕಾತರತೆಯಿಂದೆ:
“ಕುಸುಮ ಕೋಮಲೆ, ನಾನು ಯತಿಯಲ್ಲ, ಕ್ಷತ್ರಿಯಂ.
ಕೋಳುಹೋಗದಿರೆನ್ನನಂತು ಸಂಭಾವಿಸುತೆ.
ಸಂಗ್ರಾಮಗಳಲಿ ಕೋದಂಡಮಂ ಪಿಡಿದರಿಯ
ರುಂಡಮುಂಡಂಗಳಂ ಖಂಡಖಂಡಂಗೈದು
ಚೆಂಡಾಡಿ ದಿಂಡುರಳ್ಚಿದೀ ಕೈಯ ಕಲೆಗಳಂ
ನೋಡಿಲ್ಲಿ. ಕೌಕ್ಷೇಯಕಾಘಾತಗಳನುಂಡು,
ಲೋಹಿತಸ್ರೋತದೊಳ್ಮುಳುಗಿ, ಮಜ್ಜೆಯೊಳದ್ದಿ,
ಬಿರುಸಾದ ದೇಹವಿದು ಪಾರ್ಥಿವಕುಲೋದ್ಭವಂ:
ಯತಿವೇಷವೆನಗೆ ಆಂತರವಲ್ಲವಾಗಂತುಕಂ.”
ನಸುಮುಗುಳ್ನಗೆಯನಲರಿಸುತೆ ನುಡಿದಳ್ ನಾರಿ:
“ವೀರವರ, ನೀನಾಡುವುದೆ ಬೇಡವೆನ್ನೆದೆಗೆ,
ನಿನ್ನ ಕಂಡೊಡನೆ, ಗೋಚರಮಾಯ್ತು ಕೈತವಂ!
ಅಂತೆ ನಾನಾದೊಡಂ ಜಾತಿ ಗೋಗಿನಿಯಲ್ತು:
ಬಗೆಯೊಂದು ಬಯಕೆಯಂ ಪಡೆಯೆ ನೋತಿಹೆನಿಂತು.”
“ಸುಂದರಿಯೆ, ಪೇಳಾವ ಪುಣ್ಯಂಗೈದುದಾ ಬಯಕೆ
ನಿನ್ನೆದೆಯನಾಲಿಂಗಿಸೆ? ಬಯಕೆ ನಿನಗಾವುದೌ
ಲೋಕದ ಬಯಕೆಯಾಗಿರುವ ನಿನಗೆ? ಉದಯಾದ್ರಿ
ಅಸ್ತಾದ್ರಿಗಳ ಮಧ್ಯೆ ಶರಧಿಮುದ್ರಿತ ಧರೆಯ
ರಾಷ್ಟ್ರ ರಾಷ್ಟ್ರಂಗಳಂ ಚರಿಸಿ ಬಂದಿಹೆನು ನಾಂ
ತೀರ್ಥಯಾತ್ರೆಯಲಿ. ನುಡಿ, ಬಯಕೆಯೇನೆಂಬುದಂ;
ಮೇಣದಾರೆಂಬುದಂ. ಮುದದಿಂ ನಿವೇದಿಪೆನ್
ನನ್ನರಿವು ಬಲ್ಮೆಗಳಿಗೊಳಗಾದುದೆಲ್ಲಮಂ.
ನುಡಿ, ಬಯಕೆಯಂ, ದೇವಿ, ಓ ಭುವನ ಮೋಹನ ಮೂರ್ತಿ!”
“ನನ್ನಿಷ್ಟನಾತಂ ಜಗತ್ಪ್ರಸಿದ್ಧಂ, ವೀರಂ,
ಮೂರು ಲೋಕಂಗಳಲಿ ದೊರೆಯಿಲ್ಲವಾತಂಗೆ
ಸೌಂದರ್ಯದಲಿ ಬುದ್ಧಿಯಲಿ ಮಹಾವಿಕ್ರಮದಲಿ!”

“ಅಹುದಹುದೆ? ಅದಾರವಂ ದೇವಿಯ ಕೃಪಾದೃಷ್ಟಿ
ಪರಿಪುಷ್ಟ ಪುಣ್ಯಪಾತ್ರಂ?”

“ಸದ್ವಂಶ ಸಂಜಾತಂ.
ಪಾರ್ಥಿವಕುಲ ವರಿಷ್ಠವಂಶ ಸಂಭವಶ್ರೇಷ್ಠ!”
“ಇಂದುಮುಖಿ, ಹೆಸರಿನ ಹುಸಿಗೆ ನಿನ್ನಿದೆಯ ಸಿರಿಯ
ಮಾರದಿರು. ನಂಬಿ ಬರುಗನಸೊಂದನಾಮೇಲೆ
ಕೋಳುಹೋಗದಿರು. ವಿಗ್ರಹಮಿಲ್ಲದಾ ಗುಡಿಗೆ
ಕರುಣೆಗೈ! ನಿನ್ನೆದೆಯ ಕೋಮಲಾಶ್ರಮದಿಂದೆ
ಕಳುಹದಿರು ನಿನ್ನೊಲುಮೆಯೈಸಿರಯ ಪೂಜೆಯಂ.
ಫಣಿವೇಣಿ, ಕೀರ್ತಿಯಂಬುದು ಗಿರಿಯ ಕಂದರದ
ನೀಹಾರಮಿನನುದಯಕೆಂತು ಹಬ್ಬುವುದಂತು
ಕಿವಿಯಿಂದ ಕಿವಿಗೆ ನಾಲಗೆಯಿಂದ ನಾಲಗೆಗೆ
ನೆಗೆಯುವುದು ಹಿಂಜಿ ಹಸರಿಸಿ ಹಬ್ಬಿ. ಗಾತ್ರವದು
ಸೂತ್ರವಲ್ಲಾತ್ಮಕ್ಕೆ. ನಿನ್ನ ಹೃದಯದ ನಿಧಿಯ
ಸೂರೆಗೊಂಡಿರುವಾತನಾರವನ್? ನಡಿಯೆನಗೆ!”
“ಹೆರರ ಜಸಕಿಂತೇಕೆ ಕರುಬುತಿಹೆ, ವೀರಯತಿ?
ನೆಲದರಿಕೆಯಾ ಮಹಾ ಕುರುಕುಲವನರಿಯೆಯಾ?”
“ಕುರುಕುಲಂ?”

“ಕುರವಂಶ ಶರಧಿಯ ಸುಧಾಸೂತಿ
ಲೋಕೈಕವೀರ ನಾಮವನು ಕೇಳ್ದರೆಯೆಯಾ?”
“ನಿನ್ನ ಚೆಂದುಟಿಗಳಿಂ ಕೇಳಲಾಟಿಪೆನದಂ;
ಲೋಲಲೋಚನೆ, ಹೆಸರ ಹೆಜ್ಜೇನನೂಡೆನಗೆ!”
ಕಲಹಂಸ ಗಾಮಿನಿಯು ಕಿರುನಗೆಯ ಬಿಂಕದಿಂ
ಸೂಸಿದಳ್ ಕಲಕಂಠ ಕೋಕಿಲೆಯ ವಾಣಿಯಂ,
ಸವ್ಯಸಾಚಿಯ ಧಮನಿಯಲಿ ಹರಿಯೆ ಮಧುಮದಿರೆ:
“ತ್ರಿಭುವನ ಜಗದ್ವಿಜಯಿ ಅರ್ಜುನಂ! – ಬೆರಗಾಗಿ
ದೃಷ್ಟಿಸುತ್ತಿಹೇಯೇಕೆ? – ಬಹುಗುಣಿತ ಜನಗಣದ
ಸಂಸ್ತುತಿಯ ಧವಳ ಧಾರಾ ಸ್ವಾತಿ ವರ್ಷಕ್ಕೆ
ಬಾಯ್ದೆರೆಯುತೆನ್ನ ಹೃದಯದ ಭಕ್ತಿ ಶುಕ್ತಿಯಲಿ

ಮುತ್ತುಗಳ ರಚಿಸಿ ಕೋದಿಹೆ ವರಣಮಾಲೆಯಂ;
ಪ್ರೇಮಾಂಜಲಿಯ ನಿವೇದಿಸಲು ಕಾದಿರುವೆನೈ!
ಹೇಳೆನಗೆ, ಯತಿವರನೆ, ಆ ಕೀರ್ತಿ ಬರಿ ಹುಸಿಯೆ?
ಹುಸಿಯೆಂದು, ಹೇಳೊಮ್ಮೆ; ಆ ವರಣಮಾಲೆಯನು
ಹರಿದು, ಮುತ್ತುಗಳನೊಡೆದಿಳೆಗದ್ದಿ ಹುಡಿಗೈವೆ!"
"ಬೇಡ ಬೇಡಾ ಸಾಹಸಂ, ದೇವಿ; ಬೇಡುವೆನು.
ಆ ಹೆಸರುಮಾ ಬಲ್ಮೆಯಾ ಧೈರ್ಯವಾ ಕೀರ್ತಿ
ಹುಸಯಿರಲಿ, ಇರದಿರಲಿ; ಕೈಬಿಡದಿರಾತನಂ,
ನೂಂಕದಿರು; ದಿಕ್ಕಿಲ್ಲದಿಹನು ಪರದೇಶಿ ತಾಂ!
ಇದೊ ದೇವಿ, ಮಣಿದ ಮೊಳಕಾಲಿನಲಿ ಸೆರಗೊಡ್ಡಿ
ಶರಣಾರ್ಥಿಯಾಗಿರುವನರ್ಜುನಂ!"
"ಆಃ! ನೀನೆ
ಅರ್ಜುನನೆ?" "ಅಹುದು; ನಾನಾ ಪ್ರೇಮಭಿಕ್ಷಾರ್ಥಿ!
ನಿನ್ನೆದೆಯ ಬಾಗಿಲಿಗೆ ತಿರುಪೆಗಾಗಿಯೆ ಬಂದೆ."
ಎನುತೆ ಮೊಳಕಾಲೂರಿ, ತೃಷಿತ ದೃಷ್ಟಿಯ ಬೀರಿ,
ಕರಪುಟಾಂಜಲಿಯೆತ್ತಿ, ತನ್ನ ತನುರುಚಿರತೆಯ
ಪದತಲದಿ ಪೂಜೆಗೈವಾತನು ಕಾಣುತಂ
ಕನಿಕರದಿ ಕರಗಿದಳ್ ಚಿತ್ರಾಂಗಿ. ಭಾವದಿಂ
ತಲ್ಲಣಿಸಿತೆದೆಯುಬ್ಬಿ. ಕಣ್ ತೊಯ್ದುದಿರ್ಪನಿಂ.
ಸಯ್ದೇರಿದತ್ತುಸಿರು. ಕಾಯಂ ವಿಕಂಪಿಸುತೆ
ಬೆವರಿದುದು. ಮಣಿದ ಮುಗಿಲಿನ ಮೇಲೆ ಮಳೆಬಿಲ್ಲು
ನಸುಬಾಗಿ, ನಿಲ್ವಂತೆ, ನರನನೆತ್ತಲ್ ಕೊಂಕಿ,
ಮರಳಿ ಹಿಂಜರಿದು, ನೆಟ್ಟನೆ ನಿಮಿರದಳ್ ನಿಂತು
ಕಲ್ಪತರುವಂತೆ. ಸಂಯಮವ ಸಾಧಿಸಿ ಮತ್ತೆ
ನುಡಿದೋರಿದಳ್ ಮನ್ಮಥನ ಶಿಷ್ಯೆ: "ವೀರರ,
ಧರ್ಮಾನುಜಾರ್ಜುನಂ ದ್ವಾದಶಾಬ್ದಂಬರಂ
ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯವ್ರತವ ಕೈಕೊಂಡು ಪೃಥ್ವಿಯೊಳ್
ತೀರ್ಥಯಾತ್ರೆಯ ಮಾಳ್ಪನೆಂಬುದೇಂ ಮಿಥ್ಯೆಯೇಂ?"
"ತಿಂಗಳಿರುಳಿನ ಕತ್ತಲೆಯ ಕಟ್ಟಳೆಯ, ದೇವಿ,
ಕೆಡಿಪಂತೆಯೆಸಗಿರುವೆ ನೀನೆನ್ನ ನೋಂಪಿಯಂ.

ನಿನ್ನಿದಿರೊಳಾವ ನಿಯಮಂ? ಏನು ಸಂಯಮಂ?
ಸುಡುವುದಗ್ನಿಗೆ ಕಟ್ಟು; ವಿಶ್ವಕರ್ತೃವಿನಾಜ್ಞೆ;
ತರಗೆಲೆಯನೆಂತಂತು ಸುಗ್ಗಿಯ ಮುಗುಳ್ಗಳಂ,
ಶವವನೆಂತಂತೆ ಜೀವೆಪ ಹಸುಳೆಯಂ, ದಹಿಸಿ
ತೋರ್ದುಪುದು ನಿಷ್ಪಕ್ಷಪಾತಮಂ; ಆದೊಡಂ
ನಿನ್ನನ್ನರೊಂದು ಕೈಯಿಡೆ ನಿಯಮಮಂ ತ್ಯಜಿಸೆ
ಹಿಂಜರಿಯದೌ! ಪಾಲಿಸುವೆನೆಂತು ನಿಷ್ಠೆಯಂ
ಭಾವರಾಗದ ಜೀವಿ, ಸಹಜ ಸಂಚಲ ನರಂ
ನಾಂ? ಪರಾಜಯಮಿದುವೆ ಪರಮಜಯವಿಂದೆನಗೆ!”
ಕೇಳಿದಳ್. ಮನದಿ ಸಂತೋಷಿಸುತೆ ಬಾಹ್ಯದಲಿ
ಹಗೆನುಡಿಯನಾಡಿದಳ್: “ಪತಿತನಾಗದಿರು, ಯತಿ!
ಹೂಣಿಕೆಯ ನೇಮವನು ಮುರಿದು ಕಾಮಗೆ ನೀಡಿ
ಕಾಣಿಕೆಯನಪಯಶೋದುಂದುಭಿಯ ಮೊಳಗದಿರ್
ನಿನ್ನ ಕೀರ್ತಿಯ ಲೋಕದಲಿ. ಕಾಡಿಗೆಯ ಕಣ್ಣು
ಕತ್ತಲಿಸಿದುದೆ ನಿನ್ನ ಚಿತ್ತಮಂ? ಧೀರ ಮುನಿ,
ಪ್ರೈಜೆಯಂ ಪಾಲಿಸುವ ನಿನ್ನ ಧೈರ್ಯವದೆತ್ತ
ಜಾರಿದುದೊ? ಎನ್ನೊಳೇನಂ ಕಾಣುತಿಂತು ನೀಂ
ಧುಮುಕುತಿಹೆ ನಾಯಕದ ನರಕಕ್ಕೆ? ಕೇಳೊರ್ಮೆ
ನಾಂ ಸಾಂದ್ರ ವಿಪಿನ ಕೇಂದ್ರದಿ ಸಂಚರಿಸುತಿರಲ್
ಕ್ಷುಧಿತ ಭೀಷಣ ಭೀಮ ಫಣಿವರ ಕರಾಳತರ
ಕ್ರೂರನೇತ್ರದ ಮೋಹದಾಕರ್ಷಣೆಗೆ ಸಿಲ್ಕಿ
ಕೋಮಲ ಕುರಂಗ ಶಿಶುವೊಂದೊಯ್ಯನೊಯ್ಯನೆಯೆ,
ಸೂಜಿಗಲ್ಲಿನ ಸೆಳೆತಕೊಳಗಾದ ಸೂಜಿಯೊಲು,
ಮೃತ್ಯುಜಿಹ್ವಾರಾಭಿಮುಖಮಾಗಿರ್ದು
ಚೀರಿದತ್ತದಡವಿಯೆ ಮರುಗುವಂತೆ. ಭೀಷ್ಮಫಣಿ
ನೇತ್ರಸೂತ್ರದಿನೆಳೆಯುತಿರೆ ಬಿಗಿದು, ಜಿಂಕೆಮರಿ
ಬಿಡಿಸಿಕೊಳಲೆಳಸಿಯುಂ ಬಿಡಿಸಕೊಳಲಾರದೆಯೆ
ತನ್ನಿಚ್ಛೆಗೆದುರಾಂತೆ ಘೋರಾಹಿ ಮುಖದೆಡೆಗೆ
ಚಲಿಸುದುದು. — ರಕ್ಷಿಸಿದೆನಾನೇಣಶಾಬಮಂ
ಕೊನೆಗದಂತಿರ್ಕೆ! — ನೀನಾ ಮಿಗವಸುಳೆಯೋಲೆ

ಕುರುಡು ಮೋಹದೊಳದ್ದಿ ಮರುಳ್ಗೊಂಡು ನುಗ್ಗುತಿಹೆ!
ನಶ್ವರದ ಪೂಜೆಗೆ ಚಿರಂತನವ ಬಲಿಗೊಡಲು
ಹವಣಿಸುತ್ತಿಹೆ. ಪ್ರೇಮಮಲ್ತು; ಕಾಮದ ಚಿಹ್ನೆ
ಇದು ಕಣಾ! ಕ್ಷಣಿಕ ಸುಖ ಸಂಪ್ರಾಪ್ತಿಗೋಸುಗಂ
ಶಾಶ್ವತಾತ್ಮದ ಬಲಿಯೆ! ಏನಿದೀ ದುರ್ಬಲತೆ?
ಅರ್ಜುನದೇವ, ಮಿಥ್ಯೆ ನಿನ್ನ ಪೌರುಷದ ಕಥೆ!"
"ನನ್ನ ಜೀವನ ಪರಮಪುರಾಷರ್ಥ ರೂಪಿಣಿಯೆ,

ಮೂರನೆಯ ಪರ್ವಂ (೧೦೮೦-೧೩೫೦)

ಭುವನೈಕಮೋಹಿನಿಯೆ, ನೀನೆನ್ನ ಸಂಪದಕೆ
ಲಕ್ಷ್ಮಿ; ವಿದ್ಯೆಗೆ ವಾಣಿ; ಪರಮಸೌಂದರಕೆ ರತಿ;
ಸರ್ವಾಭಿಲಾಷೆಗಳಿಗಾಕಾಂಕ್ಷೆಗಳಿಗೆಲ್ಲ
ಚರಮಗತಿ! ನೀನೆ ಶಾಶ್ವತ ಸತ್ಯ; ಪ್ರಾಣೇಶ್ವರಿ,
ನಿನ್ನನುಳಿದೆಲ್ಲವೂ ಬರಿಯ ನಶ್ವರ, ಮಿಥ್ಯೆ!
ನೀನಿಲ್ಲದೆಲ್ಲವೂ ಶೂನ್ಯ ಶೂನ್ಯಂ, ಪೂರ್ಣೆ!
ನೀನಮೃತವೆನಗೆ; ನೀನಿಲ್ಲದಮೃತವೆ ಮೃತ್ಯು!
ನೀ ಮಾಯೆ; ನೀ ಮುಕ್ತಿ! ಜಪ ತಪ ವ್ರತವೇಕೆ
ನೀನೆಯಿರೆ; ಸೊದೆಯ ಸೋನೆಯೆ ಸುರಿಯುತಿರೆ ಮರುಳು
ಕೃಷಿಯೇಕೆ ಉದರಪೋಷಣೆಗೆ! ಕಾಂಚನಖನಿಯ
ಖನನಂ ವೃಥಾ ಪರಿಶ್ರಮವಲ್ತೆ ಸ್ಪರ್ಶಮಣಿ
ಕರದೊಳಿರೆ? ಸುಡರೇಕೆ ತಳತಳಿಸುತಿರೆ ಖಮಣಿ?
ಹೇ ಚಿತ್ತರಂಗಿನಿಯೆ, ನಿನ್ನ ಸಂಗವೆ ಪರಮ
ಮಂಗಲಂ; ಮೋಕ್ಷಮಾಲಿಂಗನಂ! ತೆಗೆ, ಕೀರ್ತಿ
ಬರಿ ಮಾಯೆ! ನೀನೆ ನಿರುತಂ; ಮಿಕ್ಕುದೆಲ್ಲ ಹುಸಿ!"

ನುಡಿದನಿಂತರ್ಜುನಂ. ನೋಡಿದನು ತನ್ನೆದುರು
ನಿಂದೆಸೆವ ಸೌಂದರ್ಯದಿವಮಂ, ತೃಷಾಪೂರ್ಣ
ನೇತ್ರಸೂತ್ರದಿ ಬಂಧಿಸೆಳೆವಂತೆ. ಮದನನುರಿ

ಗಾತ್ರಸಂಪೂರ್ಣದಲಿ ನಾಳನಾಳಂಬೊಕ್ಕು
ದಹಿಸಿದತ್ತಡನೊಡನೆ ರಾಗಾರುಣಜ್ವಾಲೆ
ಪ್ರೋಜ್ವಲಿಸುವೋಲ್ ಉಗ್ರದವಾಗ್ನಿ ತರುನಿಚಯಮಂ
ಕೊಂಡುರಿಯುವಂತೆ ಪೊತ್ತಿದುದು ಚಿತ್ರಾಂಗಿಯಂ
ಪ್ರಣಯ ಪ್ರಲಯ ಶಿಖಿ. ವಿಕಂಪಿಸಿದಳುತ್ಕಂಠೆ.
ನಿಂದುದು ಹರಿವ ಕಾಲಮಂತೆ ನಿಂದುದು ಸೃಷ್ಟಿ
ದೃಷ್ಟಿಸುತ್ತಾ ಮಧುರ ಮನ್ಮಥ ಮಹೂರ್ತಮಂ,
ಕರ್ತವ್ಯಮಂ ಮರೆತು ತನ್ಮಯತೆಯಿಂದೆ. ವಿಧಿ
ಇಂದ್ರಧನುರಿಂದ್ರಜಾಲಂ ನೆಯ್ದು ಬೀಸುತಿರೆ,
ಮಧುಮದನರೋಕುಳಿಯ ಬಣನೀರನ್ನೆರಚಿ
ಚೆಲ್ಲಿದರ್ ಬೆಂಕೆಯುರಿಗೆಣ್ಣೆಯಂ: "ಪ್ರೇಮನಿಧಿ,
ಪ್ರಾಣೇಶ, ಸೂರೆಗೊಳ್ಳೆನ್ನ ಸರ್ವಸ್ವಮಂ,
ಮೇಣೆನ್ನನಿಲ್ಲಗೈ!" ಎನುತೆ ನಳಿತೋಳ್ಗಳಂ
ನೀಡಿದಳ್ ಚಿತ್ರಾಂಗಿ! ಪ್ರೇಮಾದಲಿಂಗನದಿ
ಶೂನ್ಯವಾಯಿತ್ತೆಲ್ಲವಾನಂದ ವಿಸ್ಮೃತಿಯ
ಭೋಗ ನಿರ್ವಾಣದಲಿ! ಉದುರಿತು ಕುಸುಮವೃಷ್ಟಿ
ಮಲ್ಲಿಗೆಯ ಹೋದರಿಂದೆ, ಮಾತನುಳಿದಿನಿಮುತ್ತುಗಳ್
ತಿರೆಯ ತುಟಿಗಿಳಿವಂತೆ; ತೀಡಿದುದು ತೆಂಗಾಳಿ;
ಎಸೆದುದು ವಿಹಂಗ ಮಂಗಲವಾದ್ಯಮೆತ್ತಲುಂ
ಋತುನೃಪನ ಸಾಲಂಕೃತಾಸ್ಥಾನವೆನೆ ಮೆರೆವ
ಚಾರು ಕಾಂತಾರದ ಮನೋಜ್ಞ ತರುಗೋಷ್ಠಿಯಿಂ:
ಸ್ವರ್ಗ ಮರ್ತ್ಯಂಗಳುಂ ಕಾಲದೇಶಗಳುಂ
ಸುಖದುಃಖ ಜನ್ಮಮೃತ್ಯುಗಳೆಲ್ಲಮೊಂದಾಗಿ
ಮುಳುಗಿರ್ದುವೊಂದನಂತಾನಂದ ರಸಧಿಯಲಿ!

ಇಂತು ಕಾಲದ ಪಕ್ಷಿ ಪಗಲಿರುಳ್ಗಳೆಂಬೆರಡು
ರೆಂಕೆಗರಿ ಬಿರ್ಚಿ ಸುಖಮಧುಸುಧೆಯನೀಂಟುತ್ತೆ
ಹಾರುತ್ತಿರೆ, ನವೀನ ದಂಪತಿಗಳರ್ವರುಂ
ರಸದ ಹರಿಗಲನೇರಿ ಜೇನು ಹೊಳೆಯಲಿ ತೇಲಿ
ಪಯಣಗೈದುರು, ಸೋರ್ಮುಡಿಯ ಹೆರಳು ಮುಂಗುರುಳು

ನುಣ್ಗದಂಪಿಂಪು ಕೆಂದುಟಿ ಎರ್ದೆಗಳೆಂದೆಂಬ
ನಂದನ ದ್ವೀಪ ಬೃಂದಾವನದಿ ಮಾಂದಳಿರ
ತೂಗುಯ್ಯಲೆಯ ಶೈಯೆಯಲಿ, ರಾಸಲೀಲೆಯಲಿ!
ಚಿತ್ರವಾಹನ ಪುತ್ರಿಯುಂ ಶಕ್ರತನಯನುಂ
ಮಧುಮದನರಿಂದ್ರಜಾಲದ ಲಲಿತ ಪಂಜರದಿ
ಎಣೆವಕ್ಕಿಗಳ ಹೋಲಿ ಭೊಗಿಸಿದರನುದಿನಂ
ಗೃಹ ಬಂಧು ಮಿತ್ರರಂ ಮರೆದು, ಕರ್ತವ್ಯಮಂ
ತೊರೆದು : ನವಪಲ್ಲವಿತ ವನವನಲೆಯುತ್ತೊರ್ಮೆ,
ಪರಿಮಳಿತ ಪುಷ್ಪಾಪಚಯದಿ ದಾಮವ ರಚಿಸಿ
ಓರೊರ್ವರಿಗೆ ಸುಡತಾನಂದಿಸುತ್ತೊರ್ಮೆ,
ಕಾಮಳ್ಳಿ ಕಾಜಾಣ ಪಿಕಳಾರ ಗಿಳಿ ಚೋರೆ
ಕೋಗಿಲೆಗಳುಲಿಹಕ್ಕೆ ನಲಿಯುತುಂ, ಬಿನದಿಸುತೆ
ಕುಳಿರ ತಿಳಿಗೊಳನ ತಣ್ಣನೆ ಮೀಹದಿಂದೊರ್ಮೆ,
ಇನಿರಸದ ಪಣ್ಗಳಂ ತಿರಿದುಂಡು, ದಿನದಿನಂ
ಬಿಡದೆ ರಮಿಸಿದರಿಂತು. ತಾನೆನಿತೊರ್ಮೆ ಅರ್ಜುನಂ
ನಡುಪಗಲ ಬಿರುಬಿಸಿಲಳುರೆ ಜಗತ್ತೆಲ್ಲಮಂ,
ತರುವರದ ನಿಬಿಡ ಛಾಯಾ ಶೀತಲಾಶ್ರಯದಿ
ಶಾದ್ವಲದ ಮೇಲೆ ಕಿಸಲಯದ ಪರ್ಯಂಕದಲಿ
ಬಿಂಬಾಧರೆಯ ಕೋಮಲಾಂಕದೆಡೆ ಶಿರವಿಟ್ಟು
ವಿಶ್ರಮಿಸಿಕೊಳುತೆ, ಹೇಳುವನು ಪಾಂಡವ ಕಥಾ
ವಿಸ್ತಾರಮಂ. ಕೇಳುತೆ ಮೃಗಾಕ್ಷಿ ಮರೆದಪಳ್
ಬಾಹ್ಯಮಂ. ಮುಗಿಯೆ ಹೊರಗಣ್ಣಲರ್ದಪುದು ಮನದ
ಮಾಯಾಕ್ಷಿ: ಮಿಂಚುವುವು ಚಿತ್ತರಸಭಿತ್ತಿಯಲಿ
ಹಸ್ತಿಪುರಿ ಮೇಣಿಂದ್ರಪ್ರಸ್ಥಾದಿ ನಗರಗಳ್,
ನಾಡುಗಳ್, ಪಾಳಯದ ಬೀಡುಗಳ್ ಕಾಳೆಗದ
ನೋಟಗಳ್; ಪಾಂಡು ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರ ಕೌರವ ಭೀಷ್ಮ
ದ್ರೋಣ ಧರ್ಮಜ ಭೀಮ ಕರ್ಣ ದ್ರೌಪದಿ ಶಕುನಿ
ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ಬಲರಾಮ ನಕುಲ ಸಹದೇವದಿ
ನೆಲದರಿಕೆಯಾಳುಗಳ್! ಆಲಿಸುತ್ತಾಲಿಸುತೆ
ತೇಲಿಹೋಹಳು ಕನಸಿನಲಿ ಚಿತ್ರೆ, ತಾನೆ ತಾಂ

ಕನಸಾಗಿ. ಕುಸುಮ ವನ ಜನಿತ ಪರಿಮಳ ಮಂದ
ಶೀತಲಸಮೀರಣಂ ತೀಡುತ್ತಿರೆ ಕಿರೀಟಿ
ಕಥೆಯ ಹೇಳುತ್ತೆ ಹೇಳುತ್ತೆ ಜೋಂಪಿಸಿ ಮಲಗಿ
ನಿದ್ದೆಗೈಯುವನೊಯ್ಯನೆಯೆ ಕಣ್ಣೆವೆಯ ಮುಚ್ಚೆ.
ನಿದ್ರಿಸುವ ಸೌಂದರ್ಯಮುದ್ರಿಕೆಯ ಕಣ್ದಣಿಯೆ
ನೋಡಿ ನಲಿದಪಳಬಲೆ. ಚುಂಬನಕ್ಕೆವೆ ಬಿರ್ಚೆ
ನಗೆಮುಗುಳನಿನಿತು ಅಲರಿಸುತೆ ಕೇಳುವನವಂ:
“ನೀನಾರೆಲೆಗೆ ಚೆನ್ನೆ? ಯಾವ ದೂರದ ದಿವ್ಯ
ಲೋಕದಿಂದಿಳಿತಂದು ಎನ್ನ ಬಾಳನು ಇನಿತು
ಇನಿಗೈದಪೆ? ನಿನ್ನ ಹೆಸರೇನರುಹು. ಸವಿದನು
ಸುಖಿಸುವೆನು. ಕೇಳಿದೆನಿತೊ; ಹೆಸರನೊರೆಯದಿಹೆ!
ಹೆಸರಿಲ್ಲವೇ ನಿನಗೆ? ನೀನೆನಗೆ ತೋರುತಿಹೆ
ಮಧುರಮಾಯಾಸ್ವಪ್ನದಂತೆ. ನಿರುತವನರಿಯೆ.
ಹೆಸರನೊರೆ, ಓ ಎನ್ನ ಸವಿಗನಸೆ, ಮನದನ್ನೆ!”
ಬಾಯ್ದೆರೆಯನರಳಿಸುತೆ ಮರಿಗೋಗಿಲೆಯ ತೆರದಿ
ಚಿತ್ರಾಂಗಿ: “ಹೆಸರೇಕೆ, ಓ ಎನ್ನ ಎದೆಯನ್ನ?
ಬಿಸಿಲ ಬೇಗೆಗೆ ಬಳಲಿ ದಾರಿ ಬಳಿ ತೋಂಟದಲಿ
ಸ್ವಾದು ಚೂತದ ಫಲದ ಕೊಯ್ದುಂಬವಂಗೇಕೆ
ಹೊಲದ ಹೆಸರಿನ ಗೊಡವೆ? ಓ ಎನ್ನ ಉಸಿರೊಲವೆ,
ತನಿವಣ್ಣನುಂಡು ಸವಿ! ಯಾರಾದರೇನಂತೆ
ನಾಂ? ಹೆಸರಿನಲಿ ರಸವೆ? ಹೆಸರಿಲ್ಲದವಳು ನಾಂ.
ಬರಿ ಮಾಯೆ! ಸವಿಸೊನ್ನೆ! ಆದರೇಂ! ಮನದನ್ನ,
ಮಾಯೆ ನನ್ನಿಯ ಮೊದಲ ಛಾಯೆ! ಇಂದಲ್ಲದಿರೆ,
ಎಂದಾದರೊಂದುದಿನವರಿವೆ ನೀಂ, ನಾನಾರು
ಎಂಬುದನು, ಮುಂದೆ.- ನೋಡಿದೊ ಮಧುವಿಪಿನವೆಂತು
ಮುಳುಗಿದೆ ಹಗಲ್ಗನಸಿನಲಿ! ತಣ್ಣನೆಯ ಗಾಳಿ
ತೀಡುತಿಹುದೆಂತು ಬಿಜ್ಜಣವಿಕ್ಕಿ! ನೋಡಲ್ಲಿ
ಬಿಸಿಲ ಹನಿ ಹಸುರಿನಲಿ ತಂಪನೆರಚುತೆ ಕಣ್ಗೆ
ಕುಣಿಯುತಿಹುದೆಂತು! ಆ ಮರದ ಕೊಂಬೆಯಮೇಲೆ
ನವಿಲು ಕುಳಿತಿದೆ ಚಿತ್ರ ಬರೆದಂತೆ! ಆ ಹರಿಣಿ

ತನ್ನ ಮರಿಯೊಡನೆಂತು ಸರಸವಾಡುತಿದೆ! ಅದೊ,
ಬನದ ಮೌನದ ತೂರ್ಯವನೆ ಊದುವಂದದಲಿ
ವನವನಪ್ರತಿಧ್ವನಿತ ಕಳಕಂಠವಾಣಿ! ಆಃ
ಗಿರಿಯಿಂದೆ ಗಿರಿಗೆಂತುಟನುರಣಿತವಾಗುತಿದೆ ಕೇಳ್!"
ಮಧುರವಾಙ್ಮಧುಧಾರೆ ಸೋರೆ, ಫಾಲ್ಗುಣತಾರೆ,
ಆ ನೀರೆ ತಾಂ ಪಾಡೆ ಸ್ವರಸರಸ್ಸಲಿಲದಲಿ
ಕಾಡೆ ತೇಂಕಾಡುವೋಲ್ ಕುಂತಿಯ ತನೂಭವಂ
ಗಾನದಾನಂದ ವೈತರಣಿಯಲಿ ಮುಳುಗಿ ಮೈ
ಮರೆದಪಂ. ಚೈತ್ರವಾಹಿನಿಯಿಂತು ತಾನಾರು
ಎಂಬುದನೆ ರಟ್ಟುಗೈಯದೆಯೆ ಫಲ್ಗುಣನೊಡನೆ
ಕ್ರೀಡಿಸಿರೆಯಿರೆ ಇಕ್ಷುದಂಡ ಕೋದಂಡನಿಂ
ಪಡೆದುಕೊಂಡವಧಿಯದು ಬಳಿಸಾರಿದತ್ತೊಯ್ಯನೆ.
ಮೇಣೋರ್ದಿನಂ ದಿವಸದವಸಾನ ಸಮಯದಲಿ
ಫಲ್ಗುಣಂಬೆರಸಿ ಚಿತ್ರಾಂಗಿ ಬನವೋಗಳಂ
ತಿರಿದಿನಿಯನಂ ಅಲಂಕರಿಸುತುಂ, ಪಣ್ಗಳಂ
ಕುಯ್ದುಕುಯ್ದಾತಂಗೆ ತಿನಲೀಯುತುಂ, ಕ್ರೀಡೆಯಿಂ
ಪುಷ್ಪಿತವ್ರತತಿತತಿಯಿಂ ವ್ರತಿಪತಿಯ ಕಟಿಗೆ
ಸಾರಸನಮಂ ರಚಿಸಿ ತೊಡಿಸುತುಂ, ವ್ರೀಡೆಯಿಂ
ಮುಡಿಸುತುಂ, ಸರಸವಾಡುತ್ತೆ ಸಾರಸವದನೆ
ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ಬಳಿಯ ಕುತ್ಕೀಲ ಚೂದದ ತುಂಗ
ಶೃಂಗರಂಗಕ್ಕೇರಿದಳ್. ತೋರಿದಳ್ ಪತಿಗೆ
ರಮಣೀಯ ದೃಶ್ಯವೈಶಾಲ್ಯಮಂ: ಗಿರಿಯೊಡನೆ
ಗಿರಿ, ಕಾಡೊಡನೆ ಕಾಡು, ನಗಕಿದಿರು ಕಾನನಂ,
ಕಾಂತಾರಕಿದಿರು ಪರ್ವತಪಂಕ್ತಿ, ವರ್ಧಿಸುತೆ
ಸ್ಪರ್ಧಿಸುತೆ ದೂರದಂಬರದ ಪಾರಂಬರಂ
ನೆರೆ ಪರ್ವಿ ಮೆರೆದಿರ್ದುವಾ ದೃಷ್ಟಿಸೀಮೆಯಲಿ.
ನೋಡುತಿರಲಿರಲರ್ಜುನಂ ಸುಯ್ದು, ಖಿನ್ನತಾ
ಭಾರದಿಂಬಾಗುತೆ, ಕುಬೇರ ದಿಙ್ಮುಖವಾಗಿ
ನಟ್ಟಾಲಿ ಬೀಳ್ವಂತೆ ನಿಟ್ಟಿಸುತೆ ಮೌನಮಿರೆ
ಕಂಡು ಕಾತರೆ ಚಿತ್ರೆ ಸಕುರಣ ಧ್ವನಿಯಿಂದೆ

ಬೆಸಗೊಂಡಳಿಂತು: “ಓ ನನ್ನ ಪ್ರಾಣಪ್ರಭೂ,
ಶೂನ್ಯ ಚುಂಬಿತ- ಅಸ್ತ- ಅಚಲ- ಚೂಡದಿ ವರುಣ-
ದಿಕ್ತಟದಿ ಮುಕ್ತಪಾದಾವಲಂಬಂ ರವಿಯ
ರುಕ್ಮಬಿಂಬಂ ಕ್ರಕಚಿತ ದಿಗಂತರೇಖೆಯಂ
ಮೆಟ್ಟಿ ನಿಂದೆಸೆಯುತಿರೆ ನೀನದೇನಿಂತೇಕೆ, ಪೇಳ್,
ಉತ್ತರ ದಿಶಾವಲಯದತ್ತ ಚಿತ್ತನುಮಾಗಿ
ನಟ್ಟ ನಿಡುನೋಟದಿಂದೇನನಾಲೋಚಿಸಿಹೆ?”
ನಲ್ಲೆಯ ಕದಂಪಂ ಬೆರಳ್ದಳಿರಿಂ ಸವರುತಿಂತು
ಮಾರುತ್ತರಂಗೊಟ್ಟನಿಂದ್ರಜಂ: “ಹೃದಯೇಶ್ವರಿ,
ನೀನೆನ್ನನೇಕಿಲ್ಲಿಗೆಳೆತಂದೆ, ಅಯ್ಯೋ, ಈ
ಎತ್ತರಕೆ, ಮೇಣ್ ಬಿತ್ತರಕ್ಕೆ? ಆ ಕಂದರದ
ಸಂಕುಚಿತ ಜೀವನವೆ ಸುಖದಮಾಗಿರ್ದತ್ತು.
ಅಲ್ಲಿ ನಿನ್ನೊಡಗೂಡಿ ವಿಸ್ತೃತ ಪ್ರಪಂಚವಿದು
ಇಹುದೆಂಬುದನೆ ಮರೆತ ಸೊಗದೊಳ್ ನೆನೆಯದಿರ್ದೆ.
ಅಯ್ಯೊ, ನೀನಿಲ್ಲಿಗೇಕೆನ್ನನೆಳೆತಂದೆ? ಸತಿ,
ಉತ್ತರಾಶಾ ಮೇಖಲೆಯ ದಾಂಟುತೆನ್ನಾಶೆ
ಗರಿಗೆದರಿ ಹಾರುತಿದೆ ಅಗ್ರಜಾವರಜರಂ
ಸಂದರ್ಶಿಸುವ ಸಂಭ್ರಮದಿ. ಇಂದು ನನ್ನೆದೆಯ
ಹಕ್ಕಿ ತುಡಿದಿದೆ ಮದನ ಕನಕ ಪಂಜರದಿಂದೆ
ಬಿಡುಗಡೆಯ ಬಯಸಿ! ಸುಂದರಿ, ನಿನ್ನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ?
ತಂದೆತಾಯಿಯರಕ್ಕತಂಗಿಯರ್ ತಮ್ಮದಿರ್
ಬಂಧುಗಳ್ ಬಳಗದವರಾರಿಲ್ಲವೇಂ ನಿನಗೆ?
ನೋಡೆ ನಿನ್ನಂ ಬಯಸುವವರಿಲ್ಲವೇನಲಿ ಪೇಳ್?
ಮೇಣ್ ನೀಂ ನೋಡಲೆಳಸುವರಿಲ್ಲವೇಂ?”

ರತಿಪತಿಯ
ವರದವಧಿ ಕೊನೆಮುಟ್ಟಿಹುದನರಿತು ಚಿತ್ರಾಂಗಿ
ನಿಡುಸುಯ್ದು ಕಡುದುಗುಡದಿಂದೆ: “ಹೃದಯೇಶ್ವರಾ,
ಇಂದಿಂಗೆ ಬೇಸತ್ತೆಯೇನೆನಗೆ? ದಣಿವಾಯ್ತೆ
ನಿನಗಿಂದು? ಇರು, ಇನಿಯ, ನಾಳೆ ಮುಂಬೆಳಗಿನಲಿ

ನಾನಿಲ್ಲವಾದಪೆನ್! ಕನಕಪಿಂಜರದಿಂದೆ
ಹೃತ್ಪಕ್ಷಿ ಮುಕ್ತಿ ಪಡೆದಪುದು! ಮನೆ ನನಗಿಲ್ಲ.
ಹೆಸರಿಲ್ಲ, ನಾನೊಂದು ಕನಸು. ನಿನ್ನೆದೆಯೊಲ್ಮೆ
ಕಾಣುತಿಹೆ ಸವಿಗನಸು. ನಿದ್ದೆಯಿಂದೆಚ್ಚತ್ತು
ನಾಳೆ ನೀಂ ನೋಳ್ಪನಿತರೊಳೆ ಬಿರಿವುದೀ ಮಾಯೆ!
ಆವರೆಗೆ ಈ ಹೂವನೂ ಧರಿಸು ಮಾಲೆಯಲಿ,
ಪ್ರಾಣೇಶ! ಎನಿತೆನಿತೊ ಹೂವುಗಳು, ಇದಕಿಂತ
ಬಣ್ಣದಲಿ ಕಂಪಿನಲಿ ಚೆಲುವಿನಲಿ ನೂರ್ಮಡಿಯ
ಹೂವುಗಳು ನಿನ್ನ ಹಾರದೊಳೊಳವು; ಬಲ್ಲೆನಾಂ!
ಆದೊಡಂ ನಿನ್ನಲಸ ಸಮಯದಲಿ, ಈ ವಿಜನ
ವಿಪಿನದಲಿ, ನಿನ್ನ ಕ್ರೀಡಾವಸ್ತುವಾಗಿರ್ದು,
ಬೇಸರಾಸರ್ಗಳೆದು ಹಗಲಿರುಳು ನಿನ್ನೊಡನೆ
ನಲಿದಾಡಿದೀ ದೀನ ಕಾನನ ಪ್ರಸೂನಂ,
ಹೇ ಕಾಂತ, ಮರೆಯದಿರು; ತೊರೆಯದಿರು!"

ಅರ್ಜುನಂ
ಪೆರೆನೊಸಲನಡಿಗೆ ಚಾಚಿದ ತಿಮಿರಕುಂತಲೆಯ
ಮೈತಬ್ಬಿ, ಗದ್ಗದಿತ ಕರುಣಾರ್ದ್ರವಾಣಿಯಿಂ:
"ಹಗಲಿರುಳನೆಂದಿಗೂ ಕೈಬಿಡದು, ಕಾಮಿನಿಯೆ;
ಉದಯಸ್ತ ಹಸ್ತ ಸಂಸರ್ಗದಿಂ ಪೃಥ್ವಿಯಂ
ಸುತ್ತುವರ್ ದಿನದಿನಂ ಚಿರ ರಾಸಕೇಳಿಯಿಂ!
ಅಂತ ನಾವಿರ್ವರು! ಚಿಂತೆ ನಿನಗೇಕೆ, ಸಖಿ?"
ಪದ್ಮದಲದಿಂ ಶಿಶಿರಬಿಂದು ಬಸಿವಂದದಲಿ
ಕಂಬನಿಗಳುರುಳೆ ಹನಿಹನಿ ಮುತ್ತು ಮುತ್ತಾಗಿ,
ಮೃಗನೇತ್ರೆ ಶುಭಗಾತ್ರೆ ನುಡಿದಳಿಂತಾ ಚಿತ್ರೆ:
"ಪೃಥಿವೀಂದ್ರ, ರತಿವರನ ವರಮಹಿಮೆಯಿಂದಾದ
ಸೌಂದರ್ಯವಿದು ನಶಿಸುವುದು ನಾಳೆ; ಋತುನೃಪಂ
ಬಿಟ್ಟ ಕಾನನ ರಾಜಿಯಂತೆವೋಲಾದಪೆಂ!
ಹಿಂದೊರ್ಮೆ ನೂಂಕಿದಂದದೊಳೆನ್ನನಿನ್ನೊರ್ಮೆ
ಹಳಿಯುವೆ ಕಿರಾತ ಕನ್ನಿಕೆಯೆಂದು; ಮಾಯೆಯಿಂ

ನೋಂಪಿಯಂ ಕಿಡಿಸಿ ವಂಚಿಸಿದ ಶಾಕಿನಿಯೆಂದು!
ನೀನಿಲ್ಲಿಗೈತಂದ ಪ್ರಥಮಾ ನಿಶೀಥದಲಿ
ಶೀತಕಿರಣಸ್ನಾತ ಶುಭ್ರೋರ್ಣದಭ್ರತತಿ
ವಿಭ್ರಾಜಿಸಿರೆ, ಹುತಾಶನ ಮುಂದೆ ತರುತಲದ
ನಿನ್ನೆಡೆಗವಂದ ನಾಣಿಲಿ ನಿಶಾಚರಿಯು ನೆನೆ!
ಪರಿಭೂತೆಯವಿನೀತೆ ಲಜ್ಜೆಯಿಲ್ಲದ ಧೂರ್ತೆ
ನಾನಾ ಕಿರಾತೆ! ಶ್ರೀ ಮದನ ಪ್ರಾಸಾದದಿಂ
ನಿನ್ನ ಹೃದಯವನೊಂದು ಮಾಸಂಬರಂ ಗೆಲ್ದು
ಸಗ್ಗವನೆ ಸೂರೆಗೊಂಡಾಕೆ! ಓಪನೆ, ಪಾಪಿ
ಇವಳೆಂದು ಕೋಪಿಸದೆ ಕಾವುದೈ. ಕಂಪಿಸಿದೆ
ನನ್ನೆದೆ ಅಮಂಗಲದ ಭೀತಿಯಿಂ!” ವಿಸ್ಮಿತಂ
ಸಸ್ಮಿತವದನನಾಗಿ ಕಥೆಗೇಳುತೆ ಕಿರೀಟಿ
ರಮಣಿಯಂ ಸಂತೈಸುತಿರೆ, ದೂರ ಬಹುದೂರ
ಕಂದರ ಪ್ರಾಂತದಲಿ ದೇವೇಂದ್ರ ದಿಕ್ಕಿನೆಡೆ
ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ದಟ್ಟಯಿಸುತಿರ್ದ ಕತ್ತಲೆಯ
ಮರ್ಬಿನಲಿ ಮಿರುಗಿದವು ಸಾಸಿರ ಸೊಡರ್ಮಾಲೆ,
ಮಳೆಬಿದ್ದ ಮಲೆನಾಡಿನಡವಿಯಲಿ ಕವಿದುಬಹ
ಕಾರ್ಗತ್ತಲೆಯ ಗರ್ಭದೊಳ್ ನಿಬಿಡ ವೃಕ್ಷಲತೆ
ಮಸಿಮುದ್ದೆಯಾಗಿರುವ ಮೌನದೇಕಾಂತದಲಿ
ಲಕ್ಷೋಪಕ್ಷ ಖದ್ಯೋತ ಸಂಕುಲರಾಶಿ
ಮೆರೆವಂತೆ, ಮೇಣ್ ಕರ್ದಿಂಗಳಾಗಸದಲ್ಲಿ
ಅಮೃತಪಥದಲಿ ಹೊಳೆವ ತಾರಾಸ್ತಬಕ ಮಹಾ
ಸ್ತೋಮದಂತೆ! ಕೌತುಕದೊಳವಲೋಕನಂಗೈದು
ದೀಪಾಳಿಯಂ, ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದ ದಿವಿಜೇಂದ್ರಸೂನುವಿಗೆ
ತರುಣಿಯೆಂದಳ್ ನಗುತೆ: “ಮಣಿಪುರದ ಭೂಪಾಲ
ಚಿತ್ರವಾಹನ ತನಯೆ, ಪಾರ್ಥಿವ ಮಹಾವೀರೆ,
ಚಿತ್ರಾಂಗದೆಯ ಬಿಟ್ಟ ಪಾಳೆಯವ ಬೀಡಿನಲಿ
ದೀಪಗಳ್ ಜ್ವಲಿಸುತಿವೆ!” ಎನೆ ಕುತೂಹಲದಿಂದೆ
ಆ ಕ್ಷಾತ್ರರಮಣಿಯ ಕಥಾ ತೇಜದೇಳ್ಗೆಯಂ
ಕೇಳ್ವಾತುರದಿ ಪೃಥಾನಂದನಂ ಬೆಸಗೊಳಲ್,

ಹೇಳಿದಳು ಚಿತ್ರೆ ಪಾರ್ಥಂಗೆ ರೋಮೋದ್ಗಮಂ
ಸಂಭವಿಸುವಂತೆ. ಸತಿ ಹೇಳುತಿಯಯಿರೆ, ನರಂ
ಕೇಳುತಿರುತಿರಲೆದ್ದುದೊಂದು ರಕ್ಕಸ ಗಾಳಿ
ತ್ರಿಭುವನವನಲುಗಿಪಾ ಪ್ರಲಯಪ್ರಭಂಜನೆನೆ
ಗಿರಿವನವ್ವಳಿಸಿ, ನಾಶದಾವೇಶದಿಂ
ಬೀಸಿ. ಭೂಧರಮೆ ಶಿರವೊಲೆದುದೆನೆ ವಿಪಿನಾಳಿ
ತೂಗಿದತ್ತೆಡಬಲಕೆ. ನೈಕ ಶತಮಾನದಿಂ
ಭೀಷ್ಮ ಪವಮಾನಹತಿಯಂ ಪ್ರತಿಭಟಿಸಿ ಮಲೆತು
ನಿಮಿರಿರ್ದ ಗರುವ ತರುವರಕುಲಂ ಮೂಲಮಂ
ತಿರಿಪಿ ಮೀಂಟಿದವೋಲ್ ನೆಲಕ್ಕುರುಳಿದುವು, ಪೊದರ್
ಗಿಡುಗಳಂ ಪುಡಿಗೈದು, ರೌರವ ಮಹಾರವಂ
ಕಾಡೆ ಕೂಗಿಡುವಂತೆ ಪೊಣ್ಮೆ. ಮಂತ್ರಿಯ ಮುಂದೆ
ಮಂತ್ರಕೆ ಬೆದರುತೋಡುವ ಮರುಳ್ಗಳನೆ ಹೋಲಿ
ಧೂಳಿ ತರಗೆಲೆ ತೃಣಂ ಕಸಕಡ್ಡಿಗಳ ಹಿಂಡು
ಚೆದುರಿದುದು ನಾನಾದೆಸೆಗೆ ನುಗ್ಗಿ. ಒಡನೊಡನೆ
ವರುಣ ಹರಿದಂತದಿಂದೆದ್ದುದು ನಭಶ್ಶಿರಕೆ
ಕಾರ್ಮುಗಿಲ್ ಕರ್ಬೊಗೆಯ ಪೆರ್ಬಂಡೆಯಂತುರ್ಬಿ,
ದುಶ್ಶಕುನ ಛಾಯೆಯಂತೊಯ್ಯನೊಯ್ಯನೆ ಪರ್ವಿ
ಗಗನದಾದ್ಯಂತಮಂ. ಕೆಮ್ಮಿಂಚು ಹೊಮ್ಮಿಂಚು
ಕುಡು ಮಿಂಚು ಕುಡಿಮಿಂಚು ಗೆರೆ ಬಳ್ಳಿಮಿಂಚುಗಳ
ಗೊಂಚಲ್ಗಳೆತ್ತಲುಂ ಕಾರ್ಮೊಡಮೊತ್ತದಲಿ,
ಕಾರೆಂಬ ಕಾಳಾಹಿಯಗ್ನಿ ಜಿಹ್ವೆಗಳಂತೆ,
ಸಂಚಲಿಸಿ ಚಂಚಲಿಸಿ ಮಿಂಚಿ ಮುಂಚುತೆ ಹಿಂಚಿ
ರಂಜಿಸಿದುವತಿಭಯಂಕರ ಶಂಕರತೆವೆತ್ತು.
ನಡುನಡುವೆ ದಿಗ್ಭಿತ್ತಿಗಳ ಬೆಸುಗೆ ಬಿರಿವಂತೆ
ನಿರ್ಘೋಷಿಸಿತು ರೋಷದಿಂದಶನಿ, ಕಂಪಿಸುವವೋಲ್
ಗಿರಿವನಸ್ಥಿರ ಧರಾಮಂಡಲಂ! ಸನ್ನಿಹಿತ
ವರ್ಷಭೀಷಣ ಮುಖಕೆ ಬೆದರಿ, ಕಾರ್ಗತ್ತಲೆಯ
ವನಮಧ್ಯೆ, ದಂಪತಿಗಳಿರ್ವರುಂ ಬೇಗದಿಂ
ಶಿವಗುಡಿಗೆ ನಡೆದರುದ್ವೇಗದಿಂ. ಭೋರೆಂದು

ಕಾರು ಕಾರ್ದತ್ತಾಲಿಕಲ್ಗವಣೆಗಳನೆಸೆದು
ಪೊಡವಿಯಡವಿಯ ಹೊಡೆಗೆ! ಹೊರಗೆ ಕತ್ತಲೆ ರಾತ್ರಿ
ಸಿಡಿಲ್ಮಿಂಚು ಗುಡುಗು ಮಳೆಯಗುರ್ವುವಡೆದಿರುತಿರಲ್
ಚಿತ್ರೆ ಸಿತವಾಹಂಗೆ ಚಿತ್ರಾಂಗದೆಯ ಕಥೆಯಂ
ಚಿತ್ರಿಸಿದಳಬಲಾಸುಲಭ ಕಲಾಧ್ವನಿಯಿಂದೆ.
ಮುಳ್ಳುಮೊನೆಗೆಡೆಯಿಲ್ಲದಂದಧಿ ಧರಿತ್ರಿಯಂ
ತೀವಿರ್ದುದಿರಿವ ಕಲ್ಗತ್ತಲೆ. ಮುಸಲಧಾರೆ
ಪೊಯ್ದತ್ತವಿಚ್ಛಿನ್ನಮಾಗಿ, ಭೈರವ ಗಾಳಿ
ಮರ್ದಿಸೆ ಹುಹುಂಕೃತಿಯೊಳಡವಿ ಗೋಳಿಡುವವೋಲ್!

ಇಂತಿರುಳು ಸಾಗುತಿರೆ, ಕಥೆ ಮುಗಿಯಲರ್ಜುನಂ
ಲಲಿತೆಯಂ ಮುದ್ದಿಸುತೆ ಮಾತು ಮಾತಿನ ಮಧ್ಯೆ,
ಮರುದಿನಂ ಪೊರಮಟ್ಟು ತೀರ್ಥಯಾತ್ರೆಯ ಮುಗಿಸಿ
ತಿಂಗಳಾರಕೆ ಮರಳಿ ಬಹೆನೆಂದು ನುಡಿಯಿತ್ತು,
ಕಷ್ಟದಿಂದೆಂತಾನುಮವಳನೊಡಬಡಿಸಿದಂ
ಪ್ರಣಯಪ್ರಯತ್ನದಿಂ. ಕಂಬನಿಯ ಸೂಸುತ್ತೆ,
ಕಾಂತನಂ ನಳಿತೋಳ್ಗಳಿಂದೆ ಬಿಗಿಯಪ್ಪುತ್ತೆ,
ಪತಿದೇವನಂ ಬಿಡುವ ಮನಸಿಲ್ಲದೆಯೆ ಬಿಡಲ್
ಸಮ್ಮತಿಯಿತ್ತಳಾಕೆ. ಪವಡಿಸಿದರಿರ್ವರುಂ
ಮೊಗಕೆ ಮೊಗಮೆರ್ದೆಗೆ ಎರ್ದೆಯಿಟ್ಟು ಆಲಿಂಗನದ
ಸುಖಲಹರಿಯಲಿ ತೇಲಿ : ಕರಗಿತು ಕಡೆಯ ರಾತ್ರಿ!

ನಾಲ್ಕನೆಯ ಪರ್ವಂ (೧೩೬೦-೧೮೫೦)

ಇರುಳು ಕಳೆದುದು. ಉದಯ ಚೂಡದಲಿ ಮೂಡಿದಳು
ಉಷೆ. ನೋಡೆ, ಮೂಡಣದ್ರಿಯ ಕೋಡುಗಲ್ಲಿನೆಡೆ
ರುಚಿರ ರವಿ ರೋಚಿಮಂಡಲವಿಣಿಕಿ ಬರೆ, ಭೂಮಿ
ಹೊಸ ಮಳೆಯ ಮಿಂದೆಸೆವ ಮಲೆಯ ಮಾಲೆಯ ನೆವದಿ
ಗಹಗಹಿಸಿ ಬೀರಿತು ಪಸುರ್ನಗೆಯ ವೀಚಿಯಂ,

ಹಿಮಮಣಿ ಮರೀಚಿಗಳ ದನ್ತಪಂಕ್ತಿಯ ಕಾನ್ತಿ
ದೆಸೆದೆಸೆಗೆಸಯೆ.

ಪಕ್ಷಿಗಾನದಿಂದೆಳ್ಚರುತೆ,
ನಿದ್ರಿತ ಮನೋರಮೆಯ ತೋಳ್ತಳ್ಕೆಸೆರೆಯಿಂದೆ
ಬಿಡಿಸಿಕೊಂಡೊಯ್ಯನೆಯ ಮೊಗವನವಲೋಕಿಸುತೆ,
ಬೆರಗಾದನರ್ಜುನಂ ಕಂಡು ಚಿತ್ರಾಂಗದೆಯ
ಸರಳ ಸಾಮಾನ್ಯ ಸೌಂದರ್ಯಮಂ! ಅಂಗಜನ
ಸಂಗವಿಲ್ಲದ ಕಂಗಳಿಗೆ ರುಚಿಸದೆಂಬಂತೆ
ಹೆಂಗಳಲಿ ಶೃಂಗಾರವಿಂದ್ರಾಜಾತಂಗಾಕೆ
ತೋರಿದಳ್, ಪೂವಾಗಿ ಪೋಗಿ ಮಿಡಿಗಾಯ್ಗಳಂ
ಪಡೆದೊಡಲ ವಾಸಂತದಂತ್ಯದ ರಸಾಲದೋಲ್; ಮೇಣ್
ಕೆಂದಳಿರ ಕೋಮಲ ಶ್ರೀ ಸುಂದರತೆ ಮಾಣ್ದು
ಪಸುರೆಲೆಗಳಂ ಪೊದೆದ ತರುಸುಂದರಿಯವೋಲ್.

ನಲ್ಲೆ ನಯನೋತ್ಫುಲ್ಲೆಯಪ್ಪಾ ಮುನ್ನಮಲ್ಲಿಂ
ತೆರಳ್ವಪುದೆ ಲೇಸೆಂದು ಭಾವಿಸಿ, ವಿಷಣ್ಣದಿಂ
ತನ್ನುಂಗುರವನೊಯ್ಯನಾ ಕಯ್ಯ ಬೆರಳಿಂಗೆ
ತುಡಿಸಿ, ಕರುಣಾರ್ದ್ರಹೃದಯದಿ ಸುಯ್ದು ನಿಡುನೋಡಿ,
ಪೋದಿರುಳ್ ಪೂಜಿಸಿದ ಪುಷ್ಪೋಪಹಾರದಿಂ
ಮೆರೆವ ಮಂಗಲ ಚಂದ್ರಮೌಳಿಗೆ ಮಣಿದು ಬಾಗಿ,
ತಿಂಗಳಾರಕೆ ಮರಳಿ ಬಂದು ಕಾಣುವೆನೆಂಬ
ಭರವಸೆಯ ನೆಮ್ಮಿ, ಧೈರ್ಯವನೊತ್ತಿ ಚಿತ್ರಕ್ಕೆ,
ಹೊರಹೊಂಟನಾ ಸವ್ಯಸಾಚಿ, ದಮಯಂತಿಯಂ
ನಳನೃಪಂ ನಡುಗಾಡಿನಲಿ ಬಿಟ್ಟುಹೋದಂತೆ,
ನಡೆಯುತಿರಲಡಿಗಡಿಗೆ ಹಿಂದಕೆಳೆದುದು ಮನಂ;
ದೃಷ್ಟಮಲ್ಲದ ಸೂಕ್ಷ್ಮಮೋಹಸೂತ್ರದಿ ಪದಂ
ಬಿಗಿದಂತೆವೋಲಾಗೆ, ಮುಗ್ಗರಿಸಿ ನಿಲ್ಲುತುಂ
ಪಿಂದೆಸೆಗೆ ನೋಡುತುಂ, ಕಾದಂಬರಿಯನುಳಿದು
ದೇವ ಚಂದ್ರಾಪೀಡನೆಯ್ದಿದವೊಲಾ ನರಂ
ಮುಂಬರಿದನೆಂತಾನುಮೆದೆಯ ಚಾಂಚಲ್ಯಮಂ

ನಿಗ್ರಹಿಸಿ ವ್ಯಗ್ರಮನದಿಂದೆ. ಖಗದಿಂಚರಂ
ಮುಳುಗುವಂದದಲಿ ನಗದಂಚಿನೊಳ್ ದಟ್ಟಯಿಸಿ
ಬೆಳೆದಿರ್ದ ಬಿದಿರುಮೆಳೆ ಪವನ ಸಂಘರ್ಷಣೆಗೆ
ಘೀಂಕರಿಸಲಿಭದಂತೆವೋಲ್ ವಿಕಟರವಗೈದು,
ಕಂಪಿಸಿತು ಕಾಂತಾರಮಾ ಕೀಚಕಧ್ವನಿಗೆ!

ನಡೆದನತ್ತ ಕಿರೀಟಿ. ಇತ್ತ ದೇಗುಲದಲ್ಲಿ
ಚಿತ್ರಾಂಗದೆಯ ಸುಪ್ತ ಸುಖಮತ್ತಚಿತ್ತದಲಿ
ಸವಿಗನಸುಗೊಳದ ತಾವರೆಯ ಹೊನ್ನಿನ ಗುಳ್ಳೆ
ಬಿರಿದುದು. ತೆರಯುತೆವೆಯನೊಯ್ಯನೆ ಬಿಸಜನೇತ್ರೆ
ದೃಷ್ಟಿಸುತೆ ಸುತ್ತಲುಂ, ತನ್ನೆಡೆಯ ಸಜ್ಜೆಯಲಿ
ಕಾದಲಂ ಕಾಣದಿರಲುದ್ವಿಗ್ನ ಖೇದದಿಂ
ಕಳವಳಿಸುತೆದ್ದು ಕರೆದಳ್, ಮಧುನಿಕುಂಜದಲಿ
ಪಕ್ಷಿವಧು ಹೃದಯಮಿಲನಕೆ ತನ್ನ ನಲ್ಲನಂ
ನೇಹದಿ ಕುಕಿಲ್‌ವಂತೆ. ನೀರವ ಭವಾಲಯಂ
ದನಿಯ ಮರುಬಿಂಬಿಸಲ್, ಮರುದನಿಯನಲ್ಲದೆಯೆ
ಮಾರ್ನುಡಿಯನಾಲಿಸದೆ, ವಿಹ್ವಲಿಸಿ, ಲಲಿತಾಂಗಿ
ತೊಳಲಿದಳ್, ದೇಗುಲದೊಳೆಲ್ಲೆಡೆಯೊಳಂ, ಕರೆಯುತೆ
ಹುಡುಕಿ ಹುಡುಕಿ. ತರ್ವಾಯವಾಯತನದಿಂ ಪೊರಗೆ
ಪರೊಮಟ್ಟು, ಕಣ್ಬೊಲದ ಬನದೊಳೆತ್ತಲುಮೆಸೆದು
ದೃಷ್ಟಿಯ ಮಯೂಖಗಳನರಸಿದಳ್ ನಿಡುನೋಡಿ,
ಪೆಳರ್ವೆರಸಿ ಕರೆಕರೆಯತೋಡಾಡಿ, ಹುಲಿ ಹಿಡಿದ
ದನದ ಕರು ಕಂಗೆಟ್ಟು ಹೊಲಬುಗೆಟ್ಟಡವಿಯಲಿ
ಅಂಬೆಯಂಬೆಂದು ತನ್ನಂಬೆಯಂ ಹಂಬಲಿಸಿ
ನೆರೆ ಹಲುಬುತೊರಲಿ ಕರೆವಂತೆ. ಕೊಳದೆಡೆಗೆಯ್ದಿ
ತವಕದಿಂದವಲೋಕನಂಗೆಯ್ದು, ಒಡನೊಡನೆ
ಮರಳಿದನ್ ಮಾಕಂದ ಕಂದರ್ಪ ತರುತಲದ
ಪೊದರ್ವನೆಗೆ; ನಿಲ್ಲದಲ್ಲಿಂದೆ ಪರಿದಳ್ ಮುಂದೆ
ಬನದೊಳುಂ ಕಳ್ದು ಬಾಯ್ದೂಡಿದುಯ್ಯಲೆಯೆಡೆಗೆ;
ಧಾವಿಸಿದಳಲ್ಲಿಂದೆ ಚಕ್ಷುಶ್ಯವ್ಯಾಕ್ಷಿಯಿಂ

ತಾಮಿರ್ವರಂದೊಂದು ಪಕ್ಷಿಯಂ ರಕ್ಷಿಸಿದ
ಮೊರಡಿಯೆತ್ತರದ ತಾಣಕ್ಕೆ; ಮೇಣತ್ತಣಿಂ
ತಳರ್ದಳೆತ್ತೆತ್ತಲುಂ ಗೊತ್ತುಗುರಿಯಿಲ್ಲದೆಯೆ
ಚಿತ್ತದುನ್ಮತ್ತತೆಯೊಳಂತಂತೆ ಪುತ್ತುಮಂ
ಪೊದರುಮಂ ಗೆತ್ತು ತ್ರಿದಿವನಾಥಜಾತಂಗೆ,
ಸುಟ್ಟುರೆಯೊಳಲೆವ ತರಗೆಲೆಯಂತೆ, ಘೂರ್ಣಿಸುವ
ನೀರ್ದಿಗುರಿಗೊಳಗಾದು ಬಣಗು ತೃಣಕಣದಂತೆ.
ಪೊಳೆಯುತಿರ್ದುದು ಬಿಸಿಲ್; ಕಂಡಳಿಲ್ಲದನಾಕೆ.
ಪಾಡುತಿರ್ದುದು ಪಕ್ಕಿಯದನು ಕೇಳಿದಳಿಲ್ಲ.
ತಿರುಗಿದಳ್ ತಿರುತಿರುಗಿ, ತೊಳಲಿದಳ್ ತೊಳತೊಳಲಿ.
ಬಗೆಯದೆ ಬಳಲ್ಕೆಯಂ, ಬೆಮೆಗೊಂಡ ಪಾಂಗಿನಿಂ,
ಪಾಸುಪೊಕ್ಕಾಗಿ ಬನಬೆಟ್ಟಗಳಲೆಲ್ಲಲ್ಲಿಯಂ,
ಮಿಗಗಳುಂ ಬೆಕ್ಕಸದಿನಲ್ಲಲ್ಲಿ ನಡೆಗೆಟ್ಟವೋಲ್
ನಿಂತು ಕೌತುಕದಿನೀಕ್ಷಿಸುವ ತೆರದಿ!

ಕೃತ್ತಿಕೆಯ
ತಿಂಗಳಲಿ, ವಿಪಿನಪರಿವೃತ ವಿಫುಲವಿಸ್ತರದ
ಗದ್ದೆಕೋಗಿನಲಿ, ಹಳದಿಯ ಪೈರು ಬೆಳೆಬೆಳೆದು
ಹಬ್ಬಿಯಿರೆ ಶಾಲಿವನ ವನಧಿಯ ಸುವಿಸ್ತೀರ್ಣ
ಲಂಬಾಯಮಾನ ಸೈಕತವೇಲೆಯನು ಹೋಲಿ,
ಲೋಲಶೀಲ ಸಮೀರನೊಯ್ಯನೊಯ್ಯನೆ ತೀಡೆ
ನೆಲವೆ ಸಪ್ರಾಣತೆಯಿನುಸಿರೆಲೆದು ಬಿಡುವಂತೆ
ತೆರೆಯೆದ್ದು ತೆರಬಿದ್ದು ಬತ್ತ ಬಿತ್ತರ ಗದ್ದೆ
ತೆನೆವುಲ್ಗೆ ತೆನೆಯಜ್ಜುವುದು ಸುಯ್ದನಿಯ ಸೂಸಿ.
ಹೊಂಬಣ್ಣವೆರಚುವುದು ಮುಂಬಿಸಿಲ್. ತುಂಬುವುದು
ಕಾಡುಗಳನೆಲ್ಲ ಪೊನ್ದೆನೆಯ ಕಮ್ಮಿತು ಗಾಳಿ
ಮಿಗವಕ್ಕಿಗಲ ಹಿಂಡನೌತಣಕ್ಕಾಹ್ವಾನಿಸಿ!
ಬಂದೆರಗಿದಪ್ಪವಾ ವ್ರೀಹಿವಿಸ್ತಾರಕ್ಕೆ
ಬನಮೆಚ್ಚು ಕೆಮ್ಮೊನೆಯ ಪಸುರ್ಗರಿಯ ಕಣೆಗಳೆನೆ
ಗಿಳಿವಿಂಡು ದಂಡು; ಕಬ್ಬಿನ ಗರಿಗೆ ಹಕ್ಕಿಗಳ

ಕರಿಮುಗಿಲ್; ಗುಬ್ಬಳಿಸಿ ಪಟಪಟನೆ ಹಾರಿಬಹ
ಹೊರಸುಗಳ ಸಮುದಯಂ; ಪುರಲೆಗಳ ಪೆರ್ಮಂದೆ;
ಬರ್ಹಿಗಳ ರಮಣೀಯ ಸಮುದಾಯಮಿತ್ಯಾದಿ
ನಾನಾ ಶಕುಂತವ್ರಜಂ. ಪೋಲಗಾಹಿಯಬ್ಬರಿಸಿ
ದಿಕ್ಕುದಿಕ್ಕಂಬೊಕ್ಕು ತಾನೆಳ್ಚುತಿರಲಿರದೆ
ಬೆಮರಿಳಿದು ಬಿಸುಸುಯ್ದು ಮುಡಿಬಿರ್ಚೆ ಮುನಿಸುರ್ಕಿ,
ಪಾಮರಿಯ ಬಿರುದನಿಗೆ ಕೈಪರೆಗೆ ಬಾಯ್ಬರೆಗೆ
ಕಲ್ಗವಣೆಗೊಂದಿನಿತು ಪೆಳರಿ ಗಾರಾಗುತುಂ,
ಭುರ್ರೆಂದು ಪೆರತೊಂದೆಡೆಗೆ ಪಾರಿ ಮಂಡಿಸುತೆ
ತೊಡಗಿದಪವನ್ನೊರ್ಮೆ ನೆಲ್ಮೇವಿಗೆ. ಕಂಡದಂ
ಪೀಡಿತ ಗ್ರಾಮ ಶ್ಯಾಮಾಂಗಿ ಕೋಪಕ್ಕಳುತೆ
ಬೈಯುತ್ತೆ ಶಪಿಸುತ್ತೆ ತೊಳಲುವಳ್ ಗದ್ದೆಯಂ
ಮರುಳಮರ್ದಳಂತೆ. ಇಂತವಳಿತರ ಖಗತತಿಯ
ಕಾಡಿಸುತ್ತೋಡಿಸುತ್ತಿರೆಯಿರೆ, ಮನೋಹರಂ
ಮೋಹನ ಮಯೂರ ಮಿಥುನಂ ಬೆಳಗು ಪೊಳ್ತಿನೊಳೆ
ನವಿಲುಕಲ್ಲಿನ ಕಾಡಿನೆತ್ತರದ ಕೋಡಿನಿಂ
ಬೆಳದ ಗದ್ದೆಯ ಹಳದಿಗಿಳಿತಂದು ಮೆಲ್ಲನೆಯೆ
ಮೂಲೆಗದ್ದೆಯಲಿ ಮೆಲ್ಲುತೆ ನೆಲ್ಲಲೊಚ್ಚತಂ
ಪರಿದಪವೊಲ್ಮೆವೊಯ್ಯಾರದಿಂ ಗಿರಿನೆತ್ತಿಗೆ.
ಒಡಲಿಚನಲಂಪಿಂದೊನಪಿನೊಲಾರ್ತಿಯಂ
ಹೃದಯಮಿಲನಕೆ ಮೋಹಿಸುವ ಮಧುರ ಮನದಿಂದೆ
ತಾನಾ ಪುರಷಕೇಕಿ ಬರ್ಹಿಣಿಯ ಸಮ್ಮುಖದಿ
ಬಿರ್ಚುತೆ ಕಲಾಪ ಮೇಚಕ ಸಹಸ್ರಂಗಳಂ
ರಚಿಸಲನುಗೆಯ್ದಪುದು ಪ್ರಣಯಮಯ ನರ್ತನದಿ
ದೇವಾಪ್ಸರಾ ಲಾಸ್ಯಮಯ ನಂದನೋದ್ಯಾನಮಂ.
ಆನಂದಸ್ಪಂದನದ ಬರ್ಹಿಪಿಂಛಧ್ವನಿಗೆ,
ಬಣ್ಣಬಣ್ಣದ ಕಣ್ಣುಕಣ್ಣುಗಳ ಕುಣಿತಕ್ಕೆ,
ಹೊಳೆವ ಹಸುರಿನ ಕಾಂತಿ ಮಿರುಗುತಿರೆ ಬಿಂಕದಿಂ
ಕೊಂಕುವಾ ನೀಲಕಂಠದ ಗಾಡಿಗರುವಕ್ಕೆ,
ಪದವೆತ್ತಿ ಪದವಿಟ್ಟು ತಿರೆಯ ತಲ್ಲಣಗೊಳಿಸಿ

ಕುಣಿವ ಬಿನ್ನಾಣಕ್ಕೆ, ನೆತ್ತಿಯ ವಿಭೃಂಭಿಸುವ
ಚೂಡ ಚಲನಾ ವೈಖರಿಗೆ ಸೋಲ್ದಪುದು ಜಗವೆ!
ಸೋಲದಿರ್ಪುದೆ ನವಿಲ್ವೆಂಣ್ಣು? ಕುಣಿವಿನಿಯನಂ
ವ್ಯಾಬದ್ಧ ಲಕ್ಷ್ಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿನೆಳೆದು ಪೀರ್ವಂತೆ
ನೋಡುತಿರಲುತ್ಫುಲ್ಲತೋಲ್ಲಾಸದಿಂದೆ, ಹಾ!
ಕಳ್ದಡಗಿದರಗುಲಿಯದೊರ್ವ ಬಿಯದಂ ಬಿಟ್ಟ
ಮೃತ್ಯುಮಯ ಬಾಣವದೋ ಗಂಡುನವಿಲೆದೆಯಲ್ಲಿ
ನಟ್ಟುರ್ಚಳಿಸಿ ಚಿಮ್ಮುತಿದೆ ಬಿಸಿಯ ನೆತ್ತರಂ!
ಸಂಜೆಯೋಕುಳಿಯಲ್ಲಿ ಮಿಂದಡವಿ ಪಸುರಂತೆ
ರಂಜಿಸಿದೆ ನೆಲಕುರಳಿ ಬಿಳ್ದು ನೆಗೆನೆಗೆಯುವಾ
ಶೋಣಿತ ಪ್ಲಾವಿತ ಮಯೂರನೆರ್ದೆ, ಕೆಂಪೇರಿ
ಕರುಣ ಭೀಕರವಾಗಿ! ಒರ್ಮೊದಲೆ ಬಿರಿದತ್ತು
ಪ್ರಣಯ ನೃತ್ಯದ ಮೋಹ ಸಂಕಲ್ಪ ಬುದ್ಬುದಂ!
ನಾರಾಚದೇರಿಗಾರದೆ ಸೋಗೆ ನರಳುದನಿಯಂ
ಬೀರಿ ಚೀರಿಡೆ, ಕಾಣಿಸಲ್ ಜವನ ಜವದಿಂ ಬಳಿಗೆ
ನುಗ್ಗಿಬರ್ಪಾ ಮಾಯ್ದು ಕರ್ವೇಡನುಂ, ಬೆದರಿ,
ಬರ್ಹಿವಧು ತಾಂ ಪ್ರಾಣಭಯದಿಂದೆ ಪ್ರಾಣೇಶನಂ
ಮರಣಮುಖನಂ ಬಿಟ್ಟು, ಕಣ್ಣು ಮೇಣೆರ್ದೆಗೆಟ್ಟು
ಪಾರಿದಪುದಾರ್ತನಾದಂಗೈಯುತಲ್ಲಿಂದೆ
ದೂರಾಂತರದ ಕಾನನಾಂತರಕೆ. ನೋವಿಂಗೆ
ಕೂಗುವಾ ಸುಂದರ ಮಯೂರನಂ ಬಂದೆರಗಿ
ಕುತ್ತಿಗೆಯ ಮುರಿದೆತ್ತಿಕೊಂಡೊಯ್ವನಾ ಕ್ರೂರ
ಶಬರನತಿ ಹರ್ಷದಿಂ, ವರ್ಷಮೇಘಂ ರಮ್ಯ
ಸುರಚಾಪಮಂ ಪೊತ್ತು ನಭದೊಳ್ ನಡೆಯುವಂತೆ!
ಬೈಗು ಬರಲೊಂಟಿತನಕುರೆ ಬಳಲಿ, ಬೇಸತ್ತು,
ವಿರಹದಿಂ ಪ್ರಿಯತಮ ಸಮಾಗಮ ಪ್ರತ್ಯಾಶೆ
ಹೃದಯಮಂ ಬೇಯಿಸಲ್ಕಾ ಬೇಟವೆಣ್ ಸೋಗೆ
ನವಿಲುಕಲಿಗೆ ಮರಳಿ ಬಂದು ಕರೆವುದು ಕೇಗಿ
ತನ್ನರೆಯನಂ. ಬರಿದೆ! ಪ್ರಾಣಪ್ರಿಯಾಣ್ಮನಂ
ಕಾಣದಿರೆ ಪೊತ್ತುವುದು ಹರಣದುರಿ. ಸುತ್ತುತಿರೆ

ಹುಚ್ಚುಗಿಚ್ಚೇರಿ ಕರೆಕರೆದು ಪತಿವಿಹಗನಂ
ಶೋಕಾತಿಭಾರದಿಂದಾ ಕೇಕಿ, ಮುಚ್ಚುವುದು
ಮೆಲ್ಲನೆ ಭುವನಲಿಪ್ಸು ಬದ್ಧಭ್ರುಕುಟಿ ರಾತ್ರಿ!
ಅಂತಾ ಮಯೂರಸತಿಯಂ ಪೋಳ್ದು ಚಿತ್ರಾಂಗಿ
ಕರೆದೊರಲಿ ತೊಳಲುತಿರೆ ಸವ್ಯಸಾಚಿಯನರಸಿ
ಉನ್ಮತ್ತೆಯಂತೆ, ಕಂಡುದು ಕೈಯಬೆರಳಿನಲಿ
ರಂಜಿಪಂಗುಲಿಮುದ್ರೆ, ರಾವಣಂ ಕಳ್ದುಯ್ದ
ಯೆನಂತರಂ ಭೂಪತಿತ ಸೀತೆಯಾಭರಣಮಂ
ಸಂದರ್ಶಿಸಿದ ದಶರಥನ ತನೂಭವಗೆಂತು
ಹರ್ಷ ಶೋಕಂಗಳೆರಡುಂ ಪೆರ್ಚೆ, ದುಃಖಾಗ್ನಿ
ಕಿಡಿಗಲೊಡಗೂಡಿ ಸಂತಸದ ಕಂಬನಿಗಳುಂ
ಪೊನಲ್ವರಿದುವೋ ಅಂತು ತನ್ನಿನಿಯನುಂಗುರಂ
ಕಾಣಲೊಡರ್ಮಿಡಿಸಿದಳಲಿಂದೆ ಸೊಗದಿಂದೆ
ಕಣ್ಣಎದೆ ಕದಪು ತುಟಿ ಕೆನ್ನೆ ಹಣೆಗದನೊತ್ತಿ,
ಮತ್ತೆ ಮತ್ತಿರದೊತ್ತಿ, ಮುದ್ದಿಸುತೆ ರೋದಿಸುತೆ
ಮೈಮರೆತಳಡಿವಿಯಾ ತೊಯ್ದ ನೆಲವುಲ್ಲಿನಾ
ತರಗು ಸಜ್ಜೆಯಲಿ. ತೀಡಿತ್ತಲೆವ ತಂಗಾಳಿ;
ಹಾಡುತಿರ್ದುವು ವಿಹಂಗಾಳಿ, ಪುಷ್ಪಿತ ಫಲಿತ
ಮಧುತರುಶ್ರೇಣಿಯಲಿ; ಹೊಳೆಯುತಿರ್ದುದು ಬಿಸಿಲ್;
ಬಲಿಯುತಿರ್ದುದು ನೆಳಲ ತಂಬೊಳಲ್, ಬರಬರುತೆ
ಕಳ್ತಲೆ ಕರಂಗಿದಂತಾಗಿ; ಏರ್ದುದು ಪೊಳ್ತು.

ಕಣ್ದೆರೆದಳಂಗನೆ. ಅಳುತ್ತಳುತೆ ಸುತ್ತಲುಂ
ನೋಡಿದಳರಸುವಂತೆ. ಎಂತಾನುಮರ್ಜುನಂ
ತಾನಲ್ಲಿ ತೋರ್ದಪಂ ಎಂಬ ಅತಿಕಾಂಕ್ಷೆಯಿಂ
ಭವಿಸಿದಾ ಭ್ರಾಂತಿಯಿಂ, ಬಯಸಲಾರದೆ ಬಯಸಿ,
ನೋಡಿದಳರಸಿಯರಸಿ ಸುತ್ತಲೆತ್ತೆತ್ತಲುಂ.
ಬನಮಲ್ಲದೇನೊಂದುಮಿರಲಿಲ್ಲ. ಕುಕಿಲುತ್ತೆ
ಹಾರಿದುದು ಕೋಗಿಲೆಯೊಂದು, ಮರದಿಂದ ಮರಕೆ.

ತಿಂಗಳಾರಕೆ ಮರಳಿ ಬಹೆನೆಂಬ ಭಾಷೆಯಂ
ಭಾವಿಸುತೆ, ಭಾಮಿನಿ ಸಮಾಧಾನ ಬುದ್ಧಿಯಿಂ
ಮೇಲೇಳುತಲ್ಲಿಂ ನಡೆದು ಶಿವಾಯತನಕ್ಕೆ,
ಹರನನರ್ಚಿಸುತವನ ಹರಕೆಯ ಹಸಾದಮಂ
ಮುಡಿಯೊಳಾನುತೆ, ರಮಣನುಂಗುರವನೆದೆಯಲ್ಲಿ
ಗುಟ್ಟಾಗಿ ಬೈಚಿಟ್ಟು ನಡೆದಳ್ ಶಿಬಿರದೆಡೆಗೆ,
ಗರ್ಭಿತರಹಸ್ಯೆ ತಾನಾಗಿ!

ಗುಲಾಬಿಯ ರಂಗು

ಮೂಡುವೆಣ್ಣಿನ ಕೆನ್ನೆಗಳಲರಳಿ ಕೆಂಪೇರೆ,
ಮರುದಿನಂ ಬೆಳಗಿನಲಿ ಚಿತ್ರೆಯಾಣತಿಯಂತೆ
ಬೀಡು ತೆಗೆದುದು ಕಟಕಮೆಳ್ದು ನಡೆದುದು ವಿಜಯ-
ಭೇರೀರವಕೆ ಬಿರಿಯೆ ದಿಗ್ಭಿತ್ತಿಗಳ ಬೆಸುಗೆ.
ದಿವಸ ದಿವಸಂ ಕಳೆದು ಪಯಣ ಪಯಣಂ ಪರಿದು,
ವಾಹಿನಿ ಸಮುದ್ರಲಗ್ನಕೆ ಸಮೀಪಿಸುವಂತೆ,
ಚೈತ್ರವಾಹಿನಿಯ ವಾಹಿನಿ ತೋಷಘೋಷದಿಂ
ತುಂಬಿತಂಬರ ಕುಂಭಿನಿಗಳಂ, ಅದೂರದಲಿ
ಕಡಲ ಕರೆಯಲಿ ಮೆರೆಯೆ ಮಣಲೂರ ಪತ್ತನಂ,
ಚಿತ್ರವಾಹನ ನೃಪನ ನಚ್ಚಿನ ರಾಜಧಾನಿ:
ಭ್ರೂಭಂಗ ಮಾತ್ರದಿಂ ವೈರಿಗಳನೆದುರಿಸುವ
ಭೂರಮೆಯ ಬದ್ಧಭ್ರುಕುಟಿ ತಾಂ ದುರ್ಗರೂಪದೊಳ್
ನಿಂದುದೆನೆ ಕೋಂಟೆ ಮೆರದುದು ಧೀರ ದಿರ್ಘಮಾ
ಪುಟಭೇದನವ ಸುತ್ತಿ. ಭೀಕರಾಕಾರದಿಂ
ಮಲೆತ ಸಾಸಿರ ಶಿರದುರಗನಂತೆ ಹೆಡೆಯೆತ್ತಿ.
ಅಂಬರಾಂಬುದ ಚುಂಬಿ ಜಾಂಬೂನದಾಂಕಿತದಿ
ಕೋಲ್ಮಿಂಚಿನಂದದಿಂ ಮಿರುಮಿರುಗಿ ನಿಮಿರಿರ್ದ
ಡೆಂಕಣಿಯ ಸಾಲ್ಗಳಂ ಪೊತ್ತು ನೆತ್ತಿಯೊಳೆಸೆವ
ಕೊತ್ತಳಗಳಿಂದೆ, ಮೇಣಾಳುವೇರಿಗಳಿಂದೆ,
ಪಾತಾಳಮನೆ ಪುಗುವಗಳ್ತೆಯಿಂ, ದಟ್ಟಯಿಸಿ
ಕಿಕ್ಕಿರಿದ ಹರ್ಮ್ಯಾದಿ ಭವನ ಸೌಧಂಗಳಿಂ,

ಧವಳಿಮ ಸುಧಾ ಚೂರ್ಣಮಾಕೀರ್ಣಮಾಗಿರ್ದ
ಕುಡ್ಯಕುಲಸಂದೋಹದಿಂ, ಕುಕ್ಮರುಚಿಯಿಂದೆ
ರವಿಯ ಛವಿಯಲಿ ರಕ್ತ ವಿದ್ಯುತ್ತದೆಂಬಿನಂ
ಕಣ್ದಿಟ್ಟಿಯನೆ ಕುಕ್ಕಿ ಕೋರೈಸಿ ರಂಜಿಸುತೆ
ವ್ಯೋಮ ಮಂಡಲವನಂಡಲೆದು ತಿವಿದುರ್ಕೆಳ್ದ
ಕಾರ್ತಸ್ವರಾಲೇಪನದ ಗೋಪುರಂಗಳಿಂ,
ಋತುರಾಜ ತರುರಾಜಿ ರಾಜಿಸುವ ರಮಣೀಯ
ಗಂಧ ಬಂಧುರ ಶಾಧ್ವಲೋದ್ಯಾನಗೋಷ್ಠಿಯಿಂ
ಆ ಮಹಾ ನಗರಸುಂದರಿ ವಿಜಯಮಾಲೆಯಂ
ಕೈಲಾಂತು ನಗೆಯ ಬೆಳ್ದೆರೆಗಳಿಂ ಬೀರುತ್ತೆ ೧೫೭೦
ಕಣ್ಮಿಂಚುಗಳನೆಸೆದು, ದಿಗ್ವಿಜಯಮಂ ಗೈದು
ಬರ್ಪ ಚತುರಂಗಮಂ ತುದಿವೆರಳಿನೊಳೆ ನಿಂದು
ಕಾತರದಿ ಕಾದಿಹಳೆನಲ್ಕೆ, ಶೋಭಿಸಿ ನಲಿದು
ರಂಜಿಸಿತು ರಾಜಧಾನಿ.

ಸೇನೆ ಬಂದುದನರಿತು
ನಗರ ನಗರವೆ ಅದನ್ನಿದುರುಗೊಳ್ವುರ್ಕೆಹದಿ,
ಅರಸರಸಿಯರ್ವೆರಸಿ, ಶುಭವಾದ್ಯಮೆಸೆಯುತಿರೆ,
ನಮಕುಸುಮದಾಮ ಧೂಪದ ಧೂಮ ಮೊದಲಾದ
ಪರಿಮಳಸ್ತೋಮವಾ ವ್ಯೋಮಮಂ ವ್ಯಾಪಿಸಿರೆ,
ಸುಸ್ವಾಗತಂ ಗೈಯೆ ಸರ್ವ ಸನ್ನಾಹದಿಂ
ಪ್ರವಹಿಸಿತು ದುರ್ಗದ ಮಹಾದ್ವಾರ ಸನ್ನಿಧಿಗೆ. ೧೫೮೦

ಪಿತೃಮಾತೆಯರ್ಗೆರಗಿ, ಗುರುಜನಕೆ ವಂದಿಸುತೆ,
ಹರಕೆವೆತ್ತಿನ್ನಿತರ ಬಂಧುಗಳನಕ್ಕರಿಂ
ನುಡಿಸುತುಂ, ಕೆಳದಿಯರನೊಲಿದಪ್ಪಿ ತೋಳ್ಗಳಿಂ
ಬಂಧಿಸುತೆ, ತುಳಿಲ್ಗೆಯ್ದ ತುಳಿಲಾಳ್ಗಳನ್ನುಚಿತ
ವಚನದಿಂದುಪಚರಿಸಿ, ನಾಗರಿಕ ಸಂಸ್ಕೃತ
ಶ್ರೀಮಂತರಂ ಮನ್ನಣೆಯ ಮಾಡಿ ಬೀಳ್ಕೊಟ್ಟು,
ಉತ್ಸವಂ ಬಳಸಿರೆ ನಿರುತ್ಸಾಹಿಯಾಗಿ ತಾಂ,
ಹಿಮಧೂಳಿ ತಳ್ತ ಹೇಮಂತ ಕನಲಿನಿಯಂತೆ,

ಚಿತ್ರಾಂಗದೆ, ವಿಷಣ್ಣದೀನಾಸ್ಯೆ, ನರಮೂರ್ತಿ-
ಚಿಂತಾಂತರಂಗೆ ನಗರದ ರಾಜಮಾರ್ಗದಲಿ
ನಡೆಗೊಂಡ ಮೆರವಣಿಗೆಯಾ ಸೇದೆಯಂ ಸಹಿಸಿ,
ಪೊಕ್ಕಳ್, ಹಿರಣ್ಮಯ ಕಲಾಕರ್ಮದಿಂ ಸಮೆದು
ವರ್ಷಸಮಯದ ತಟಿದ್ಗುಣದಿ ಸಿಂಗರವೆತ್ತಡಂ
ಕ್ಷೀರ ಫೇನೋಪಮ ಶರನ್ಮೇಘದೋಲಿರ್ದ,
ತನ್ನರಮನೆಯ ಭವ್ಯಮಾ ಪಾಸಾದಮಂ. ಜನಂ
ರಾಜತನುಜೆಯ ಸೋಜಿಗದ ಪರಿಯ ತಂತಮಗೆ
ಮಾತಾಡಿಕೊಳುತೆ ನಡೆದುದು, ವಿವಿಧ ಕಲ್ಪನೆಯ
ಬೆಂಡುಗಳನೀಸುತ್ತೆ ಸಂಶಯ ಶರಧಿಯಲ್ಲಿ.

ಕಮಲವರಳಲು ಕುಮುದವರಳ್ವುದನೆ ಹಾರೈಸಿ,
ಕುಮುದಂ ವಿಕಾಸಿಸಲು ಕಮಲದ ಸೊಗವ ಬಯಸಿ,
ಪಗಲನಿರುಳಿಂದೆ ಮೇಣಿರುಳಂ ಪಗಲ್ಗಳಿಂ
ಮೀಂಟಿ ನೂಂತುತೆ ಚಿತ್ರೆ ತಿಂಗಳಾರ್ಕಳಿವುದನೆ
ಕಾಯುತಿರ್ದಳ್ ಕಾತರದ ಹೃದಯವೇಧೆಯಲಿ.
ಮುನ್ನಿನ ಲಘುತ್ವವಳಿದುದು: ಪೌರುಷತೆ ಮಾಸಿ
ಪಲ್ಲವಿಸಿತಬಲಾಸಹಜ ಲಜ್ಜೆ ತಾನೇಕಾಂತ
ಲೋಲುಪ್ತಿಯೊಡನೆ. ಮೇಣಂದಿನ ಬಹಿರ್ಮುಖತೆ
ಹಿಮ್ಮೆಟ್ಟಿ ಗೋಚರಿಸಿತಂತರ್ಮುಖತೆ. ಸಖೀ
ಜನರೊಡನೆ ನುಡಿಯಲೊಲ್ಲಳು; ಮಾತುಕತೆಗಳಲಿ
ಬಿನದಂಗಳಲಿ ನೆರೆಯಲೊಲ್ಲಳು; ಮರೆತು ಮೆಯ್ಯಂ
ಜಾನಿಸುವಳನುದಿನಂ ನಿಂತಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಲ್ಲಿ,
ತೆರೆದ ಕಣ್ಮುಚ್ಚದೆಯೆ, ಮುಚ್ಚಿರಲ್ ತೆರೆಯದೆಯೆ!
ಕೆಳದಿಯರ್ಬಳಿಯೊಳಿರೆ ಲೆಕ್ಕಿಸದೆ ನುಡಿಸುವಳ್
ಪೂಗಳಂ ಲತೆಗಳಂ ತರುಗಳಂ, ಚೇತನಕೆ
ಜಡಕೆ ಭೇದವನರಿಯಳೆಂಬಂತೆ. ಸುರಿಯುತಿರೆ ಜಡಿ,
ಕಾರ್ಮುಬ್ಬು ಹಗಲಿರುಳು ಮಂಕು ಕವಿದಂತಿಳೆಯ
ತಬ್ಬಿರಲ್, ವರ್ಷರ್ತು ತೋಯಿಸಿರೆ ಧಾತ್ರಿಯಂ,
ಬೇಸರಿನ ಮಳೆಗಾಲದಂತಿರ್ದಳಾ ಲಲನೆ

ನರನ ಪುನರಾಗಮನದ ಶರತ್ಪ್ರಸನ್ನಗೆತೆ
ತಪಮಿರ್ದ ನೆಲವೆಣ್ಣಿನಂತೆ.

ಇಂತಿರುತಿರಲ್,
ವಾರ್ತೆಯಂ ಕೇಳ್ದವಳ ತಾಯ್ತಂದೆಯರ್ಬಂದು
ಪುತ್ರಿಯಂ ನುಡಿಸಿ ಬೆದರಿದರವಳ ದುಃಸ್ಥಿತಿಗೆ.
ಜವ್ವನದ ಜಾಡ್ಯಕ್ಕೆ ಮದುವೆ ತಾಂ ಮದ್ದೆನುತೆ
ಬಗೆದು ಮಣಿಪುರದರಸು ತನ್ನರಸಿಯೊಡನುಸುರಿ
ಪೋದನೊಪ್ಪಿಸುವಂತೆ ಮಗಳಂ ಪರಿಣಯಕ್ಕೆ.
ತಾಯಿಯಕ್ಕರೆಯ ಒಳ್ನುಡಿಗಳುರೆ ಕಾಯಿಸಿದ
ಸರಳಾಗೆ ಕಿವಿಗೆ, ಚಿತ್ರಾಂಗದೆ ತನಗೆ ಮದುವೆ
ನಿರ್ಜನಾರಣ್ಯದೊಳ್ ಗಾಂಧರ್ವವಿಧಿಯಿಂದೆ
ಶಿವನ ಸಾಕ್ಷಿಯೊಳಾದ ವೃತ್ತಮಂ ಗೋಪ್ಯದಲಿ
ಪೇಳೆ ಗದ್ಗದೆಯಾಗಿ, ನಡುಗುತೊರೆದಳ್ ಜನನಿ:
"ಮಗಳೆ, ನೀನೇಂ ಗೆಯ್ದೆ? ಹಾ! ಕುಲದ ಕೀರ್ತಿಯಂ
ಮುಣುಗಿಸಿದೆ! ಮರ್ಯಾದೆ ಮೀರ್ದೆ! ಯಃಕಶ್ಚಿತಂ
ಬೈರಾಗಿಯಂ ವಿಪಿನಮಧ್ಯೆ ಕಳ್ದೊಡಗೂಡಿ
ನಮ್ಮಯ ಕುಲದ ಯಶಶ್ಚಂದ್ರಿಕೆಯ ಪಾಳ್ಗೆಯ್ದೆ,
ಪಳಿಯ ಕರ್ದಿಂಗಳಂ ಮೆತ್ತಿ." ಎನೆ ಕೇಳ್ದದಂ,
ತನ್ನಾ ಪ್ರಣಯದೇವತಾ ನಿಂದೆಗಳುತ್ತೆ:
"ಕೈಮುಗಿವೆ! ಹಳಿಯದಿರು, ತಾಯೆ, ಹೃದಯೇಶನಂ.
ನನ್ನನೊಲಿದಾ ನರಂ ನೆಲದರಿಕೆ ಬಳಿಯವಂ;
ಕೀಳು ಕುಲದವನಲ್ಲ; ಯಃಕಶ್ಚಿತನುಮಲ್ಲ
ತಂದಪಂ ಕುಲದ ಕೀರ್ತಿಗೆ ದಿವಾದೀಪ್ತಿಯಂ,
ಮೇಣೆನ್ನನೊಲ್ದು ಪೆತ್ತರ್ಗೆ ಸಂತೃಪ್ತಿಯಂ!
ತಿಂಗಳಾರಕೆ ಕರೆದು ತರ್ಪೆನಾನಾತನಂ
ಮಣಿಪುರಕೆ. ಪುಣ್ಯಮಹುದೆಮ್ಮ ಧರೆ ವಲ್ಲಭನ
ಪದಧೂಳಿಯಿಂ. ಪಳಿಯದಿರು ಪುರುಷಸಿಂಹನಂ,
ಸರ್ವ ವಿಧದಿಂ ಲೋಕವಿಖ್ಯಾತ ಪಾರ್ಥಂಗೆ
ದೊರೆಯಾಗುವೆನ್ನ ಬಾಳ್ಮೆಯ ಸಗ್ಗದಿಂದ್ರನಂ!"

ಕೆಚ್ಚೊರೆದ ಮಗಳ ಮುದ್ದಿಸುತಾ ಮಹಾರಾಣಿ
ತನ್ನಳಿಯನಾಖ್ಯ ಕುಲ ವಿಷಯ ಗೋತ್ರಂಗಳಂ
ಕೇಳಲದನೊರೆಯಲೊಪ್ಪದೆ ಕುವರಿ, ಸಿಂಗಮಂ
ಬೆಟ್ಟನ್ಯಮಂ ವರಿಸುವುದೆ ಸಿಂಗಿಣಿ ಎನುತ್ತಾಡಿ
ಕಳುಹಿದಳ್ ಮಾತೆಯಂ ಮೆಚ್ಚಿಸಿ ನೆಚ್ಚುಗೊಟ್ಟು.

ಪಗಲಿರುಳ್ಗಾಲಿಗಳ ಮೇಲೆ ಕಾಲದ ತೇರು
ತಾನುರುಳ್ದತ್ತನಂತಾಚ್ಛಿನ್ನ ಯಾತ್ರೆಯಲಿ.
ಶತಪತ್ರನೇತ್ರೆ ಚಿತ್ರಾಂಗದೆಯ ಜೀವನಂ
ಪ್ರೋದ್ವಿಗ್ನ ದೂರ ದೀರ್ಘ ನಿರೀಕ್ಷಣೆಯ ಕಠಿನ
ನಿಶಿತ ಶೂಲದ ಮೊನೆಯ ಕೊನೆಯೊಳ್ ತಪಂಗೈದು
ಪ್ರವಹಿಸಿರೆ, ಮುಟ್ಟಿಬಂದುದು ತೇಲಿ ಹತ್ತಿರಕೆ
ಷಣ್ಮಾಸದವಧಿ : ಜಡವೇಷದಿಂ ಮೇಘರತಿ
ತನ್ನ ತಾಯ್ಮನೆಯಪ್ಪ ಕಡಲೊಡಲನೊಡಗೊಂಡು
ದೂರಾಂತರದ ಸಹ್ಯಗಿರಿ ಮನ್ಮಥನ ನೆನೆದು
ನಮೆದಪಳ್; ಬಳಿಸಾರೆ ಕಾರ್ಪೊಳ್ತು ಮೇಲೆಳ್ದು
ತಪನ ಕರಕೃಪೆಯಿಂ, ಪ್ರಭಂಜನನ ನೆರವಾಂತು
ನಡೆದು, ಸುರಚಾಪ ವರ್ಣಾಭರಣಗಳ ಧರಿಸಿ,
ಸಹ್ಯಸುಂದರ ವರನ ವರಿಸಿ, ಎದೆಯಿಂ ಸ್ಮರಿಸಿ
ಬರಬರುತೆ ಪಸುರ್ಸಿರಿಯ ಮಲೆಯನಾಡಂ ಕಂಡು
ರೋಮಾಂಚನಂಗೊಂಡು ಮೆರೆವಳ್ ಮುಗಿಲ ನಾರಿ.
ಮೆಯ್ಯೊಡವೆಗಳ ಕಾಂಚನದ ಹೊಳಹೊ ದನಿಯೊ ಎನೆ
ಮಿಂಚುಗೊಂಚಲ್ಗಳಿಂ ಮೊಳಗುಬಳಗಂಗಳಿಂ
ಹನಿಗಂಪು ತಂಪು ಮೇಣ್ ಬೀಸುಗಾಳಿಗಳಿಂದೆ
ರಂಜಿಸುವ ಕಾರ್ಮುಗಿಲ್ಕಾಂತೆಯಂ ಕಾಣುತ್ತೆ
ಗಿರಿಮದನನುರ್ಬಿದಪನೆರ್ದೆಯಿಂಪನನುಭವಿಸಿ.
ನವಿಲುಗಳ್ ಕುಣಿಯೆ, ಅರಸಂಚೆಗಳ್ ಕೊಂಚೆಗಳ್
ತಣಿಯೆ, ಕೃಷಿಕರ್ ಕೃತಜ್ಞತೆಯಿಂ ನುತಿಸಿ ಮಣಿಯೆ,
ಬಿಸಿಲ ಬೇಗೆಗೆ ಬೆಂದ ಬುವಿಯು ಬಾಂಬೊಚ್ಚಮಂ
ಮೊಗೆದು ಮೊಗೆದೀಂಟುತೀಂಟುತೆ ದಣಿಯೆ, ತೃಣರಾಶಿ

ಮೈದೋರೆ ಪಚ್ಚೆಯ ಪುಲಕದಂತೆ, ಬಿತ್ತಗಳ
ಬಣಗೆದೆಯೊಳಾಶಾಂಕರದ ಹರಣದಲೆಯಲೆಯೆ,
ಸಂಭ್ರಮದಿನಾಲಿಂಗಿಪಳ್ ಸಹ್ಯದೇವನಂ
ಮೇಘಾಂಗನೆ : ಆದರಾಹಾ ಮರಳಿ ಜಡವಾಗಿ
ಪರಿದಪಳ್ ಮತ್ತೆ ತಾಂ ಕಡಲೊಡಲಿಗೇಕಾಕಿನಿ!
ವರ್ಷ ಪ್ರಣಯ ಯಾತ್ರೆಯಾ ಮೇಘರಾಗಿಣಿಗೆ
ಪ್ರಸ್ಥಾನ ಪ್ರಸ್ತಾವ ಮಾತ್ರದಿನುಪಮೆವೆತ್ತು
ಪೊರಮಟ್ಟಳಾ ಚಿತ್ರೆಯಾಪ್ತಸಖಿಯರ್ವೆರಸಿ,
ಪಾರ್ಥನನಿದಿರ್ಗೊಂಡು, ಅವನಂ ಬೆರಗುಗೊಳಿಸಿ,
ತನ್ನ ಪಿತೃಗಳ್ ಕೂಡಿ ಮಣಿಪುರದ ಜನರೆಲ್ಲ
ಬೆಕ್ಕಸಂಬಡುವಂತೆ, ಹಿಗ್ಗಿ ನೆರೆ ನಲಿವಂತೆ,
ಕರೆದು ತಂದಪೆನೆಂಬ ಪೆರ್ಮೆಯಾನಂದದಿಂದೆ.
ಕರಗಿ ದೂರಂ ದಿನದಿನಕೆ ಶಿವಗುಡಿಯ ಬನಂ
ಸನ್ನಿಹಿತವಾಗುತಿರೆ, ಸವಿನೆನಹಿನಿಂದೆ ಮೇಣ್
ಬರಲಿರುವ ಸಗ್ಗಸೊಗದಳುಪಿಂದೆ, ತುಂಬಿದುದು
ಚಿತ್ರಾಂಗದೆಯ ಮನಂ, ತುಂಬಿದ ಪೊಡೆಯವೋಲೆ!
ಪೆರ್ಚಿದುದು ನಾರಿಯೆದೆ, ಮೂಡಿ ಪೊಂಬೆರೆ ತೋರೆ
ತೆರೆ ದಡಕ್ಕವ್ವಳಿಪ ಪೀಯೂಷ ವಾರಿಧಿಯ
ಸಂಭ್ರಮ ಜಲೋಚ್ಛ್ವಾಸದೋಲ್, ಗೋಚರಿಸೆ ಕಣ್ಗೆ
ಮೊದಲ ಬೇಟದ ಮೊಲಕೆ ಪಣ್ಗೊಂಡ ಕಾನನಂ,
ಮೊದಲ ಮೋಹದ ಬಲೆಯ ನೆಯ್ದೆಡೆಯ ತಿಳಿಗೊಳಂ,
ಮೊದಲ ಮಿಲನದ ಮತ್ತೆ ವಿರಹದ ಶಿವಾಲಯಂ!
ತಾನದಿಂ ತಾನದೆಡೆಗೊಡಲಾರದೆ ಓಡಿ,
ಓಪನನೆ ಕಾಣ್ಬಂತುಟತ್ಯಾದರಂಬೆತ್ತು
ನೋಡಿ, ಬಿರಿವೂಗಳಂ ಚುಂಬಿಸುತೆ, ಪರ್ಣಮಂ
ಮುದ್ದಿಸುತೆ, ಮೋಹಿಸುತೆ ವಿವಿಧ ವರ್ಣಂಗಳಂ,
ತೀಡುತೈತಂದ ತಂಗಾಳಿಯಂ ಸಖಿಯೆಂದು
ಕ್ರೀಡಿಸುತೆ, ಪೀಡಿಸುತೆ ಮಣಿದಿರ್ದ ಲತೆಗಳಂ
ಬಿನದಕ್ಕೆ, ತಾಂ ಮಿಂದ ತಾವರೆಯ ತಿಳಿಗೊಳನ
ನೀರ್ಗನ್ನಡಿಯೊಳಾನನಂಗಂಡು ಮೆಚ್ಚುತ್ತೆ,

ಒಂದೊಂದು ತಾಣಂ ಮಹಾಕ್ಷೇತ್ರಮೆಂಬಂತೆ
ಕೆಳದಿಯರ್ಗವುಗಳಂ ಕರೆಕರೆದು ನುತಿಗೈದು
ತೋರುತಂ, ನಂದನಕ್ಕಿರ್ಮಡಿಯ ಬನಮೆನುತೆ
ಸಾರುತುಂ, ತಾನರಿಯದಾವುದನೊ ಪಾರುತುಂ,
ಇರ್ದ ಸೌಂದರ್ಯಕೆ ವಿಶೇಷತೆಯನೀಯುತ್ತೆ,
ಸೌಂದರ್ಯಮಿಲ್ಲದೆಡೆಗದನು ವಿಕ್ಷೇಪಿಸುತೆ,
ಸಖಿಯರ್ಗಗೋಚರಸ್ವರ್ಗದಲಿ ಚಂದ್ರಮುಖಿ
ಮನದೊಳೆ ಮರಳಿ ಬಾಳಿದಳ್ ಕಳೆದ ಕಾಲಮಂ!

ಬೆಳಗಾದುದಾ ದಿನಂ, ಪುಲಕಿತ ಕುತೂಹಲದ
ಶುಭದಿನಂ, ಇನಿಯನೈತರುವ ಅವಧಿಯ ದಿನಂ,
ಪುಣ್ಯಾಸದ ನಿರೀಕ್ಷಣಂ ಫಲಿಸುವಾ ದಿನಂ,
ಚಿತ್ರಾಂಗದೆಯ ಜೀವನೋದ್ವಿಗ್ನ ಜಿಹ್ವೆಯಲಿ
ಬೇವುಬೆಲ್ಲದ ದಿನಂ; ಬೆಳಗಾದುದಾ ದಿನಂ!
ಪೂಜೆಗೈದಂಗಜಾರಿಗೆ, ಮಧುರ ಮಂಗಲದ
ಸಂಗೀತದಿಂ ಸ್ತುತಿಸಿ, ಶೃಂಗಾರಸದನೆ ತಾಂ
ಲಲಿತಾಂಗಿಯರ ಸಂಗದಲಿ ವಿಪಿನರಂಗಮಂ
ಪೊಕ್ಕಳ್ ಸಮುಲ್ಲಾಸದಿಂ ಪಾರ್ಥದೇವನಂ
ಸ್ವಾಗತಿಸುವುತ್ಸಾಹದಿಂದೆ. ದೆಸೆದೆಸೆಗಲೆದು,
ಗಣಿಸದೆ ಬಳಲ್ಕೆಯಂ ಶೃಂಗತುಂಗಕ್ಕಡರಿ
ಕಂದರಕ್ಕನ್ವೇಷಣಾದೃಷ್ಟಿಯಂ ಬೀರಿ,
ನರನಿರಲಿ, ನರರೊರ್ವರುಂ ಕಾಣಿಸದಿರಲ್ಕೆ,
ಬಿಸುಸುಯ್ದು, ತುದಿಯ ಕಲ್ಗೋಡಿಗೇರುತೆ ಕಾಯ್ದು,
ತೃಷಿತದೃಷ್ಟಿಯ ಬೀರುತಿರಲೊಯ್ಯನೊಯ್ಯನೆಯೆ
ಮರದಡಿಗೆ ನೆಳಲರುಳಿ ಪೊಳ್ತೇರುತಿರ್ದತ್ತು.
ಪಗಲೇರಿದಂತೆ ಚಿತ್ರಾಂಗದೆಯ ಹೃದಯಾಬ್ಧಿ
ಕದಡೆದುದು ಕಾತರತೆಯೆಂಗ ಪವನನ ಹತಿಗೆ.
ತುಳುಕಿದುದು ನಯನಾಶ್ರು. ಕೆಳದಿಯರ ಸಂತೈಕೆ
ಮೂದಲಿಕೆಯಂತಾಗೆ, ತಂದೆತಾಯಂದಿರಿಗೆ

ಕೊಟ್ಟ ವಚನವ ನೆನೆದು, ಮರಗಿದಳಬಲೆ ಕೊರಗಿ
ದೀನದಃಖದಲಿ.

ಇಂತಿರುತಿರಲ್ ಮುಳುಗಿದುದು
ಪಡುವಣೆಡೆ ಮುತ್ತಪೊಳ್ತೊಲವಿನ ಕೊಲೆಯೊಳಾದ
ಕೆಮ್ಮುಗಿಲ ನೆತ್ತರ್ಗೆಸರಿನಲ್ಲಿ. ಗರ್ಭಿಣಿಯ
ಹೃದ್ಗರ್ಭದಿ ನಿರಾಶೆ ದಟ್ಟಯಿಸಿ ಕವಿವಂತೆ
ಕವಿತಂದುದಿರುಳು.

ಹೇ ಆಶಾವಿಲಾಸಿನಿಯೆ,
ನಿಶೆಗೆ ನಕ್ಷತ್ರದೊಲೆ ನೀಂ ಬಹೆ ನಿರಾಶೆ ಬರೆ.
ನಿನ್ನಮೃತಪಾಶದಿಂದಲೆ ಮೃತ್ಯುವಡಿಗಡಿಗೆ
ಹಿಮ್ಮೆಟ್ಟುತಿದೆ ಭುವನ ತಿಕ್ತ ಜೀವನದಿಂದೆ.
ಬಡತನದ ಕಣ್ಗೆ ಸಂಪತ್ತಿನ ಕನಸು ನೀನು;
ರಾಮಗಿರ್ಯಾಶ್ರಮದ ವಿರಹಿ ಯಕ್ಷನ ಮುಂದೆ
ಮೇಘದೂತನು ನೀನು; ಪ್ರಣಯಕ್ಕೆ ಪ್ರತ್ಯಾಶೆ;
ಧರೆಯ ಸಂಕಟದೆದುರು ಪರದ ನಾಕವನೊಟ್ಟಿ
ಸಂತವಿಡುತಿಹೆ ಬೆಂದು ಕುದಿವೆದೆಯ ಮನುಜರಂ!
ಆಶಾವಿಲಾಸಿನಿಯ ಕೃಪೆಯಿಂದೆ ಚಿತ್ರಾಂಗಿ
ಕಳೆದಳಾ ರಾತ್ರಿಯಂ, ಕಣ್ಣ ಕುದಿನೀರಿನಲಿ
ಬೇಯಲೆದೆದಾವರೆ. ನಿರೀಕ್ಷಣೆಯ ಮೊನೆಮೇಲೆ
ಮಯದೋರುತಾಶಾ ಖಮಧ್ಯಕೇರುತೆ ಮತ್ತೆ
ಮರುದಿನವದುರುಳ್ದುದು ಹತಾಶಾಂಧತೆಯ ಬಿಲಕೆ.
ಹಗಲೇರಿ ಹಗಲಿಳಿಯುತಿರುಳಾಗಿರುಳು ಹೋಗಿ
ಕಾಲಜೀವನ ಸೋರಿದುದು, ಜೀವನಾಂಜಲಿಯ
ಬರಿಗೈದು. ಇಂತಯದು ಮೇಲ್ಬೈದು ಪಗಲ್ಗಳಂ
ನಿಂತ ತುದಿವೆರಳಿನೊಳೆನಲ್ಕೆ ಕಾಯ್ದಾ ಬಸುರಿ
ರೋಷದುಃಖ ದ್ವಂದ್ವದಲಿ ಬೆಂದು ಮಣಿಪುರಕೆ
ಪಿಂತಿರುಗಿ ಬಂದಳಭೀಷಣ ಮನಃಸ್ಥಿತಿಯಲಿ!

ಐದನೆಯ ಪರ್ವಂ (೧೭೯೦-೨೨೧೦)

ಉರುಳುರುಳು, ಸಾಗರವೆ, ಮುನ್ನೀರಿನಾಗರವೆ,
ತೆರೆತೋಳ್ಗಳಿಂದೆಯಾಲಿಂಗಿಸಿ ಧರಿತ್ರಿಯಂ
ವರುಷ ಶತ ಗತವಾದರಳಿಯದನುರಾಗದಲಿ,
ಹರುಷ ಭೋಗದಲಿ! ಸುರನೀಲಿ ಸುಂದರಮೂರ್ತಿ,
ಗಂಭೀರ ವಿಸ್ತಾರ ಸುಗಭೀರ ನೀರನಿಧಿ,
ನೇಸರಿಂ ಕೆಲಸಿಡಿದು ನಮ್ಮೀಧರಾದೇವಿ
ಬೆಂಕಿ ಮೀಹದೊಳಂದು ಮಿಂದೆದ್ದ ಮೊದಲಲ್ಲಿ
ಹೆತ್ತ ಬಾಳ್ಬಿಂಬಿತ್ತ ದಾತೃವೆ, ನಮೋ ನಮಃ!
ಗಡಿಮೀರಿ ನಿಡುಬೆಳೆದ ನಿನ್ನ ತಡಿಗುಂಟೆ ಗುಡಿ?
ಅಲ್ಲಿಯಾತ್ಮದ ಬಯಕೆವಳ್ಳಿ ದಾಂಗುಡಿ ದಾಂಟಿ,
ಕಾಲದೇಶಾಂಡವನೊಡೆದು ಮೀಂಟಿ, ಬ್ರಹ್ಮಮಂ
ತಬ್ಬುವುದನಂತತೆಯನೀಂಟಿ! ಮನವನೆದೆಗೆ
ಧೀರತೆಯ ಕಿಡಿಗೆರದು ಸಾಹಸಕ್ಕೆಳೆದೊಯ್ವ
ಕೆರೆ ನಿನ್ನ ಮೊರೆ, ನಿರಂತರ ಚೇತಸದ ಜಲಧಿ!
ನರನ ನಾಗರಿಕೆತೆಯ ತೀರ್ಥಯಾತ್ರೆಯ ಮಹಾ
ವಿಸ್ತೃತ ಸಲಿಲ ಪಥವೆ, ಮೊರೆದುರುಳು, ರತ್ನಧಿಯೆ,
ಉಲ್ಲೋಲ ಕಲ್ಲೋಲ ರುದ್ರಾಟ್ಟಹಾಸದಿಂ
ಶಂಕರ ಭಯಂಕರದ ಮೋಹನವೆರಚಿ ಬೀಸಿ!

ಮೊರೆದುದಂಬುಧಿಯಂತು ಮಣಿಪುರ ಸಮೀಪದಲಿ
ದೀರ್ಘ ಸೈಕತ ವೇಲೆಯನ್ನಪ್ಪಳಿಸಿ ಬಡಿದು
ಮಂಥನದಿ ಮುತ್ತೆದ್ದು ನೊರೆಗೆರೆವಲೆಗಳಿಂದೆ.
ನಿಂದುದು ಬೃಹನ್ನಿಶೆಯ ಜ್ಯೋತ್ಸ್ನಾ ತಪೋಮೂರ್ತಿ
ಮುಡಿಯುತೆ ಸುಧಾಕಿರಣನಂ ಜಟಾಜೂಟದಲಿ,
ನಿಶ್ಚಲಧ್ಯಾನ ನಿದ್ರೆಯಲಿ, ವಿಶ್ವವ್ಯಾಪಿ
ತಾನಾಗಿ. ನಿರ್ಜನ ನಿಶಾ ವೇಳೆಯಲಿ ಚಿತ್ರೆ,
ಕ್ಷಾತ್ರಕುಲ ರಮಣಿ, ಬಾಳ್ಗೊಲೆಗುಜ್ಜುಗಂಗೈದು
ಕಡಲತಡಿಗೈತಂದು, ಮಣಿದು ದಿಕ್ಪಾಲರಿಗೆ,

ಗಗನದೇವರ್ಕಳಿಗೆ, ಪವನಂಗೆ, ಸಾಗರಗೆ,
ಶಶಿತಾರೆಗಳಿಗೆ ಬಿನ್ನೈಸಿದಳ್ ಕೈಮುಗಿದು:
"ಲೋಕಸಾಕ್ಷಿಗಳಲ್ತೆ, ಕರುಣ ದೇವರ್ಕಳಿರ,
ಕಾರ್ಯದವಿವೇಕಮಂ ಲೆಕ್ಕಿಸದೆ ಕಾರಣದ
ಪರಿತಾಪಮಂ ಗಣಿಸಿ ಕ್ಷಮಿಸಿಮಪರಾಧಮಂ,
ದುಃಖಾಗ್ನಿ ದಗ್ಧ ದುರ್ಬಲೆಯ ಈ ಪಾಪಮಂ!
ಒಲುಮೆಗಿಂತಲು ಬೇರೆ ಪರಮಾರ್ಥವಿನ್ನಿಲ್ಲ
ನರರ ಬದುಕಿನಲಿ; ಮೇಣರ್ಥಹೀನಂ ಬಾಳ್ಮೆ
ಒಲುಮೆಯಿಲ್ಲದಿರೆ. ಹೂವಿಂದೆ ಸಾರ್ಥಕವಹುದು
ಗಿಡದ ಬಾಳಂತೆ ಬಾಳ್ಗಿಡಕೆ ಒಲುಮೆಯೆ ಹೂವು.
ಒಲಿದೊಲ್ಮೆ ಮರಳಿಯೊಲಿಯದಿರೆ ಒಲುಮೆಗದೆ ಕೊಲೆ!
ಮೊದಲೆ ಕೊಲೆಯಾಗಿರುವ ನನ್ನೆದೆಯನಾನಿಂದು
ಮತ್ತೆ ಕೊಲೆಗೈವೆನೆ? ಕಳೇಬರವನರ್ಪಿಸುವೆ
ಪಾವನ ಸರಿತ್ಪತಿಯ ವಿಸ್ತೃತೌದಾರ್ಯಕ್ಕೆ!"
ಪ್ರವಹಿಸೆ ಕಪೋಲದಲಿ ಲವಣಾಶ್ರುಬಿಂದುತತಿ,
ನದಿ ಹರಿಯುವಂತೆ ಕಡಲಿಂಗೆ ಲಾವಣ್ಯವತಿ.
ನಡೆದಳ್ ಲವಣಸಿಂಧುತಟಕೆ. ನಡೆದುದೆ ತಡಂ,
ಲಕ್ಷೋಪಲಕ್ಷ ಹೆಡೆಗಳನೆತ್ತಿ ಭುಸ್ಸೆಂಬ
ಸಾಸಿರ ಶಿರದ ಮಹಾಫಣಿಯಂತೆ ಸಾಗರಂ
ವಿಕ್ಷುಬ್ಧ ವೀಚಿಯುಚ್ಛ್ವಾಸದಿಂ ಮುನಿದೆದ್ದು
ಗರ್ಭಾತ್ಮಘಾತಿನಿಯ ನೂಂಕಿದುದೊಲದ ತಾಯ್
ತನೂಜೆಯಂ ತಡೆವವೋಲ್! ಒಡನೆ, ಮೈದೋರ್ದುದೆನೆ
ಸಾಗರದ ಸಾರವೆ ಸಲಿಲದಾಕೃತಿಯ ನೀಗಿ,
ಮೆರೆದುದು ಸಮುದ್ರ ಮೂರುತಿ ವಾರಿಧಿಯ ಮಧ್ಯೆ
ಸರ್ವ ಸೌಂಧರ್ಯ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಮಾದವೋಲ್!
ನವ್ಯ ನವರತ್ನಮಯ ಕಾಂಚನ ಕಿರೀಟದಿಂ
ಪೊಣ್ಮುವ ಗಭಸ್ತಿಯಿಂ ಪರಿವೇಷ ಮಂಡಲಂ
ಬಣ್ಣಬಣ್ಣದ ಕದಿರ್ ಪೆಣೆದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಂತೆ
ಶೋಭಿಸುತ್ತಿರಲ್, ತರುಣಾರುಣ ಶರೀರ ರುಚಿ
ತೆರೆಯ ನೊರೆಮುತ್ತಿನಿಂ ಮೆರೆವ ನೀರಾಂಬರದಿ

ಹೊರಸೋಸಿ ಎಸೆಯೆ, ಮೇಣ್ ಸುತ್ತಲೆತ್ತತ್ತಲುಂ
ನೀರಧಿಯಲೆಗಳೊಡನೆ ನೀರದಂಗಳ ರಾಜಿ
ಸ್ಪರ್ಧೆಯಿಂ ನರ್ತನಂಗೈಯೆ, ತಾವರೆಮೊಗದ
ಮೀನನೇತ್ರದ ಕೂರ್ಮಸಮ ಕಪೋಲದ ಚೆಲುವ
ಶೈವಾಲ ಶೃಂಗಾರದಂಬುಧಿಯ ಶ್ರೀಮೂರ್ತಿ
ಘೋಷಿಸಿತಿಂತು ಗಂಭೀರ ನೀರದ ನಿನಾದದಿಂ :
“ಸಾಹಸಂಗೈಯದಿರ್; ನಡೆ, ಮಗಳೆ, ನಿನ್ನೆಡೆಗೆ.
ಕಡಲೊಡಲ ಕುಳಿರನಿಂ ಬೆಚ್ಚನೆಯ ಮನೆಮಡಿಲೆ
ಲೇಸು. ಕಣ್ಣೆದುರಿರ್ಪ ನೋವು ತಾನದೆ ಸೊಗಂ
ಕಾಣದಿಹ ಸಾವಿಗಿಂ. ಮೇಣ್, ಮರ್ದ್ದಲ್ತು ಕೊಲೆ
ವಿರಹಕ್ಕೆ. ನಿನಗಹುದು ನಿನ್ನಿನಿಯ ದರ್ಶನಂ
ನೀನು ಕೊನೆಯುಸಿರೆಳೆವ ಮೊದಲ್. ನಿನ್ನೊಡಲಿನೊಳ್
ಬಳೆಯುತಿದೆ, ಸ್ವಾತಿಹನಿ ಮುತ್ತಾಗಿ ಬೆಳೆವಂತೆವೋಲ್,
ನಿಮ್ಮ ಬೇಟದ ಸಾರಸರ್ವಸ್ವ ಶಿಶು! ಒಲ್ಮೆ ತಾಂ
ಬಾಳ್ಗಿಡಕೆ ಪೂವೆಂದೆಯಲ್ತೆ? ದಿಟಮಾದೊಡಂ,
ಮರಕೆ ಮಲರಲ್ಲದೆಯೆ ಹಣ್ಣು ಗುರಿಯಪ್ಪಂತೆ,
ಪ್ರಣಯ ಸಾಧನೆಗೆ ಶಿಶುವಾತ್ಸಲ್ಯ ತಾಂ ಸಿದ್ಧಿ!
ಮಿಡಿ ಬಂದ ಮಾವು ಹೂ ಹೋದುದೆಂದಳಲಹುದೆ?
ಫಲದ ಸಾಫಲ್ಯಕ್ಕೆ ಸುಮದ ಸೌಂದರ್ಯ ಬಲಿ
ತಾನಂತೆ ಬಲಿಯಹುದು ನೀರನೀರೆಯರೊಲುಮೆ
ಕಂದನಾನಂದಕೆ. ಹಸುಳೆಯೊಲ್ಮೆ ದಾಂಪತ್ಯ
ಮಂದಿರಕೆ ಗೋಪುರದ ಹೊಂಗಳಸಮಲ್ಲದೆಯೆ
ಗರ್ಭಗುಡಿಯಲಿ ಪುಣ್ಯವೇದಿಕೆಯ ದೇವಮೂರ್ತಿ:
ವತ್ಸ ವಾತ್ಸಲ್ಯಮಿಲ್ಲದ ವಿವಾಹಂ ವ್ಯರ್ಥಮೌ!
ಮಹನಹಂ ನಿನ್ನ ಮಗನಾತನಂ ಮುದ್ದಿಪುದು,
ಲಾಲಿಪುದು, ಪಾಲಿಪುದು, ತಿದ್ದುವುದು! ಗುರುವಾಗಿ
ನೀನವಗೆ ಕಲಿಸುವುದು ಪೃಥಿವೀಶ ಕಲೆಗಳಂ!
ಜೀವದ್ವಯಂಗಳಂ ಕೆರಳಿ ಕಗ್ಗೊಲೆಗೈವ
ಈ ಸಾಹಸಂ ಬೇಡವಾ ಸಾಹಸಂಗೈದು
ಬದುಕು, ನಡೆ, ಕೀರ್ತಿವೆತ್ತಿರು ತಪಸ್ವಿನಿಯಾಗಿ!”

ಇಂತೆಂದು ನಿಂತುದಾಶೀರ್ವಾದದಾ ವಾಣಿ;
ಕಣ್ಣೊಳೆಯೆ ಕಾಣದಾದುದು ಸಮುದ್ರದ ಮೂರ್ತಿ!
ಕಣಸಿನಿಂದೆಚ್ಚತ್ತವೋಲ್ ಚಿತ್ರೆ ಮೈತಿಳಿದು
ನಡೆದಳೊಯ್ಯನೆ ತನ್ನ ಮಂದಿರಕೆ, ಬಹು ಬಹುಲ
ಭಾವ ಭಾರದಲಿ. ಅಂದು ಮೊದಲಾಗುತಾ ರಮಣಿ
ತಾಯಾಗಿ ಪೊತ್ತು ಪೊರೆದಳ್ ತನ್ನ ಸುಪವಿತ್ರ
ಭಾರಮಂ, ಪೂಜ್ಯ ಮನದಿಂ, ಪೂಜೆಯೆಂದರಿದು.
ತುಂಬಿ ಬರಲೊಂಬತ್ತು ತಿಂಗಳಾ ಪಸುಳೆ ತಾಂ
ತಿಂಗಳೊಗೆತರ್ಪಂತೆ ಕಳ್ತಲಾಕಾಶದಲಿ
ಜನ್ಮಿಸಿತು, ಜನಮನ ಸಮುದ್ರವುಲ್ಲಾಸದಿಂ
ಪಿಂತಣಾಶಂಕೆಯಂ ತೊರೆದುಚ್ಚಳಿಸುವಂತೆ:
ಪೇಳದಿರ್ದೊಡಮೇನ್, ತಾಯ್? ತಾಂ ಪೇಳ್ದತ್ತು
ಚಂದ್ರಸಮ ತೇಜಸ್ವಿ ಶಿಶು ತನ್ನ ವಂಶಮಂ!

ಕ್ಷತ್ರಿಯೋಚಿತಮಾಗಿ ರಾಜಸಂಭ್ರಮದಿಂದೆ
ಬಭ್ರುವಾಹನನೆಂದು ಪೆಸರಿಟ್ಟು, ಚಿತ್ರಾಂಗಿ
ಪಾರ್ಥನಂ ಮರೆದಳೆನ ಅರ್ಭಕನ ಮೋದಿಂ
ಪೆರ್ಮೆಯಿಂ ಮೊಲೆಯೂಡಿ ಪಾಲಿಸಿದಳಾತನಂ,
ಸಿಂಹಿಣಿ ಕಿಶೋರಕೇಸರಿಯಂ ಪೊರೆಯುವಂತೆ.
ಮತ್ತೊರ್ವನರ್ಜುನನೊ ಎನೆ ಬಭ್ರುವಾಹನಂ
ಬಳೆದನಾ ತನ್ನ ನಾಡಿಗೆ ಕೋಂಟೆ ತಾನಾಗಿ,
ನೆರೆಯ ನೆಲಗಳ ದೊರೆಗೊಡಂಕೆಗೆ ಕೊಡಲಿಯಾಗಿ!

ಚಿತ್ರವಾಹನನಳಿಯೆ ಚಿತ್ರಾಂಗದೆಯೆ ರಾಜ್ಯ
ಸೂತ್ರಮಂ ಪಿಡಿದು, ದರ್ಪದಿ ನಡೆದು, ಕಿರುಮಗಂ
ಹರೆಯಕ್ಕೆವಂದಮೇಲದನವನ ಕೈಲಿಟ್ಟು,
ಹೊಳಲ ಹೊರವಳಯದೊಂದುದ್ಯಾನ ವನದಲ್ಲಿ
ನಿಚ್ಚಂ ತಪಂ ನಿಂದುಮೋರೊರ್ಮೆ ತನ್ನೆಡೆಗೆ
ತನಯಂ ಬರಲ್ಕೆ ಕಲಿಪಳ್ ರಾಜನೀತಿಯಂ
ಮೇಣ್ ಧರ್ಮಭೀತಿಯಂ. ಆ ಬಭ್ರುವಾಹನಂ
ಬಲ್ಮೆಯೆನಿತಿರ್ದೊಡಂ, ಕರ್ಚ್ಚೆ ವಿಷಮಂ ಕಾರಿ

ಕೊಲ್ಲದೆಯೆ ಹೆಡೆಯೆತ್ತಿ ಹೆದರಿಸುವ ನಯಮನೆಯೆ
ಪಿಡಿದು, ನಿರ್ನಿಮಿತ್ತದಿ ವಿಜಯಲಾಂಪಟ್ಯದಿಂ

ನೆರೆ ನಾಡುಗಳ ಮುತ್ತಿ ನೆತ್ತಂ ತೊರೆ ಹರಿಸಿ
ಕಪ್ಪಗಾಣಿಕೆ ಕೊಳ್ಳದೆಯೆ, ನೆರೆಯ ದೊರೆಗಳಂ
ಮಿತ್ರರಂಗೈದರಸುಗೆಯ್ಯುತ್ತುಮಿರೆ ಭೂಮಿ
ವರ್ದಿಸಿತು ಸ್ವರ್ಗಮಾಯ್ತೆಂಬಿನಂ. ಮಣಿಪುರಂ
ಬಿತ್ತರಿಸಿ ಶೋಭಿಸಿತು. ಸೌಂದರ್ಯ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ
ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳಂವೆರಸಿ ಧೈರ್ಯಶೌರ್ಯಂಗಳಿಂ
ಶಾಂತಿಯಿಂ ನಲಿದತ್ತು ಜನಪದಂ ನಿಚ್ಚಮಾ!

ಸಂವತ್ಸರಗಳುರುಳಿ ಹರಿದುದು ನಿರಂತರಂ
ಕಾಲನದಿ. ತಿಂಗಳಾರಕೆ ಮರಳಿಯೈತಂದು
ಕಾಂಬೆನೆಂದೊರೆದು ವಚನವನಿತ್ತ ಪಾರ್ಥಯತಿ
ಕಾರಣಾಂತರದಿಂದೆ ತಿಂಗಳೆರಡಂ ತಳುಹಿ
ಬನದ ಶಿವಗುಡಿಗೆ ಬಂದಿನಿಯಳಂ ಕಾಣದೆಯೆ
ಕಣ್ಣೀರು ಕರೆಗಣ್ಕೆ ಮನದಿ ಮಮ್ಮಲ ಮರುಗಿ,
ತಿಳಿಯದೆಯೆ ಕಾಂತೆಯೆಲ್ಲಿರ್ದಳಾರ್ಗೆಂಬುದಂ,
ಕಾದಲೆಗೆ ಕಾದಲ್ಲಿ ಕೆಲದಿನಂಗಳುಮಿರ್ದವಳ್
ತೋರದಿರೆ, ಮುಂಬರಿದನುತ್ತರೋತ್ತಮಕ್ಕೆ
ತನ್ನಕ್ಕರೆಯ ಪೆಣ್ಗೆನುತೆ ಭಾರತೋತ್ತರಕೆ.
ಮುಂದೆ ಸಂಭವಿಸಿತ್ತು ನಿಯತಿ ಕೃತ ನಿಯಮದಿಂ
ಕುರು ಪಾಂಡುಸಂಭವರ ಭೀಷಣ ರಣೋದ್ಯಮಂ,
ಮೈನವಿರನೊಡರಿಪ ಮಹದ್‌ಭವ್ಯಭಾರತಂ,
ಗಾಂಗೇಯ ದ್ರೋಣಾದಿ ಕರ್ಣ ದುರ್ಯೋಧನರ
ಜೀವಕಾನನ ದಹನ ಪ್ರೋಜ್ವಲಂ, ಮುರವೈರಿ
ಪಾರ್ಥ ಧರ್ಮಜ ಭೀಮನಭಿಮನ್ಯು ಮೊದಲಪ್ಪ
ವೀರರ ಯಶೋಕೇತನಾಂಕಿತ ನಿಕೇತನಂ!
ಆ ಮಹಾಘಟನೆಗಳ ಸಂಘಟ್ಟಣೆಯ ಮಧ್ಯೆ
ಕಿಡಿಮಳೆಯ ನಟ್ಟನಡು ಸಿಡಿಮರ್ದ್ದಿನಂತಿರ್ದ
ಸಿತವಾಹನಂಗೆಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಾಂಗದೆಯ ನೆನಹು?

ಪೆಸರೆಂಬುವವಲಂಬಮಾದೊಡಂ ತಾನುಂಟೆ ಪೇಳ್
ಸ್ಮೃತಿಗೆ? ಪೆಸರಿಲ್ಲದಾ ವನಿತೆ ಬಗೆಯಿಂ ಜಗುಳಿ
ಬಿಳ್ದಳೊಯ್ಯನೆ ವಿಸ್ಮೃತಿಯ ತಿಮಿರ ವೈತರಣಿಗೆ!

ನರನು ಮರೆತೊಡಮೇನು ಮರೆಯುವುದೆ ತಾಂ ಋತಂ?
ಮರೆದಪಳೆ ಚಿತ್ರಾಂಗದೆ? ಭಾರತಾರಂಭಮಂ
ಕೇಳ್ದಂದು ಮೊದಲ್ಗೊಂಡು 'ಪಾರ್ಥಂಗೆ ಗೆಲಮಕ್ಕೆ!
ಅರ್ಜುನಗೆ ಸೊಗಮಕ್ಕೆ! ಜಯವಧು ಸವತಿಯಕ್ಕೆ!
ಧರ್ಮಸಂಸ್ಥಾಪಕಂ ದೇವಕೀನಂದನಗೆ
ನಿತ್ಯಮಂಗಳಮಕ್ಕೆ! ಲೋಕಕ್ಕೆ ಶಾಂತಿಯಕ್ಕೆ!'
ಎಂದು ನೋಂತಭವನಂ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದಳನುದಿನಂ
ಪಾಂಡವ ವಿಜಯವಾರ್ತೆ ಕಿವಿಗೆ ಬೀಳ್ವನ್ನೆಗಂ!
ಅಂತು ನೋಂಪಿಯೊಳಿರುತ್ತಿರೆ ಬಭ್ರುವಾಹನಂ
ತಾನೊರ್ಮೆ ತಾಯೆಡೆಗೆ ವಂದು, ಮಾತಿನ ನಡುವೆ
ನೋಂಪಿಯುದ್ದೇಶಮಂ ಕೇಳೆ, ಬೆಸಸಿದಳಾಕೆ:
"ಧರ್ಮದ ಜಯಕೆ ಬೇಡುತಿಹನೀಶನಂ. ಋತದ
ಖಡ್ಗಕ್ಕೆ ಸುವ್ರತದ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯಹುದು ಸಾಣೆ.
ಧರ್ಮದ ಮಹಾಭಾರತದ ಜಯಕೆ ಪಾರ್ಥನಾ
ಪೌರುಷವೆನಿತೊ ಚಿತ್ರೆಯೀ ವ್ರತದ ಪ್ರಾರ್ಥನಾ
ಪೌರುಷಂ ತಾನನಿತೆವೇಳ್ಕುಮೆಂಬುದು ಶ್ರದ್ಧೆ
ನನತು! ಧರ್ಮದ ಮೇಲ್ಮೆಗಾಗಿ ಹೋರಾಡುವಾತಂ
ಗೆಲ್ದರದಕಾತನಾ ಬಿಲ್ಬಲ್ಮೆಯೊಂದಲ್ತು
ಕಾರಣಂ; ಧರ್ಮಿಷ್ಠರಾದರಾಶೀರ್ವಾದ
ಪೂರ್ಣಬಲಮಿಹುದಲ್ಲಿ ತಿಳಿ ದಿಟಂ. ಗಾಂಗೇಯ
ದೇಹಮಾ ಕೌರವರ ಪಕ್ಷಮಾಗಿರ್ದೊಡಂ
ಪರಕೆಯೆಲ್ಲಂ ಪಾಂಡವರ ಕಡೆಗೆ! ಮುರವೈರಿ
ಪಾಂಡವರ ಕಡೆಗೆ; ಬಲವೆರಸಿ ಬಲರಾಮನಾ
ಕೌರವರ ಕಡೆಗಲ್ತೆ? ನಾನಂತೆ ಪಾರ್ಥನಾ
ಗಾಂಡೀವಕಾಶೀರ್ವಚನಶಕ್ತಿಯಂ ನೀಡಿ
ನೆರವಾದಪೆಂ!"

ತಾಯ ನುಡಿಯನಾಲಿಸಿ ಮಗಂ
ಹೇಳಿದನು ಕಣ್ಣಿನಲಿ ಹನಿ ತುಂಬಿ ತಾನುಮಾ
ಕುರುಭೂಮಿಗೆಯ್ದಿ, ಧರ್ಮದ ಜಯಕೆ ನೆರವಾಗಿ,
ಮಣಿಪುರದ ಕೀರ್ತಿಗೆ ಕಲಶವಿಟ್ಟು ಬಹೆನೆಂದು.
ಕರೆಯದೆಯೆ ತೆರಳುವುದು ನೆಲದೊಡೆಯರಿಗೆ ತಗುವ
ಮರಿಯಾದೆಯಲ್ಲೆಂದೊರೆಯೆ ಜನನಿ, ಮಗನದಕೆ
ಸುಯ್ದು, ತಾನೆಂದಾದರೊಂದು ದಿನಮರ್ಜುನಗೆ
ಮಾರಾಂತು ಕದನಮುಖದಲ್ಲಿ ತನ್ನದಟುಮಂ
ತೇಜಮ ತೋರಿ, ಮುಂದಾವಗಂ ಮಣಿಪುರದ
ದೊರೆಗಳಂ ಮರೆಯದಂದದಿ ಮಾಳ್ಪನೆಂದುರಿದು
ನುಡಿಯೆ, ಕಂಪಿಸಿ ತಾಯಿ ತಿಳಿಯದಾಶಂಕೆಯಿಂ,
ಸಂತಯಸಿ ಕಳುಹುತೆ ಕುಮಾರನಂ, ಕೈಮುಗಿದು
ಕಣ್ಮುಚ್ಚಿ ಬೇಡಿದಳ್ ಸುರರಂ ಪೊರೆಯಿಮೆಂದು!

ಪೊಳ್ತುಪೊಳೆಯಿಂತು ಪರಿದಿರೆ ಪರ್ವಿದುದು ವಾರ್ತೆ:
ಕ್ರತು ನಿಮಿತ್ತದಿ ಜನ್ನಗುದುರೆ ಬೆಂಗಾವಲ್ಗೆ
ಸೈನ್ಯಸಾಗರ ಸಹಿತ ರಣಧೀರ ನೃಪರೊಡನೆ
ರಣವಧೂವಲ್ಲಭಂ ವಿಜಯಂ ವಿಜಯಕೆಂದು
ಪರೊಮಟ್ಟು, ದೇಶದೇಶಂ ಗೆಲ್ಲುತದಟಿನಿಂ
ಬಾಕ್ಕೇಳಿಸುತೆ, ಚಂಡ ಜವದಿಂದಮಿತ್ತಣ್ಗೆ
ನುರ್ಗುತಿಹನೆಂದು. ಚಿತ್ರಾಂಗದೆಗೆ ಸಂತಸಂ
ಕೈಗಣ್ಮಿದತ್ತು, ಬಹುಕಾಲದಾನಂತರಂ
ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಹುದೆಂದು ಪತಿಯ ಸಂದರ್ಶನಂ.
ಮೇಣದಂತೆ ನಲಿದನಾಕೆಯ ಕುವರನುಂ, ತನಗೆ
ಮೂಜಗದ ಬೀರದ ಜಸಕೆ ತವರಿನಂತಿರ್ಪ
ಸವ್ಯಸಾಚಿಯ ಕೂಡೆ ಸಮರಂ ದೊರೆವುದೆನುತೆ.
ಇರ್ವರುಂ ತಾಮೊರ್ವರೊರ್ವರ್ಗೆ ಗುಹ್ಯಮಂ
ಪೇಳದಿರೆ, ವರ್ಷರ್ತು ಹರ್ಷಮನೆರಚುವಂತೆ
ಕಾರ್ಮುಗಿಲ್ ಮುತ್ತಿ ಗಗನವನ್ನೈದೆ ಮಳೆಗರೆಯೆ,
ಪಸುರುಗುವ ಪೊಸವುಲ್ಲ ಸೊಂಪಿಡಿದೆಸೆವ ನೆಲದ

ಶಾದ್ವಲ ಶ್ಯಾಮಲ ಸ್ಮಿತದ ಸುಂದರ ರೋಚಿ ತಾಂ
ಸುರಕಾರ್ಮುಕದ ವರ್ಣಗಳ ಮೆರೆದು ಮೋಹಿಸುವ
ನಾನಾ ಕುಸುಮತತಿಯ ಕೇಸರದ ಧೂಳಿಯಂ
ಕೆದರುತಿಹ ಗಾಳಿಯಂ ಕೆಳೆಗೊಂಡು ಕಳಕಳಿಸೆ,
ಪಕ್ಷಿ ಸುಸ್ವನಮಯ ಪೊರೋದ್ಯಾನವೀಥಿಯೊಳ್
ಪಾಳೆಯಂ ಬಿಟ್ಟುದರ್ಜುನನ ಸೇನೆ! ಯಜ್ಞಹರಿ
ಪಟ್ಟಲಿಖಿತಂ ವೆರಸಿ ಕಟ್ಟುಗೊಂಡುದು ಕೂಡೆ
ಚಿತ್ರಾಂಗದಾ ತನುಜನ ದಿಟ್ಟ ಭಟರಿಂದೆ!

ಬತ್ತಿಸಿ ನೃಪಾಲರಾಟೋಪಮಂ ಕೋಪದಿಂ,
ನೀಲಧ್ವಜನ ಮುರಿದು, ಹಂಸಧ್ವಜನ ಗೆಲ್ದು,
ಸೋಲಿಸಿ ಪ್ರಮೀಲೆಯಂ, ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ನಿವಶಮೆನೆ
ಸ್ವರ್ಣ ಸಂಪತ್ತಿನಿಂ ಮೇರುವಿಂಗಣೆಯಾಗಿ
ಕಣ್ಣು ಕೋರೈಸೆ ರಾಜಿಪ ರಾಜಧಾನಿಗಳ
ಸುಲಿಸುಲಿದು ಸೂರೆಗೊಂಡಾ ಪಾರ್ಥನೆಯೆ ಕಂಡು
ಮಣಿಪುರದ ಸಿರಿಗೆ ಬೆರಗಾಗಿ ಕೇಳಿದನಂದು
ಹಂಸಧ್ವಜನ ಕುರಿತು ನಾಡಿನರಸಾರೆಂದು.

“ಏನನೆಂಬೆನು ಪಾರ್ಥ? ಈ ಹೊಳಲಿನರಸನಿಗೆ
ಸಿದ್ದಾಯಕಾಗಿ ನಾವನಿಬರುಂ ತಪ್ಪದೆಯೆ
ಪ್ರತಿವರ್ಷಕೊಂದು ಸಾಸಿರ ಬಂಡಿ ಚಿನ್ನಮಂ
ತೆತ್ತು ಬಹೆವಲ್ಲದಿರೆ ದಂಡನೆಯೆಂದು ಬೆದರಿ!
ಈತಂಗೆ ಸಚಿವಂ ಸುಬುದ್ಧಿ. ಮೇಣೀತನಾ
ವಾಹಿನಿಯ ವಾರ್ಧಿಯನ್ನೀಸಬಲ್ಲವರಿಲ್ಲ
ಲೋಕದಲಿ. ಪೆಸರಾತನಿಗೆ ಬಭ್ರುವಾಹನಂ!
ಕರುಣೆಯಲಿ ನಯವಿನಯಗಳಲಿ ಮೇಣದಟಿನಲಿ
ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಸೌಜನ್ಯಭಕ್ತಿಯಲಿ ಸೊಬಗಿನಲಿ
ಸರ್ವಸಂಪನ್ನತೆಯೊಳಾತಂಗೆ ಸಮನಿಲ್ಲ
ತ್ರೈಜಗದೊಳಂ. ಪುಣ್ಯಪುರುಷನಾತಂಗೆ ಗುರು
ಆತನ ಜನನಿಯಂತೆ! ವರ ತಪಸ್ವಿನಿಯಾಗಿ,
ದೇಶದಭ್ಯುದಯಕೊಂದಾಶೀರ್ವಚನಮಾಗಿ,

ನಗರೋಪವನದೊಳೆಲೆವನೆಯೊಳಿರುತಿಹಳಂತೆ!
ಪೆಸರಾಕೆಗಾ ದೇವಿಗಿರ್ಪುದೈ ಚಿತ್ರಾಂಗದೆ!
ಚಿತ್ರಾಂಗದೆಯ ಕಥೆ ವಿಚಿತ್ರಮೆಂದಾಡುವರ್:
ಚಿತ್ರವಾಹನಗಾಕೆಯೊಬ್ಬಳೆ ಕುವರಿಯಾಗಿ
ಜನಿಸೆ, ಮಂಗಳಂ ಮಗನೆಯೆಂದೊಲಿದು ಸಲಹಿನದ
ಆಣ್ಮಗೆ ತಗುವ ಕಲ್ಪಿಯ ಕಲಿಸಿ. ಜವ್ವನದಿ
ಬೇಂಟೆಗೆನುತಾಕೆ ಕಾಡೊಳಗಲೆಯುತಿರಲೊರ್ವ
ಗೈರಿಕವಸನವೇಷಿ ಸುರಪುರಷನೈತರಲ್,
ಕಣ್ಬೇಟವಗ್ಗಲಿಸಿ, ಗಾಂಧರ್ವ ವಿಧಿಯಿಂದೆ
ಮದುವೆ ನಿಲೆ, ಬಭ್ರುವಾಹನ ಜನನಮಾಯ್ತೆಂದು
ಕರ್ಣಪ್ರತೀತಿಯಿದೆ ದಿಟಮೆಂತೊ ನಾನರಿಯೆ!"

ಹಂಸಧ್ವಜನ ನುಡಿಯ ಕೇಳುತರ್ಜುನನೆದೆಯ
ಗಹ್ವರ ಗಹನದಲಿ ಮೂಡಿತೊಂದತಿದೂರದಾ
ದೂರಸ್ಮೃತಿ. ಅದರದಕಿದಕೇನು ನಂಟೆನುತೆ
ತಳ್ಳುತಾಚೆಗೆ ನೆನಹನೊಡನೆ ಬಳಿ ಕುಳಿತಿರ್ದು
ಕಥೆಯ ಕೇಳುತಲಿರ್ದ ವೃಷಕೇತುವಂ ಕುರಿತು
'ಯುವಕ ವೀರನೆ, ಬಭ್ರುವಾಹನಗೆ ಮಾರಾಂತು
ಜಯಿಸುವೆಯ ನೀನೆಂದು ಮೊದಲಾಗಿ ನುಡಿಗಳಂ
ತೊಡಗಿದನ್. ಆದರೇನ್? ಬಿದಯ ವಂಚಿಸಲಹುದೆ?
ಕಣ್ಮುಚ್ಚಲೇನರ್ಜುನಂ? ನೋಡು ಅದೊ ಛಾಯೆ
ರಾಹುವಂದದಿ ಬರುತಲಿದೆ ಬಳಿಗೆ ಬಳಿಸಾರ್ದು!

ಒಯ್ಯನೊಯ್ಯನೆ ತನ್ನೆಡೆಗೆ ಪರಿ ಬರುತಿರ್ಪ
ವಿಧಿ ವಿಹಂಗಮ ಪಕ್ಷ ಛಾಯೆಯೆನೆ, ಕಳ್ತಲೆಯ
ಕರ್ಗಪ್ಪು, ಪಗಲಳಿಯೆ, ತೀವಿತು ಧರಿತ್ರಿಯಂ.
ಏನ ನೆನೆದನೊ ಮನದೊಳಿಂದ್ರಜಂ? ಮೂಡುವಾ
ತಾರಾಳಿಯೊಡನೆ ತಾನಾರುಮರಿಯದ ರೀತಿ
ಮಾರುವೇಷವ ಧರಿಸಿ, ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ಹೊಳಲ
ಬೀದಿಗಳನಲೆದಲೆಯುತರಸಿ ಚಿತ್ರಾಂಗದೆಯ
ಪರ್ಣಶಾಲೆಯ ಬಳಿಗೆ ವಂದು, ಬೆರಗಾದನಾ

ನಿರ್ಜನತೆ ನೀರವತೆ ನಿರ್ಭೀತಿಯನು ನೋಡಿ
ಪೂಜೆಯೊಳ್ ತೊಡಗಿರ್ದ ಚಿತ್ರಾಂಗಿಯಾ! ಒಡನೆ
ಹೊಮ್ಮಿ ಗೌರವಭಾವವಾತನೆರ್ದೆಯಲಿ ನರಂ
ಹೊರದೂಡಿದನು ತನ್ನ ತೋರಿದಾಶಂಕೆಯಂ.
ಹಂಸಧ್ವಜಂ ಪೇಳ್ದ ಕಥೆಯನಾಕರ್ಣಿಸುತೆ
ಮುನ್ನ ಬಹುವತ್ಸರಗಳಾಚೆ ಕಾನನ ಮಧ್ಯೆ
ಯತಿವೇಷಿಯಾಗಿ ಬರೆ ತಾನು ಕಂಡೊಲ್ದಾಕೆ
ಮೇಲೆ ಕಣ್ಮರೆಯಾಗಿ ಪೋದಾಕೆಯಿರಬಹುದೆ
ರಾಣಿ ಚಿತ್ರಾಂಗಿಯೆಂದೆಂಬ ಸಂದೆಯದಿಂದೆ
ಬಂದು ಕಂಡರ್ಜುನಂಗಳಿದುದು ಮನದ ಶಂಕೆ.
ಚಿತ್ತದಲಿ ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತಾ ಭುವನ ರಮಣೀಯ
ರಮಣಿಯಂ ಹೋಲಿಸಿದನಲ್ಲಿ ತನ್ನೆದುರಿರ್ದ
ರಾಜ್ಞೀ ತಪಸ್ವಿನಿಯ ರೂಪಿಂಗೆ! ಹೋಲಿಕೆಯೆ?
ತೆಗೆ ತೆಗೆ ಅದೆಲ್ಲಿಯದು? ಅವಳೆಲ್ಲಿ ಇವಳೆಲ್ಲೆ?
ಸರ್ವ ಸೌಂದರ್ಯಸಾರವದು! ನಿಸ್ಸಾರವಿದು!
ತಾಯ್ತನದ ಗಾಂಭಿರ್ಯವನು ಹೋಲಿಸುವುದುಂಟೆ
ತರಳ ತರುಣತೆಯ ಮೋಹನ ಚಂಚಲತೆಯೊಡನೆ?
ಪುಷ್ಪ ಗರ್ಭಿತ ನವ ವಸಂತದ ಲಸಲ್ಲತೆಗೆ
ಪಣ್ ಬೀತುಪೋದ ಮಾಗಿಯ ಮರದ ಸಾಮ್ಯಮೇಂ?
ಅಂತಿಂತುಮಿವಳಲ್ಲಮವಳೆಂದು ತರಿಸಂದು
ಮರಳಿದನ್ ಪಾಳೆಯಕೆ ಮರುಳಾಗುತಾ ನರಂ
ಸಂದೇಹಮಂ ತವಿಸಿ, ತನ್ನೆದೆಯ ಸಂತೈಸುತೆ.

ಅತ್ತ ಕಾಹಿನ ಭಟರ್ ತನಗೆ ತಂದಿತ್ತ ಆ
ಜನ್ನಗುದುರೆಯ ಹಣೆಯ ಉರವಣೆಯ ಒಕ್ಕಣೆಯ
ಪಟ್ಟಲಿಖಿತದ ಕನಕದೋಲೆಯಂ ತಾನೋದಿ,
ಸಾಹಸಂ ಲಭಿಸಿತೆಂದುರ್ಕೆಹದಿನುರಿದೆದ್ದು,
ಕಾಳೆಗಂಗೊಡೆ ಮನಂಮಾಡಿ, ಮಂತ್ರಿಗೆ ಬೆಸಸಿ,
ಹಗೆಗೊಲೆಗೆ ತಾಯಿಯಾಶೀರ್ವಾದಮಂ ಪಡೆಯೆ
ಪುರವನದ ನಡುವಿರ್ದ ಪರ್ಣಶಾಲೆಗೆ ಜವದಿ

ರಯಗತಿಯಿನೈತಂದನಾ ಇಂದ್ರಜ ತನೂಜಂ.
ಬರೆ ಕುಮಾರಂ, ಜನನಿ ಸಂಭ್ರಮದಿನಿದಿರೆದ್ದು,
ಮಣಿದಾ ಮಣಿಪುರೇಶಮಣಿಯಂ ಮಣಿಯುತೆತ್ತಿ
ಬೆಸಗೊಳಲ್ ಮುದದಿಂದೆ ಬಂದ ಹದನೇನೆಂದು,
ದವಳ ಧೌತಾಂಬರದ ವರ ಜಪಮಣಿಯ ಕರದ
ಧ್ಯಾನಸ್ತಿಮಿತ ಶಾಂತಿಮಂಡಿತ ಮುಖಾಂಬುಜದ
ತಾಯಂ ತಪಸ್ವಿನಿಯನಳ್ಕರುಳ್ಕುವ ತೆರದಿ
ವೀಕ್ಷಿಸುತೆ ಪಾರ್ಥಜಂ ರಾಜಕಾರ್ಯವನರುಹಿ
ಪರಕೆ ಬೇಡುತಿರೆ, ಹಮ್ಮೈಸಿ ಕುಳಿತಾ ಮಾತೆ
ಕಂಬನಿಯ ಕರೆದು ಮಾತಿಲಿಯಾಗಿ ರೋದಿಸಿರೆ,
ಬೆರಗು ಹೊಡದಂತಿರ್ದನಾ ಬಭ್ರುವಾಹನಂ:
“ಮಗನೆ, ಮನ್ನಿಸು ನಿನ್ನ ಮಾತೆಯ ಅಧೈರ್ಯಮಂ,
ನಾಣ್ಚುತಿಹಳೈ ನಿನ್ನ ಕಲಿತನಕ್ಕೆನ್ನೆರ್ದೆಯ
ಹೆದರಿಕೆಯ ಹೆಣ್ಣು. ಸಾಹಸಿ, ವೀರ, ಧುರಧೀರ
ಕಲಿ ನಿನಗೆ ರುಚಿಸದಿರ್ದೊಡಮೆನ್ನ ಸಾತ್ವಿಕತೆ,
ದೀನ ವಾಣಿಯನಾಲಿಸೈ : ಧರ್ಮನಂದನಂ
ಪೂಜ್ಯನಾತನ ತುರಗಮೇಧಮುಂ ಧರ್ಮಕೃತಿ.
ಧರ್ಮಸಂಸ್ಥಾಪಕಂ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನೀ ಕ್ರತುಗೆ
ಜೀವಾತುವಾಗಿಹಂ. ಧರ್ಮಾನುಜಾರ್ಜುನಂ
ಬಂದಿಹನು ಪುಣ್ಯಕೃತಿ ಹಯಮೇಧಕೋಸುಗಮೆ
ಕುದರೆ ಬೆಂಗಾವಲ್ಗೆ. ಪುಣ್ಯಮಂ ಪ್ರತಿಭಟಿಸಿ
ನಿಲ್ವುದು ಧರ್ಮಮಲ್ತು. ಧರ್ಮ ರಕ್ಷಕರೆಲ್ಲರುಂ
ನೆರಪಿ ನೆರವಾಗಬೇಕಾದುದಿದಕೇಕೆ ನೀಂ
ನಿಲ್ಲುವೈ ಎಡರಾಗಿ? — ಬೇರೊಂದು ತೆರದಿಂದೆ
ನಿನಗೆ ಗುರು ಪೃಥೆಯಾತ್ಮಜಂ. ಬಾಲ್ಯ ಕಾಲದಲಿ
ಕಲಿಯಾದೆನಾನರ್ಜುನನ ನಾಮ ಜಪದಿಂದೆ
ಬಿಲ್ಬಿಜ್ಜೆಯಂ ಕಲಿತು! ನಾನಲ್ತೆ ಗುರು ನಿನಗೆ?
ಗುರುಗೆ ಗುರವಾದವಗೆ ಗೌರವಮೆ ಗುರಗಾಣ್ಕೆ!
ಗುರು ಪಿತೃಗೆ ಸಮನಲ್ತೆ? ವೈರಿಸಂಹೃತಿಯಿಂದೆ
ಪಿತೃವಧಾ ಪಾತಕಂ ಬಿಡದೆ ಬರ್ಪುದೆ ದಿಟಂ

ನೀನಿಂದಳವಿಗೊಟ್ಟು ಮಲೆಯಲ್ಕೆ: ಮುನಿಯದಿರ್,
ಕಂದ, ಕೇಳ್ದು ನನ್ನೀ ನನ್ನಿಯಂ!” ಪಾರ್ಥಜಂ
ಮಾತೆಯ ನುಡಿಗೆ ನಡುಗಿ ಭೀತಿಯಿಂದಡಿಗೆರಗಿ:
“ಕ್ಷತ್ರಿಯರ ಪಂಥದಿಂದಾತನ ತುರುಗಮಂ
ಕಟ್ಟಿದೆನ್. ನಿಮ್ಮ ಚಿತ್ತಕೆ ಬಾರದಿರ್ದೊಡದು,
ನಿಮ್ಮಡಿಗೆ ಸಂಪ್ರೀತಿಯೇನದಂ ಬೆಸಸಿದೊಡೆ
ಕೈಕೊಂಬೆನದಕೇತಕಳುವುದೆಂ” ದಮ್ಮನಂ
ಸಂತವಿಡುತಿರೆ ನುಡಿದಳಾ ಮಾತೆ: “ವಹಿಲದಿಂ
ನಡೆ, ನಿನ್ನಖಿಳ ರಾಜ್ಯಸಂಪತ್ತುಮಂ ಗುರಗೆ,
ಧರ್ಮಜಾನುಜಗೆ, ಮಧುಸೂದನ ಪ್ರಿಯಸಖಿಗೆ
ಮದ್ಗುರುವಿನಡಿದಾವರೆಗಳಿಗೆ ನಿವೇದಿಸೈ.
ಸನ್ಮಾನದಿಂದಾತನಂ ಪುರಕೆ ಕರೆದು ತಾ;
ಸಂತುಷ್ಟಳಾದಪೆಂ ನಾಂ ಭಟವರೇಣ್ಯನಾ
ನರವೀರವರನ ಸಂದರ್ಶನ ಸುಕೃತದಿಂದೆ.”
ಎನುತ್ತೆ ಸೂನುಗೆ ಬುದ್ಧಿವೇಳ್ದು ಕಳುಹುತೆ, ಮತ್ತೆ
ಸಂಕಲ್ಪ ಸಂಪ್ರಾಪ್ತಿಗಾಗಿ ಪರಮೇಶನಂ
ಪೂಜಿಸುತೆ, ಪಾರ್ಥನ ಬರವಿಗುಬ್ಬಿದಳ್ ಚಿತ್ರೆ!

ಮರುದಿನಂ ಮೂಡಣೆಡೆ ಬೆಳ್ಳಿದಾರಗೆ ಬಾಡೆ,
ಬೆಟ್ಟಗೋಡಂ ಮೆಟ್ಟಿ ಕನಕ ದಿನಮಣಿ ಮೂಡೆ,
ಹಕ್ಕಿಯಿಂಚರ ಹಾಡೆ, ದೇಗುಲದ ವಾದ್ಯತತಿ
ಮಂಗಳ ರವಂ ಗೆಯ್ಯೆ, ಸುಪ್ರಭಾತಂ ನೆಯ್ಯೆ
ಸ್ವರ್ಗೀಯ ರಮ್ಯತೆಯನಾ ಬಭ್ರುವಾಹನಂ
ಜನನಿಯ ನಿರೂಪದಂತಾಜಿ ನಿಂದತ್ತೆಂದು
ಪುರದೊಳಗೆ ಡಂಗುರಂಬೊಯ್ಸಿದಂ; ತೆಗೆಸಿದಂ
ಕೋಶದ ಸುವಸ್ತುಗಳನೆಲ್ಲಮಂ ನರನಡಿಗೆ
ನೈವೇದ್ಯಮಂ ನೀಡೆ, ಗುಡಿ ತೋರಣಂಗಳಂ
ಕಟ್ಟಿಸುತೆ ನಗರವನಲಂಕರಿಸಿ, ಸೇನೆಯಂ
ಶಾಂತಿಕೇತನದಿಂದೆ ಸಿಂಗರಿಸಿ, ಮನ್ನೆಯರ
ನಾಗರಿಕ ಜನರೆಲ್ಲರಂ ಕರೆಸಿ, ನೆರಪುತ್ತೆ

ಶೃಂಗಾರ ಸಾಗರ ತರಂಗಾಂಗಿಯರೆನಲ್ಕೆ
ಕನ್ನಡಿ ಕಳಶವಿಡಿದ ಕನ್ನೆಯರ ಗಡಣಮಂ,
ಸಾತ್ವಿಕ ಸುಮಂಗಳದ ಸಂಗೀತ ಶೈಲಿಯಿಂ
ಪೊರಮಟ್ಟನೊಂದು ಮೆರವಣಿಗೆ ವೈಖರಿಯಿಂದೆ
ಪಾರ್ಥನ ಶಿಬಿರಕಾಗಿ.

ಇತ್ತ ಪಾರ್ಥನ ಸೇನೆ
ಪ್ರದ್ಯುಮ್ನನನುಸಾಲ್ವನಿನಸುತನ ಸೂನು ಮೇಣ್
ಯೌವನಾಶ್ವಂ ಹಂಸಕೇತು ನೀಲಧ್ವಜಂ
ಮೊದಲಾದ ರಣಕಲಾ ಕೋವಿದರ ಸನ್ನೆಯಲಿ
ವೈರಿದಳದಾಗಮನವನೆ ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತುಮಿರೆ
ವಿವಿಧ ವ್ಯೂಹಂಗಳಂ ರಚಿಸಿ, ಗೋಚರಮಾಯ್ತು
ಸಮರವೀವ ಸುಭಟರ ಮೋಹರಕೆ ಬದಲಾಗಿ
ಬೀಗರನ್ನೆದುರುಗೊಳಲೆಂಬಂತೆ ತನ್ನೆಡೆಗೆ
ಮೋಹನಾಂಗಿಯರೊಡನೆ ಮೋಹದಿಂ ಬರುತಿರ್ದ
ಮದುವೆ ದಿಬ್ಬಣದೊಸಗೆ ಮೆರವಣಿಗೆ! ಗೊಳ್ಳೆಂದು
ನಗೆಯ ತೆರೆ ನೊರೆಯುಕ್ಕೆ ಮಸಗಿತುತ್ಸಾಹದಿಂ
ಪಾಂಡವ ದಳದ ಜಳಧಿ, ಸಿಡಿಲು ಕೋಲಾಡಿದುದು
ಸಂಖ್ಯೆಯಿಲ್ಲದ ಕೈಗಳಂಕೆಯಿಲ್ಲದ ಜನರ
ಚಪ್ಪಾಳೆ; 'ನಿನಗೊಸಗೆ!' 'ತನಗೊಸಗೆ' 'ಪಣ್ ಚೆಲ್ವು!'
'ಸವಿಗೆಲ್ವು!' ಎಂದು ಜವ್ವನಿಗ ಸೈನಿಕರೆಲ್ಲ
ತಮತಮಗೆ ನುಡಿದರ್ ಕುಚೋದ್ಯ ಚೋದ್ಯಂಗಳಂ!
'ಹೊಳಲನಾಳುವರೇನು ಗಂಡಸರೊ?' 'ಗಂಡಸರ
ಕಂಡೊಡನೆ ಗಂಡರೆಮಗೆಂದೆಂಬ ಹೆಂಗಸರೊ?'
'ಅಂದಾ ಪ್ರಮೀಳೆಯಾದೊಡಮೆಮಗೆ ಮಾರಾಂತು
ಗಂಡಂ ಮೆರೆದಳಲ್ತೆ?' 'ಬಭ್ರುವಾಹನ ಎಂಬ
ಹೆಸರು ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗವೋ ಪುಲ್ಲಿಂಗವೋ ತಿಳಿಯೆ?'
ಇಂತಿಂತು ಬೀರಾಳ್ಗಳಿಲ್ಲಲ್ಲಿ ನಗೆ ನುಡಿಯುತಿರೆ
ಬೆಕ್ಕಸಂಗೊಂಡಿಂದ್ರಜಂ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿರ್ದನಂ
ಪ್ರದ್ಯುಮ್ನನಂ ಕುರಿತು: "ದನುಜಾರಿ ನಂದನನೆ,

ಕರವಾಳ್ಗಳಂ ಪಿಡಿದು ರೋಷದಿಂ ಮೇಲ್ವಾಯ್ವ
ಕೂರಾಳ್ಗಳಂ ನೆರಪಿ ಬರ್ಪ ಬದಲೀ ನೃಪಂ
ನಾರಿಯರ ಗಡಣದೊಡನೈತರ್ಪನೇಕಿಂತು?
ಹೆತ್ತ ತಾಯಿಯೆ ಬಿಜ್ಜಯೋಜಳಾದೀತಂಗೆ
ಬದುಕಿನಲಿ ರಾಣಿಯರೊ, ಕದನ ಸಮುಖದಲ್ಲಿ
ಬದುಕಿಪ ಗುರಾಣಿಯರೊ ಸ್ತ್ರೀದಳಂ? ಸೋಜಿಗಂ!"
ಎಂದಣಕವಾಡುತಿರೆಯಿರೆ ಬಳಿಗೆ ಬಂದುದಾ
ಬಭ್ರುವಾಹನ ನಾಗರಿಕ ಸೇನೆ. ತೇರಿಂದೆ
ಭೂಮಿಗವತರಿಸಿ, ಗುರವೆಂಬ ಗೌರವದಿಂದೆ
ಪಾರ್ಥನ ಬಳಿಗೆ ನಡೆದು ಚಿತ್ರಾಂಗದೆಯ ಮಗಂ
ಮಣಿಯೆ ಸಾಷ್ಟಾಂಗದಿಂ, ವೀರಪಾನೋನ್ಮತ್ತ
ಮತಿಯಾ ಕಿರೀಟಿ ಮೋರೆಯ ತಿರುಹಿ ಕಿರುನಗೆಯ
ಮದದಿಂದಹಂಕೃತಿಯ ಬಿಂಗದಿಂದಿತರರಂ,
ಕಾಳೆಗಕೆ ಬೆದರಿ ತನ್ನಡಿ ಶರಣ್ಬೊಕ್ಕರಂ,
ತಾಂ ಪಿಂದೆ ಕಂಡಂತೆ ಕಂಡುದಾಸೀನದಿಂ
ವರ್ತಿಸೆ, ಕಿರೀಟಿಯ ಸುತಂ ಕನಲ್ದನೊಳಗೊಳಗೆ
ಮುನಿಸು ಹೊಗೆ ಹೊತ್ತಿ. ಬಯ್ದನು ಮನದೊಳಬ್ಬೆಯಂ
ತನ್ನನೀ ದುರವಸ್ಥೆಗಪಮಾನ ಕೂಪಕ್ಕೆ
ನೂಂಕಿ ನಗೆಗೀಡುಮಾಡಿದಳೆಂದು! ಕುಲಮೆಯೊಳ್
ಕಾಯ್ದ ಕಬ್ಬುನದಂತೆ ಕೆಂಪಾದ ಮೊಗದಿಂದೆ
ಕೇಸುರಿಯ ಕಾರುವಕ್ಷಿಗಳಿಂದೆ ದುರುದುರುನೆ
ವೈರಿಯಾ ಮೋರೆಯನಿರಿದು ನೋಡಿ: "ಎಲವೆಲವೊ
ನಯರುಚಿ ವಿಹೀನ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಬಾಹಿರ, ಕಿರಾತ,
ಜಯಮದಂಧನೆ, ಪಾರ್ಥ, ಗೌರವವರಿಯೆಯೆಲಾ!
ಧರ್ಮಜನ ಧರ್ಮಕಾರ್ಯದೊಳಿರ್ಪೆ ನೀನೆಂದು
ಮೇಣ್ ಗುರವೆಂದೊರೆದ ಜನನಿಯಾಣತಿಯಂತೆ
ಬಂದು ನಾನೆರಗಿದೊಡೆ ಮೋರೆ ತಿರುಗಿದೆಯಲಾ
ನೆಣಗೊಬ್ಬಿನಿಂ ಸೊರ್ಕಿ! ಸಮರೋತ್ಸವಕೆ ಸುಗಿದು
ನಿನ್ನ ಬಲ್ಮೆಯ ಜಸದ ಹುಸಿವೆಳಗಿಗುರೆ ಸೋಲ್ತು
ಸೋಲ್ಮೆಯಪಕೀರ್ತಿಯಿಂ ನುಸುಳಿಕೊಳಲೆಂದಳಸಿ

ಬಂದೆನೆಂದರಿಯದಿರೊ! ಜನನಿಯುಪದೇಶದಾ
ವಿನಯಕೆ ವಿಧೇಯನಾಗವಿವೇಕಿಯಾದನಾಂ!
ನಿನ್ನ ಕೀರ್ತಿಗೆ ಚಿತೆಯೊಡ್ಡೈಸಲೆಂದಿರ್ದೆ;
ಮೇಣೆನ್ನ ಭುಜಪರಾಕ್ರಮ ತೀರ್ಥದಲಿ ನಿನ್ನ
ಭಸ್ಮಾವಶೇಷಮಂ ತೊಳೆಯಲೆಂದಿರ್ದೆನ್ನನಾ
ಬೋಳೈಸಿದಳ್ ತಾಯಿ! ನಿನ್ನ ಸೂಡಿಗೆ ನೀನೆ
ಕೆರಳಿಸೆನ್ನಂ ಕಿಚ್ಚನುರಿಯಿಟ್ಟೆಯೆಂದು ತಿಳಿ!
ನಿನ್ನ ವಿಕ್ರಮ ಸಿಂಹದಾ ಕೇಸರವನೆಲ್ಲ
ಕತ್ತರಿಸದಿರೆ, ಪೆರ್ಚುಗೆಯ ದಂಷ್ಟ್ರನಖಗಳಂ
ಕಸಿಮಾಡದಿರೆ, ನಿನ್ನನೀ ನಿನ್ನ ಪಡೆವೆರಸಿ
ಬಿರುಗಾಳಿ ತರಗೆಲೆಯನೊದೆದಟ್ಟುವಂತೆಂಬ್ಬಿ
ನಾಡಿನಾಚೆಯ ನರಿಯ ಮಾಡದಿರೆ, ಹೆತ್ತಬ್ಬೆ
ಮೇನಯ್ಯನಾಣೆ! ಬಾಳಿದು ಸುಡಲಿ!" ಎಂದುರಿದು
ನುಡಿಯುರಿಯ ದಳ್ಳಿಸುವ ಬಭ್ರುವಾಹನಗಾ ನರಂ
ಹುಬ್ಬುಗಂಟಿಕ್ಕಿ ನೋಡುತ್ತುಗ್ರ ವ್ಯಗ್ರದಿಂ:
"ಬಾಯ್ಗುದುರೆವಾಯ್ಗೆ ಕಡಿವಾಣವನ್ನಿಕ್ಕಲವೊ
ಹೆಂಬೇಡಿ! ಬಳ್ಳಿಕ್ಕುತಿದೆ ಪೊಳ್ಳು ಜಂಬುಕಂ
ಸಿಂಗದಿದಿರಿನಲಿ! ನಿನ್ನನ್ನರಂ ಬಾಯ್ನುಡಿಯ
ಬೀರರನ್ನೆನಿತೊ ಕಂಡಿಹೆನೊ ನಾಂ. ಭೀರುವಿಗೆ
ವೀರರ್ಗುಚಿತಮಾದ ಗೌರವ ದೊರೆಯದೆಮ್ಮ
ಸಾನ್ನಿಧ್ಯದೊಳ್. ಸೆಣಸಿ ಶೂರ ಸಂಗ್ರಾಮದಲಿ
ಬಿಳ್ದೊಡಂ ಬಳ್ದೊಡಂ ಸನ್ಮಾನ್ಯನಾ ಕಲಿಯೆ;
ಮೇಣುಳಿದ ಪಂದೆಗಳಿಗಾ ಪೂಜೆ ಸಲ್ಲದೈ.
ಕಾದಲಾರ್ಪೊಡೆ ಕಾದಿ ಗೆಲಿ. ಹೋರಿ ಸೋತೊಡಂ
ಸಯ್ತೊಡಂ ವಿಖ್ಯಾತನಹೆ. ಕಳಕ್ಕಾರದಿರೆ
ಕಪ್ಪಕಾಣಿಕೆಯೊಡನೆ ಕಾಲ್ಗೆರಗಿ, ಕಟ್ಟಿದಾ
ಕ್ರತು ತೇಜಿಯನ್ನೊಡನೆ ತಂದಿತ್ತು, ಕೊಟ್ಟುದಕೆ
ಗಳಪದೆ ಹಸಾದವೆಂದಿರು. ನಪುಂಸಕರುಂಟು
ಕೆಲರವರ್ ಸತ್ತ್ವಟದ ಪೆಸರ್ ನುಡಿದು ಸಮತೆಯಂ
ನಟಿಸಿ ಸಾಧಿಸಲೆಳಸುವರ್ ಪೌರುಷತೆಯೊಡನೆ.

ಮುಂ ಕುರುರೆಯಂ ಕಟ್ಟಿ ಹುಡುಗಾಟವೆಂದರಿತೆ
ನೀನೀಗಳೇಂ? ಸಂಸ್ಕೃತಿಗೆ ವಂದಿಯಾದೊಡೇಂ
ನೀನದಕ್ಕೊಡೆಯನಲ್ತೆಂಬುದಂ ತೋರುತಿದೆ
ನಿನ್ನ ನಾಲಗೆಯ ನಡೆ! ತಂದೆಯಿಲ್ಲದೆ ಹುಟ್ಟಿ
ಪಂದೆಯಾದೆಲವೊ ನಿನ್ನಯ್ಯನೇಂ ಬಳೆತೊಟ್ಟ
ನಟ್ಟುವನೊ? ದಿಟ್ಟನಿಂದೆಂದಾದೊಡಂ ಪಂದೆ
ಪುಟ್ಟುವುದೆ?”

ಬಿರುನುಡಿಗಳಂ ತನ್ನ ಮೊಗಕಿರಿದು
ಜರೆದೇಡಿಪರ್ಜುನನ ಮುಖಕೆ ದಿಟ್ಟಿಯಿನೊದ್ದು
ಪಿಂತಿರುಗಿದಂ ಬಭ್ರುವಾನಂ ಮಖಹಯಂ
ಪುರಜನಸ್ತ್ರೀಯರಂ ಚತುರಂಗ ಸೇನೆಯಂ
ಬೆರಸಿ, ಭೀಷಣ ಯದ್ಧ ಸನ್ನದ್ದನಾಗಲ್ಕೆ!
ಫಲ್ಗುಣನ ತಾರುಣ್ಯದಪರಾವತಾರಮೆನೆ
ವೀರವಲ್ಗುತೆವೆತ್ತೆಸೆದ ಬಭ್ರುವಾಹನನ
ಕಂಡು, ಪೋಲ್ಕೆಗೆ ಬೆರುಗುಗೊಂಡರಾ ಸೇನೆಯಲಿ
ಪಳಬರಾದವರೆಲ್ಲರುಂ. ಮತ್ತೆ ಕೆಲಬರ್ಗೆ
ಮೂಡಿದುದು ಗೌರವದೊಡನೆ ಭೀತಿ. ಇಂದ್ರಜನ
ಕೆಚ್ಚೆದೆಯೊಳುಂ ತೋರ್ದುದು ಅಧೀರತೆಯ ಛಾಯೆ!
ವೀರಪುಂಗವರರ್ಥಮಯ ಮೌನ ನೇತ್ರದಿಂ
ನೋಡಿದರ್ ತಾವೊಬ್ಬರೊಬ್ಬರಂ. ವರ್ಷರ್ತು
ಗಗನದಲಿ ಕಾಳಮೇಘಗಳೊತ್ತಿ ಮುತ್ತಿಬರೆ
ಜಡಿಯ ಸೋನೆಯನಿರದೆ ಸೂಸಿ, ದುರ್ದಿನಂ
ಕರ್ಕಶವಾಯ್ತು ವಿಧಿಯ ಬದ್ಧ ಭ್ರುಕುಟಿಯಂತೆ.
ಚಿರಿದತ್ತೊಂದು ರಣಶಕುನಿ, ಕಿವಿಗೊಟ್ಟು ಕೇಳ್,
ದುಃಶಕುನ ಗರ್ಭಿತ ವಿಕೃತ ವಿಕಟ ರವದಿಂದೆ

ಆರನೆಯ ಪರ್ವಂ (೧೧೧೦- ೧೪೯೦)

ಪ್ರಲಯ ರೌದ್ರಭೀಲ ಶೂಲಧರ ಧೂರ್ಜಟಿಯ
ತಾಂಡವ ಸಮಯ ಚಂಡ ಡಮರು ಡಿಂಡಿಮದಂತೆ
ಮೊಳಗಿದುದು ರಣಭೇರಿ, ಮೇರು ಮಾರ್ದನಿ ಬೀರಿ
ಬಿರುದುದೆನೆ ದಿಗ್ಭಿತ್ತಿ! ಧಿಮ್ಮಿ ಧಿಮಿಧಿಮಿ ಧಿಮ್ಮಿ
ಗದೆಯ ಘಾತಸ್ಥೂಲ ಭಿಮ ವಿನ್ಯಾಸದಿಂ,
ಕುಣಿಕುಣಿಯೆ ನರಮುಂಡಮಾಲೆ ಕಟಿಬಂಧನದಿ,
ಪಸಿಯ ಬಿಸಿಬಿಸಿ ನೆತ್ತರುಗುವ ರುಂಡದ ಸರಂ
ಕಂಠದಲಿ ರಿಂಗಣಗುಣಿಯುತಾಡೆ, ಕತ್ತಲಲಿ
ಮೆಳೆಹೊತ್ತಿ ಕಾಳ್ಗಿಚ್ಚು ದಳ್ಳುರಿಯುರಿವವೋಲೆ
ಕರ್ಮೊಗದ ಕೆನ್ನೀರ್ ಬಸಿವ ನಾಲಗೆ ಮೇಲೆ
ಕೆಳಗೆ ಬಳ್ಕುತೆ ದಿಕ್ಕುದೆಸೆ ನೆಕ್ಕಿತೆನೆ ಜೋಲೆ,
ಪದಹತಿಗೆ ರಣರಂಗವೆಡಬಿಲಕೆ ತೂಗಿತೆನೆ
ತೊಡಗಿದಳ್ ನರ್ತನಕೆ ಕರ್ಕಶ ಕದನಕಾಳಿ:
ರುಂದ್ರ ಚಾಮುಂಡಿಯ ಚಲಚ್ಚಂಡ ಛಂದಸಿಗೆ
ಚಲಿಸಿತು ಚಮೂದ್ವಯಜಳಧಿ ಲಯವಿನೋದದಲಿ!

ಬಭ್ರುವಾಹನ ಸೇನೆಯೊಂದು ಕಡೆ; ಸಮ್ಮುಖದಿ
ಪಲ್ಗುಣ ವರೂಥಿನಿಯ ಪಂಕ್ತಿ : ಮುಂಗಾರಿನಲಿ
ಸಿಡಿಲು ಮಿಂಚಿನ ಗಬ್ಬದೆರಡು ಕೂರ್ಮುಗಿಲೋಳಿ
ಬಾನ್ಗಾಳಿಯುರುಬಿಂಗೆ ಸಂಘಟ್ಟನಂಗೈದು
ತಟಿದಗ್ನಿಯುಳ್ಕೆಯನಿರಮ್ಮದಾರಾವಮಂ
ಕಾರುವ ಮೊದಲ್ ದಿಟ್ಟಿಗಾಳೆಗಂ ಗೆಯ್ವಂತೆ
ನಿಂದುವಾಯೋಜನಂಗೊಂಡು ರಣಕಣುವಾಗಿ.
ತೇರಾನೆ ಕುದುರೆ ಕಾಲಾಳುಗಳ್ ತಿರೆಯೆಲ್ಲಮಂ
ತೀವಿಜೃಂಭಿಸಿದತ್ತು, ಶೀರ್ಷಕ ತನುತ್ರಾದಿ
ಭರ್ಮಕರ್ಮದ ವರ್ಮ ಚರ್ಮಾಸಿ ತೂಣೀರ
ಖಡ್ಗ ಕೋದಂಡ ಮುದ್ಗರ ಗದಾ ಕೇತನಂ
ಭೀಂಡಿವಾಲಂ ಚಕ್ರ ಪರಿಘಚಯಮಿತ್ಯಾದಿ

ನಾನಾಯುಧಂಗಳ ಕನತ್ಕನಕ ಕಾಂತಿಯಿಂ,
ದಿವಿಜ ದೃಷ್ಟಿಗುಮೆಂದು ಪರ್ವಮಾದುದೆನಲ್ಕೆ!

ಸಂಗರ ಪ್ರಾರಂಭ ಸಮಯ ತೂರ್ಯ ಧ್ವನಿಗೆ
ವೇಗದುದ್ವೇಗದಿಂ ರೋಷದಿಂ ಘೋಷದಿಂ
ಸಂಧಿಸಿತುಭಯ ಬಲಂ, ಭೂಕಂಪ ಕಾಲದಲಿ
ಸಮ್ಮುಖ ಶಿಖರ ಸೀಮೆಯಿಂದೆ ಬಂಡೆಗಳುರುಳಿ
ಕಂದರ ತಲದಿ ಢಿಕ್ಕಿಹೊಡೆದು ಹುಡಿಹುಡಿ ಹಾರಿ
ಕಿಡಿಕಿಡಿ ಸಿಡಿಯುವಂತೆ. ಕರಿಘಟೆಯ ಬೃಂಹಿತಂ,
ಹಯದ ಹೇಷಾರವಂ, ಚಕ್ರಚೀತ್ಕೃತಿ ರವಂ,
ಸಿಂಜಿನಿಯ ಚಾಪಟಂಕೃತಿ, ಕಲಿಯ ಪೌರುಷದ
ರುಷಿತರಾವಂ, ಖಡ್ಗ ಖಡ್ಗದ ಖಣಿಲ್, ಕವಜ
ಶೀರ್ಷಕ ಠಣಾರವಂ, ಬಹುಲ ನಾನಾರವಂ
ಕೀಲಿಸಿತು ಕಿವಿಗತಿ ಕಠೋರವಂ! ಚಿಮ್ಮಿದುದು
ಕೆನ್ನೆತ್ತರಿನ ಚಿಲುಮೆ ಗಾಯಗಾಯಂಗಳಿಂ;
ಧುಮುಕಿತ್ತು ಶೋಣಿತದ ರಕ್ತಧುನಿ; ರಣಕಾಳಿ
ರುಂಡ ಮುಂಡಗಳ ಚೆಂಡಾಟವಾಡಿದಳಲ್ಲಿ;
ಯಮ ಭಯಂಕರವಾದುದಾ ಕಳಂ. ಅಭ್ರದೊಳ್
ನೆರೆದಿರ್ದಮರಗಣಂ ಬೆರ್ಚಿದುದು. ಕರಯುಗದಿ
ವಿಜಯಮಾಲೆಯನಾಂತು, ಗಜಪುರದ ಕಡೆಗೊರ್ಮೆ
ಮಣಿಪುರದ ಕಡೆಗೊರ್ಮೆ ಬಗೆಯನಿರ್ಕಡೆ ಮಾಡಿ,
ಕೇಸೊಲವಿನುಯ್ಯಾಲೆಯಲಿ ನಲಿದಳ್ ವಿಜಯಲಕ್ಷ್ಮಿ!

ಇಂತುಟಾ ದಿನವೆಲ್ಲ ರಣದ ಕೋಲಾಹಲಂ
ಕೊಲೆಯ ಹಾಲಾಹಲಂ ಹರಿದುದೆಡೆಬಿಡದಲ್ಲಿ
ಮಣಿಪುರ ಧರಣಿಯಲ್ಲಿ. ಬಭ್ರುವಾಹನ ಜನನಿ
ತಿಳಿಯದೇನೊಂದುಮಂ ತೃಣ ಕುಟೀರದ ಮಧ್ಯೆ
ಬೇಡುತಿರ್ದಳ್ ಬಿಡದೆ ಫಣಿಧರ ಪಿನಾಕಿಯಂ
ತನ್ನಭೀಷ್ಟಂ ಸಫಲಮಕ್ಕೆಂದು. ಪೊತ್ತಿಳಿದು
ಕತ್ತಲಾದುದು. ಮತ್ತೆ ಕತ್ತಲಲಿದುದಯದೆಡೆ
ಮುಂಬೆಳಕು ಮೈದೋರಿದುದು ಮಳೆಯ ಮರ್ಬಿನಲಿ.

ಖಿನ್ನತೆ ವಿಷಣ್ಣತೆಗಳೆತ್ತಲುಂ ಮುತ್ತಿಬರೆ
ಹಾರೈಸಿದಾ ವಾರ್ತೆ ಬರದೆ ಚಿತ್ರೆಯ ಮನಕೆ
ಭವಿಸಿತೊಂದತಿ ಚಿತ್ರಹಿಂಸೆ. ಮೇಣಾ ದಿನಂ
ಕಳಿದುದು ನಿರೀಕ್ಷಣೆಯ ನಿಶಿತಧಾರೆಯ ಮೇಲೆ.
ಪತಿಸುತಹಿತದಿ ಕುತೂಹಲಿತ ಮಾನಸೆಯಾಕೆ
ಪೂಜಿಸಿದಳಾ ರಾತ್ರಿ, ತಮದ ನಿದ್ರೆಯನುಳಿದು
ಸಾತ್ವಿಕ ತುರೀಯ ನಿದ್ರಾ ಭಕ್ತಿರಸದಿಂದೆ.
ಇರುತಿರಲ್, ಧ್ಯಾನನಿದ್ರಾ ಸ್ವಪ್ನದರ್ಶನದಿ
ಕಾಣಿಸಿತ್ತೊಂದು ದಿವ್ಯಾಕೃತಿ ರುಚಿರ ಮೂರ್ತಿ!

“ಸಾಧ್ವಿಯೆ, ತಪಸ್ವಿನಿಯೆ, ಪಿಂಗಲ ಜಟಾಧಾರಿ
ಮಂಗಲ ವಿಭೂತಿಯಾ ತ್ರಿಶೂಲಿಯಾಣತಿಯಂತೆ
ಬಂದಿಹೆನೆಡೆಗೆ ನಿನ್ನ. ಮಣಿಪುರದ ಕಣದಲ್ಲಿ
ಮಡಿದುದೌ ನಿನ್ನ ರಣಕಲಿ ಕುಮಾರನ ಕೈಲಿ
ಕದನ ಮುಖದಲಿ ಫಲ್ಗುಣನ ಸೇನೆಯಲಿ ಜನಂ
ವಿಫುಲ ಸಂಖ್ಯೆಯಲಿ. ಚಣಚಣಕೆ ವೈರಿಯ ದಳಂ
ಬಲಗುಂದುತಳಿದುಳಿದು ಹಿಂಜರಿಯತೋಡುತಿದೆ
ಲೆಕ್ಕಿಸದೆ ವೀರ ಪಾರ್ಥನ ವೀರವಾಣಿಯಂ.
ಗಾಯಗೊಂಡರ್ ಕೆಲರ್ ಸೇನಾನಿಗಳ್; ಕೆಲರ್
ತೊರೆದರಸುವಂ. ಮೇಣುಳಿದವರ್ಗೆ ಮಿಡುಕುತಿದೆ
ಹರಣಂ ಕೊರಳಿನಲ್ಲಿ. ಸೂರ್ಯನ ಮಗನ ಮಗಂ,
ಹಂಸಧ್ವಜಂ, ನೀಲಕೇತು, ಮೇಣನುಸಾಲ್ವ
ಪ್ರದ್ಯುಮ್ನ ಯೌವನಾಶ್ವಾದಿ ರಣವೀರರುಂ
ಬಳಲಿದರಳವಿಗೊಟ್ಟು. ಕಟ್ಟಕಡೆಗೇನೆಂಬೆ?
ಕೈಗೂಡಿತಾಹವಂ ನಿನ್ನ ಕಂದಗೆ ನರಗೆ : ಮೇಣ್
ಹಬ್ಬಿತು ಪ್ರಳಯ ಭೀತಿ ಲೋಕಕ್ಕೆ; ಕಂಪಿಸಿತು
ರೌಪ್ಯಗಿರಿ; ಸುಗಿದರಮರರ್ ಬೆದರಿ ಬಿರುವುರಿಗೆ!
ದೇವಪತಿ ಪರಿದೋಡಿ ಕೈಲಾಸಕಭವನಂ
ಬೇಡಿದನ್ ಕ್ಷೇಮಮಂ ತನ್ನ ನಂದನ ನರಗೆ,
ನನ್ನನಿಲ್ಲಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿದನ್ ಸುಧಾಕರಮೌಳಿ

ನಿನ್ನ ಭಕ್ತಿಗೆ ಮೆಚ್ಚಿ : ಹೋಗು ನಡೆ ಬೇಗದಲಿ;
ತಳುವಿದರೆ ಬೀಳುವುದು ಪಾರ್ಥನ ಕಳೇಬರಂ
ರಣಧರೆಗೆ; ತೊಡಗಿದೆ ನಿಶಾಯುದ್ಧಮೀ ರಾತ್ರಿ;
ನಿನ್ನ ಹೃದಯದ ಬಲಯನಿತ್ತು ರಣದೇವತೆಗೆ,
ಕೆರಳ್ದ ಬಿದಿಯಂ ತಣಿಸಿ, ಪತಿಸುತರ್ಗಿರ್ವರ್ಗೆ
ನೀಂ ಶುಭಂಕರಿಯಾಗು, ನಡೆ, ಹೋಗು ಬೇಗದಲಿ!”

ನಡುಗಿ, ಬೆದರುತೆ, ಬೆವರಿ, ಕಣಸಿನಿಂದೆಳ್ಚತ್ತು,
ಹಾ ಎನುತ್ತಾ ಜನನಿಯಾ ಸತಿಯುಮಾ ಚಿತ್ರೆ
‘ಹಾ ಮಗನೆ! ಹಾ ಪತಿಯೆ!’ ಎಂದೊರಲಿ ಕಂಗೆಟ್ಟು
ಕುದಿವೆದೆಯಳೋ ಎಂದು ರೋದಿಸೆಲೆವನೆಯಿಂದೆ
ಪೊರೊಮಟ್ಟು, ಕರ್ಗ್ಗತ್ತಲೊಳ್ ದೀಪಾರಾಜಿಯಿಂ
ತೊಳಪ ಬೀದಿಗಳ ನಡುನಡು ಮಂದಿ ಕಿಕ್ಕಿರಿದು
ನುಡಿಯ ಡಂಗುರ ಹೊಯ್ಯುತಿರೆ ವಿಜಯವಾರ್ತೆಯಂ,
ಕೇಳಿ, ಹವ್ವನೆ ಹಾರಿ ಹಮ್ಮೈಸಿ! ಮುತ್ತಿದರ್
ಕೆಳದಿಯರವಳ ಸುತ್ತಿ, ನಿರ್ಜನತೆ ನಿಶ್ಚಿಂತೆ
ನಿರ್ಮಲತೆಗಳ ತಪಸ್ವಿನಿ, ರಾಣಿ, ಅರಮನೆಗೆ
ಇರುಳೊಳೊರ್ವಳೆ ಬಂದುದಕ್ಕಜಂ ತಾಳ್ದು.
ಹೇಳಿದರು ಧೈರ್ಯಮಂ : ರಣವಾರ್ತೆ ಶುಭವೆಂದು :
ದೇವಿ, ನೀಂ ಧನ್ಯೆ ಮಗನಂ ಪಡೆದು; ಪಾರ್ಥನಂ
ಹಿಮ್ಮೆಟ್ಟಿಸಿದನೆಂದು; ವೈರಿಯನುರಿಪನೆಂದು;
ಮಣಿಪುರದ ಕೀರ್ತಿಗೆ ಕಳಶವಿಕ್ಕಿ ವಹನೆಂದು :
ಹಜ್ಜೆ ಹಜ್ಜೆಗೆ ವೈರಿವಾಹಿನಿ, ವಿಹಂಗಮಂ
ನಾರಾಚದೇರಿಂಗೆ ಗರಿಗಳನುದುರಿಸುತ್ತೆ
ಹೋಹಂತೆ, ದಿಂಡುರುಳಿ ಬೀಳುತಿರುವಾಳ್ಗಳಂ
ಪತ್ತು ಸಾಸಿರ ಲಕ್ಕದಂದುರ್ಚುತೆ ಕೆದರಿ
ಕಟ್ಟೋಡುತಿದೆ ಎಂದು; ಭೀತಿ ಬೇಡಣಮೆಂದು!
ಕಿವಿಗೆ ನುಡಿಯಲಗಿಕ್ಕಿ ತಿರುಪಿದವೊಲಾಗಲಾ
ವೀರಸತಿ ತಡವ ಮಾಡದೆ ಬೇಗ ತನ್ನಿಮೆನೆ
ತಂದರಾಳ್ಗಳದೊಂದು ಧವಳ ರಣತೇಜಿಯಂ.

ಶಾಂತಿಯಂ ಸೂಚಿಸೆ ಶರತ್ಸಮಯ ತೋಯದಂ
ಬೋಲೆಸೆವ ಧೌತಧವಳಾಂಬರ ಪತಾಕೆಯಂ
ಸರ್ವರುಂ ಕಾಣ್ಬಂತುಟ್ಟೆತ್ತಿ, ಮೇಣೂದುತ್ತೆ
ಸಂಧಿ ಸೂಚಕ ಸುಸ್ವರದ ವೀರ ತೂರ್ಯಮಂ,
ನೆಗೆದು ಕುದುರೆಯ ಬೆನ್ಗೆ ನಡೆದಳಾಹವದೆಡೆಗೆ
ಕವಚಗಿವಚಂ ಕತ್ತಿಗಿತ್ತಿಗಳನೊಂದುಮಂ
ಕೈಕೊಳದೆ, ಕೊರಳ ಜಪಮಣಿಮಾಲೆ ಮೇಣುಟ್ಟ
ನಾರು ಬೆಳ್ಪನೆ ಸೀರೆಯಲಿ! ಕೆಳದಿಯರ್ಕೆಲರ್
ಹಿಂಬಾಲಿಸಲ್ ಯತ್ನಿಸಿದರೇನು? ನಿಮಿಷದಲಿ
ಮಿಂಚಿ ಕಣ್ಮರೆಯಾಗಿ ಹೊಕ್ಕಳು ಕಳನ ನಡುವೆ
ಬಭ್ರುವಾಹನ ಜನನಿ, ಸಿತವಾಹನನ ಪತ್ನಿ,
ಮಣಿಪುರದ ರಾಣಿ ಚಿತ್ರಾಂಗದೆ.

ಯಮಾಲಯಂ
ತಾನೆನಲ್ಕೆಸೆದುದಾ ರಣಭೂಮಿ! ಅಸ್ತ್ರಾಗ್ನಿ
ಪೊತ್ತಿದ ಸಹಸ್ರಾರು ದೀವಿಗೆ ಸೊಡರ್ಮಾಲೆಗಳ್
ನರ್ತಿಸುವ ತಿಮಿರ ಕಾಳಿಯ ರಸನೆಗಳ ಹೋಲಿ
ರಂಜಿಸುದುವಲ್ಲಿ. ನೆತ್ತರುರುಷ್ಟಿ ತೊಪ್ಪನೆಯೆ
ತೊಯ್ದ ಕೆಂಗೆಸರಿನಲಿ, ಕಿವಿಗೆ ಕರ್ಕಶಮಾದ
ರಣದ ಭಿಷಣ ರುದ್ರ ಕಠಿನ ಕೋಲಾಹಲಂ
ಮೀಸಿದತ್ತು. ರೋಷದುನ್ಮಾದ ಶಿಖರಿಯನೇರಿ
ಜ್ವಾಲಾಮುಖಿಯೆನಲ್ಕೆ ಧುಮುಕುತಿರ್ದುದು ರಣಂ!

ಕೂರ್ಮೊನೆಯ ಬಾಣಾಳಿ ಹಾಸುಹೊಕ್ಕಡಹಾಯ್ದು
ಸಂಚಳಿಸಿ, ನೆರೆಯಗುರ್ವಾಗಿರ್ದು, ಮೃತ್ಯುವಿನ
ಭೋಜನ ಸಮಯ ವದನ ರದನ ಪಂಜರದಂತೆ
ದುರ್ದಮ್ಯ ದುರ್ವಾರವಾಗಿ, ಕೊನೆಯಿಲ್ಲವೆನೆ
ಕಣ್ದಿಟ್ಟಿ ಹೋಹನ್ನೆಗಂ ಹಸರಿ ಹಬ್ಬಿರ್ದ
ರುಂದ್ರ ರಣರಂಗದಲಿ, ನುಗ್ಗಿ ನಡೆದಳ್ ಚಿತ್ರೆ,
ಬಿಳಿಯ ಬಾವುಟವಿಡಿದು, ತುತ್ತುರಿಯ ದನಿಗೈದು,
ಶಾಂತಿಯಂ ತೋರಿ ಮೇಣ್ ಸಂಧಿಯನಿರದೆ ಸಾರಿ!

ಚುಚ್ಚಿದುವು ಬಾಣಗಳಲಗು ತೇಜಿಯಂ ಮತ್ತೆ
ರಾಜ್ಞಿಯಂ. ಬಿಳಿಯ ಮೈ ಕೆಂಪಾದುದಶ್ವಕ್ಕೆ.
ಸಾಧ್ವಿಯಾ ಶ್ವೇತಾಂಬರಂ ರಕ್ತ ರಂಗಾಗಿ
ಚಿಮ್ಮಿತ್ತರುಣಜಲಂ ಧವಳಿಮ ಪತಾಕೆಗುಂ.
ಯುದ್ಧ ಶಬ್ಧದ ಮಧ್ಯೆ. ಪೊಂಜುಗಳುರಿವ ಕಾಂತಿ
ಕತ್ತಲಲಿ ಕಣ್ಮಾಯೆಗೈಯುವಾ ಗಲಿಬಿಲಿಯ
ಹೋರಟೆಯ ಹೋರಾಟದಟಮಟದ ಹುಚ್ಚಿನಲಿ
ಮೊದಲು ಲೆಕ್ಕಿಸಲಿಲ್ಲವಾರುಮಾ ತೇಜಿಯಂ
ಮೇಣದರ ಮೇಲಿರ್ದ ಶಾಂತಿಯ ಪತಾಕೆಯಂ
ಪಿಡಿದು ಸಂಧಿಯ ತುತ್ತುರಿಯನೂದುತಿರ್ದಳಂ.
ಆದರೇನೊಂದಿನಿತು ಹೊತ್ತಿನೊಳೆ ಕೆಲರಾಳುಗಳ್
ಕೇಳಿ ತೂರ್ಯವನೊಡನೆ ಕಂಡರಾ ಧ್ವಜಮುಮಂ.
ವೈರಿಯ ಕುಹುಕವೇನು? ಅಲ್ತಲ್ತು! ನೋಡು ಅದೋ!
ಶುಭದೇವತಾ ಮುರ್ತಿ, ಬಭ್ರುವಾಹನ ಜನನಿ,
ವೀರ ವೀರರ ವೀರಮಾತೆ! ಹೋ ಹೋ ಎಂದು
ಗುಲ್ಲೆದ್ದುದೊಡನೆ! ಭಟರಲಿ ಕೆಲವರದೊ ಮುಂದೆ
ನುಗ್ಗುತಿಹರಾಕೆಯ ಸಹಾಯಕೆ!

ಅಲೆಕ್ಕಿಸುತೆ
ತನಗಾದ ನಾರಾಚದೇರ್ಗಳಂ, ಚಿತ್ರಾಂಗಿ
ಬಭ್ರುವಾಹನ ರಥದ ಕೇತನವನರಸುತ್ತೆ
ಧಾವಿಸುತ್ತಿರೆ, ಕಾಣಿಸಿತು ಮುಂದೆ ದೂರದಲಿ
ಸಮರ ಭೈರವ ಭೀಷ್ಮಲೀಲೆಯಲಿ ತೊಡಗಿರ್ದ
ತಂದೆ ಮಕ್ಕಳ ಕಾಹುರದ ಕಾಳೆಗದ ರಾಹು!
ಕಾಣಿಸಿತು ನೆತ್ತಿಯೆಡೆ ರಣಚಂಡಿಯೊಡಗೂಡಿ
ರಕ್ತದಾಹಾತುರದಿ ಕುಣಿಯುತಿರ್ದಾ ಮೃತ್ಯು!
‘ಕೊಳ್ಳೆನ್ನ, ಕೊಳ್ಳೆನ್ನ! ಕಾಪಾಡು ಕಾಪಾಡು,
ಪತಿಸುತರನೋ ಮೃತ್ಯು!’ ಎಂದೆನುತ್ತಾ ರಾಣಿ
ಹೊತ್ತ ಬಾವುಟದೊಡನೆ ತೂರ್ಯದ ಮಹಾರವಂ
ಪೊರಪೊಣ್ಮೆ ಕರೆಗಣ್ಮೆ ಕಳಕೆಲ್ಲ ಕೇಳ್ವಂತೆ

ದನಿಗೈದು, ಹಯದಿಂ ಕೆಳಕ್ಕೆ ಧುಮ್ಮಿಕ್ಕಿ ‘ಹಾ!
ಹಾ! ಮಗನೆ! ಹಾ ಮಗನೆ! ಕೈಯ ತಡೆ! ಕೈಯ ತಡೆ!
ದಮ್ಮಯ್ಯ! ದಮ್ಮಯ್ಯ!’ ಎನುತಾರ್ದು, ಬಸವಳಿದು,
ಧೊಪ್ಪೆಂದು ಕೆಡೆದಳಾ ತಂದೆ ಮಕ್ಕಳ ನಡುವೆ,
ಸೇತುವೆನೆ ಪಿಣಿಲು ಹೆಣೆದಾ ಕಣೆಯ ರುಧಿರಮಯ
ಶಯ್ಯೆಯಲಿ! ಧುಮುಕಿದರು ಹಾ ಎನುತ್ತಿರ್ವರುಂ
ಬಭ್ರುವಾಹನ ನರರ್ ತಂತಮ್ಮ ತೇರ್ಗಳಿಂ!
ನಡೆದೋಡಿದರ್ ನಾರಿ ಬಿದ್ದೆಡೆಗೆ : ಬಳಿಯೆಯೆ
ಬಾನಂಗಳಿಡಿದಾ ಪತಾಕೆಯಿದೆ! ಹೊನಲಿಡುತೆ
ಹರಿಯುತಿದೆ ನೆತ್ತರಾ ಮೆಯ್ಗಾಯಗಳ ಮುಖದಿ!
ತಾನುಟ್ಟ ಬಟ್ಟೆ ತೊಪ್ಪನೆ ತೊಯ್ದು ಸೋರುತಿದೆ!
ಮೈಮರೆತ ತಾಯಿಯಂ ಚಿತ್ರಾಂಗದೆಯ ಸೂನು
ಕಂಡೊಡನೆ, ಹಾ ಎನುತ್ತಡಿಗೆ ಮುಡಿಯಂ ಚಾಚಿ
ಕಂಗೆಟ್ಟು ರೋದಿಸುತ್ತಿರಲರ್ಜುನಂ ತನ್ನ
ಸೆರಗಿನೆಲರಂ ಬೀಸಿ, ತರಿಸಿ ನೀರಂ, ನೀಡಿ,
ಮಾಡಿದನು ಶುಶ್ರೂಷೆಯಂ. ಕಣ್ ತೆರೆಯುತಾ ಚಿತ್ರೆ
ಹುಯ್ಯಲಿಡುವಾ ತನ್ನ ಕಂದನಂ, ಪಕ್ಕದೊಳೆ
ಖಿನ್ನಮುಖಿಯಾಗಿರ್ದ ಪತಿದೇವನಂ ನೋಡಿ,
ಕರುಣೆಯಿಂ ದುಃಖದಿಂ ಹರ್ಷದಿಂ ರಾಗದಿಂ
ನೊಡಿ, ನೆರೆನೋಡಿ, ನಿಡುಸುಯ್ಯುತೆ ನುಡಿದಳಿಂತು:
“ದುಗುಡಮೇಕೆಲೆ ಮಗನೆ? ಸಂತಸಕೆ ಸಮಯಮಿದು!
ನಾನಳಿವೆನಾದರೇಂ? ಮಂಗಳ ಮುಹೂರ್ತಕ್ಕೆ
ನಾನಿಲ್ಲಿಗೈತಂದನಲ್ಲದಿರ್ದೊಡೆ ನಿನ್ನ ಈ
ತಂದಯಂ ಕೊಲುತಿರ್ದೆ ನೀಂ! ಮಹಾ ಪಾತಕಕೆ
ಪಕ್ಕಾಗುತಿರ್ದೆ. ನಾನಿನ್ನೆಗಂ ನಿನ್ನೊಡನೆ
ಪೇಳದ ರಹಸ್ಯವೊಂದಿರ್ಪುದದನಿಂದೊರೆವೆನ್
ಆಲಿಸೈ. ನೀನುಮಂತೆಯೆ ಕೇಳ್ವುದೈ, ನರನೆ :
ನೀನೆನ್ನ ಹೃದಯೇಶನೆನ್ನ ಪತಿ! ಬೆಚ್ಚದಿರ್,
ಬೆರಗಾಗದಿರ್, ಕೆಚ್ಚುನುಡಿಯೆನ್ನದಿರ್.”

ಹೇಳಿದಳು ತನ್ನ ಕಥೆಯಾದ್ಯಂತಮಂ, ಬಹುಲ
ಸಂಕ್ಷೇಪದಿಂದೆ. ನರನಾಮಾಂಕಿತದ ಮುದ್ರೆಯಂ
ಶ್ರೀಯುಂಗುರವನಿತ್ತಳಾತನ ಕೈಗೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಂ.
ಕೈಯೊಂದರೊಳ್ ಮಗನ ಮತ್ತೊಂದರೊಳ್ ಪತಿಯ
ಪಾಣಿಯಂ ಪಿಡಿದು, ಸಂಧಿಯನೊರೆದು, ಶಾಂತಿಯಂ
ನುಡಿದು, ಶಾಂತಾತ್ಮದಿಂ ಶಿವನಾಮವಂ ಸ್ಮರಿಸಿ
ಕಣ್ಣಮುಚ್ಚಿದಳಮೃತಮಯ ಚಿರಸಮಾಧಿಯಲಿ!
ಪ್ಲವಿಸಿತ್ತಸೀಮರೋದನಮೆತ್ತಲುಂ! ರಣಂ
ಮಿಂದತ್ತು ಕರೆವ ಕಂಬನಿ ಮಳೆಯ ತೀರ್ಥದಲಿ!

ಕಳೆದುದಾ ವಿಷಮ ಮಿಷಮಯ ರಾತ್ರಿ. ಮರುದಿನಂ
ಮೂಡಿದುದು. ಕವಿದು ಮೋಡಂ ಸೋನೆಮಳೆ ಸೂಸಿ
ಖಿನ್ನವಾಗಿತ್ತಾ ಜಗತ್ತು ಮೌನದೊಳತ್ತು.
ಬೆಚ್ಚಿ ಬಿದ್ದತ್ತಿದ್ದಕಿದ್ದಂತೆ ಮಣಿಪುರಂ
ಧರೆ ಬಿರಿಯಲಬ್ಬರಿಯೆ ಶೋಕ ಭೇರೀರವಂ,
ಕಹಳೆ ನಿಸ್ಸಾಳತತಿ! ಮೃದುವಾದ್ಯ ಸುಸ್ವನಂ
ವೈದಿಕ ಪುರೋಹಿತರ ಮಂತ್ರಘೋಷಂ ಬೆರಸಿ
ಮೇಲೆದ್ದುದೊಯ್ಯನೊಯ್ಯನೆ ಜನರ ರೋದನದ
ಕೂಡೆ. ಮಣಿಪುರದರಮನೆಯ ಕನಕ ವಪ್ರದಿಂ
ಪೊರಮಟ್ಟು ನಡದುದು ಮಸಣಯಾತ್ರೆ ವಾರಿಧಿಯ
ವಿಸ್ತೃತ ಹರಿದ್ರಾಭ ಸೈಕತ ಮೇಲೆಯೆಡೆಗೆ.
ದಂತಿಗಳ ಪಂತಿಗಳ ವಾಜಿಗಳ ರಾಜಿಗಳ,
ಕಾಲಾಳುಗಳ ಸಾಲುಗಳ, ರಥ ಸಮೂಹಗಳ,
ದೃಷ್ಟಿ ದೂರಂಬರಂ ನದಿಯಂತೆ ಪರಿದಿರ್ದ
ನಾಗರಿಕ ನರನಾರಿಯರ ದಳದ ಮೆರವಣಿಗೆ
ಚಲಿಸಿತು ಕಡಲತಡಿಗೆ, ದುಃಖಾಭಾರಾಕ್ರಾಂತ
ಮಂದಗತಿಯಿಂದೆ. ಚಾಮರ ಛತ್ರಗಳ ಮಧ್ಯೆ
ಪುಷ್ಪ ನವಪರಿಮಳಗಳಿಂದೆ ಸಿಂಗರಗೈದ
ಚಿತ್ರಾಂಗದೆಯ ಕಳೇಬರವಿರ್ದ ಶಿಬಿಕೆಯೆಡೆ

ಪಾರ್ಥ ಪಾರ್ಥಜರಿರ್ವರುಂ ಕಾಲ್ನಡಿಗೆಯಿಂದ
ಸಾಗಿದರಿತರ ಮಿತ್ರ ಸಾಮಂತ ಗೋಷ್ಠಿಯಲಿ.
ಕಟಿಯೊಳಸಿಕೋಶಮಿರೆ ಕನಕ ಖಚಿತಂ ಚಾರು,
ಝುಗಝುಗಿಸೆ ಕೌಕ್ಷೇಯಕಂ ರಾಜಗೌರವಕೆ
ಮುಷ್ಟಿಯಲಿ, ಛಂದೋ ಗಮನದಿಂದೆ ಮನದಿಂದೆ
ನಡೆದರಾ ಉಭಯ ಸೈನ್ಯಗಳೈಕಮತ್ಯದಲಿ.

ಚಂದನ ಶ್ರೀಗಂಧ ಕಾಷ್ಠದಿಂಧನದಿಂದೆ,
ಕಸ್ತೂರಿ ಕರ್ಪೂರ ಸಜ್ಜರಸ ಲೋಬಾನ
ಯಕ್ಷಕರ್ದಮದಿಂದೆ, ಬಕುಳ ಮಲ್ಲಿಗೆ ಜಾಜಿ
ಮೊಲ್ಲೆ ಸಂಪಗೆ ಕಮಳ ದೇವಕುಸುಮಗಳಿಂದೆ
ಕಂಪಿಡಿದು, ಸೊಂಪಿಡಿದು, ಮರ್ತ್ಯದಿಂ ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ
ಕೊಂಡೊಯ್ಯುವೊಂದು ಬೃಂದಾರಕ ವಿಮಾನವೆನೆ,
ಚಿತೆ ಹೂಡಿ ನಿಂದುದು ವನಧಿ ವೇಲೆಯಲಿ. ಮಂದಿ
ಸಂದಣಿಸಿ ಬಂದು ನೆರೆದುದು ಕಡಲಿನಂಚಿನಲಿ,
ಮತ್ತೊಂದು ಮಾನವ ಸಮುದ್ರವೆಂಬಂತೆ. ಘನ
ಘನಸಾರ ಕಾಶ್ಮೀರಜನ್ಮಾದಿ ಲೇಪನದ,
ಧೌತ ಕೌಶೇಯ ಪರಿದಾನ ಪರಿಶೋಭಿತದ,
ನವರತ್ನಮಯ ಹೇಮದಾಭರಣ ಭೂಷಿತದ,
ಉಚಿತ ಪರಿಕರ್ಮಾಂಗ ಸಂಸ್ಕಾರ ಕೃತ ಶವಂ
ಚಿತೆಗಡರ್ದತ್ತು. ಮೃದುವಾದ್ಯ ವೀಣಾರವಂ
ಪೊರಪೊಣ್ಮಿತಾಕ್ರಂದನಂವೆರಸಿ. ಮಾರುತಂ
ಗಂಧಭಾರಕೆ ಕುಸಿದು ಸುಯ್ದಿರೆ, ಸಮುದ್ರಪತಿ
ಮೊರೆದಿರೆ ತರಂಗ ಸಂಕುಲ ನಾದದಿಂ, ನಭಂ
ಸೋನೆಮಳೆ ನೆವದಿಂದೆ ಬಿಡದೆ ಕಂಬನಿ ಸೂಸೆ,
ಸರ್ವಶುಚಿ ಸಪ್ತಾರ್ಚಿ ಸೂಡನದೊ ಪತ್ತಿದಂ
ಪೊಗೆ ಸೂಸಿ, ಕಿಡಿಗೆದರಿ, ನೆತ್ತರುರಿನಾಲಗೆಯ
ತಾಂಡವದಿನಿಂಧನ ಸುಗಂಧ ಚಿತೆಯಂ ನೊಣೆದು
ನೆಕ್ಕಿ : ಧಗಧಗಧಗಿಸುತಾಪೋಷನಂಗೈದು!

ಕಂಡರೆಲ್ಲರು ಚಿತಾ ಚಿತ್ರಭಾನುವ ಮಧ್ಯೆ,
ಕಣಸು ಕಂಡಂತೆ, ಚಿತ್ರಾಂಗದೆಯ ಸುಪ್ರಭಾ
ಸುರಧನು ದುಕೂಲ ಸುಂದರ ದೇವಮೂರ್ತಿಯಂ,
ಪುಷ್ಪಕ ವಿಮಾನ ಪೀಠಸ್ಥೆಯಂ! ನಂದನದ
ಸುರಕುಜದಲರ ಹಾರಮಂ ಪಿಡಿದು ಗೀರ್ವಾಣ
ಫಣಿವೇಣಿಯರುವಿರ್ದರಲ್ಲಿ, ಸುರಗಾನಮಂ
ಪಾಡಿ. ನೋಡುತಿರೆ ಪುಷ್ಪಕಮೇರ್ದುದಂರಕೆ
ಜನತೆಯುತ್ಕಂಠೆಯಲಿ!

ಜ್ಞಾನಮಜ್ಞಾನಮಂ
ದಹಿಸುವಂತಗ್ನಿ ಸುಡೆ ಸುಡೆ ಕಾಯ ಮಾಯೆಯಂ
ತವಿಸದರದಂ ಪ್ರೇಮದಮೃತತತ್ವದಂತಿರ್ದು
ಕುಂಭ ಕುಂಭಂಗಳಲಿ ತುಂಬುಮೆನೆ ತುಂಬೆರದ
ಫೇನ ಧವಳಿಮ ಧೇನುದುಗ್ಧಾಭಿಷೇಕದಿಂದೆ!

ಹಗಲಿರುಳು ಏಳುದಿನಮಲ್ಲಿ ಚೈತ್ಯಾಲಯಂ
ಚಿತ್ರಾಂಗದೆಯ ಯಶಶ್ಚೈತ್ರ ಸುರತರುವಂತೆ
ಬೆಳದುದೊಯ್ಯನೆ ಹಾಲುಗಲ್ಲಿನಲಿ. ಕುಳಿರಿಂದೆ
ಹೆಪ್ಪಾದ ಹಾಲ್ಗಡಲಿನೈಕಿಲೊಳ್ಗಡ್ಡೆಯಂ
ಕಡಿಕಡಿಯುತ್ತಿಟ್ಟಿಗೆಯನೊಟ್ಟಿ, ಕಲ್ಪನೆಯಲ್ಲಿ
ಸವಿಯ ನೆನಹಿನ ಮನೆಯನೊಲಿದು ನಿರ್ಮಿಸುವಂತೆ,
ಕಟ್ಟಿದರಜಸ್ರಂ ಸಹಸ್ರ ಶಿಲ್ಪಿಗಳಲ್ಲಿ
ಸ್ಮಾರಕ ನಿಕೇತನ ಸ್ತೂಪಮಂ! ತಿರೆಮೊಲ್ಮೆ
ಸಿರಿವೆತ್ತಿ ಸಗ್ಗನೀಲಿಗೆ ಮುತ್ತು ಕೊಡುವಂತೆವೋಲ್
ಮಣಿಪುರ ಮನದ ಮಹಾ ಸ್ಮೃತಿಸುಧಾಶಿವರೂಪಿ ತಾಂ
ಮೆರೆದುದಾ ಮೂಕಶೊಕದ ಶಿಲೆಯ ಸಂಗೀತೆ!